PAUL TAGGART

POPÜLİZM

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

PAUL TAGGART

1965'te Londra'da doğan Paul Taggart, Sussex Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bölümü'nde profesör olarak ders vermektedir. Çalışma yaptığı alanlar arasında Avrupa'daki siyasi partiler, aşırı sağcılık ve popülizm yeralmaktadır. 1996'da yayımlanan *The New Populism and the New Politics* adlı kitabın yanısıra çok sayıda makalenin yazarıdır.

Taggart aynı zamanda *Politics* adlı derginin editörlüğünü yürütmekte ve Georgetown Üniversitesi Almanya ve Avrupa Çalışmaları Merkezi'nde konuk profesör olarak ders vermektedir.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Paul Taggart
POPÜLİZM
Çeviren Barış Yıldırım

POPULISM
First published 2000, Open University Press
© Paul Taggart 2000
This edition is published by Arrangement with Open University Press, Buckingham

Türkçe yayın hakları Akçalı Telif Ajansı aracılığı ile alınmıştır.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 82
Sosyal Bilimlerde Kavramlar 1

ISBN 975-8998-02-1

1. Baskı İstanbul, Ekim 2004

© Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı Ltd. Şti.
Yazışma Adresi: İnönü Caddesi, No: 28 Kuştepe Şişli 34387 İstanbul
Telefon: 0212 311 60 00 - 217 28 62 / Faks: 0212 347 10 11

www.bilgiyay.com
E-posta yayin@bilgiyay.com
Dağıtım dagitim@bilgiyay.com

Yayına Hazırlayan Can Cemgil
Tasarım Mehmet Ulusel
Dizgi ve Uygulama Maraton Dizgievi
Düzelti Saît Kızılırmak
Baskı ve Cilt Sena Ofset Ambalaj ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok Kat 6 No: 4 NB 7-9-11 Topkapı İstanbul
Telefon: 0212 613 03 21 - 613 38 46 / Faks: 0212 613 38 46

İstanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data
İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bölümü tarafından kataloglanmıştır.

Taggart, Paul A.
Popülizm / Paul Taggart; çev. Barış Yıldırım.
p. cm.
Includes bibliographical references (p.) and index.
ISBN 975-8998-02-1 (pbk.)

1. Democracy. 2. Populism. 3. Social movements. I. Yıldırım, Barış. II. Title
JC423 .T25219 2004

PAUL TAGGART

POPÜLİZM

ÇEVİREN
BARIŞ YILDIRIM

İçindekiler

vii Önsöz
1 BİRİNCİ BÖLÜM Giriş
13 İKİNCİ BÖLÜM Popülizmin Tanımları
15 Literatür
31 **BİRİNCİ KISIM Popülizm Örnekleri**
33 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Amerika Birleşik Devletleri'nde Hareketlerin Siyaseti ve Popülist Siyaset
36 Halk Partisi ve Popülist Hareket
49 Huey Long ve George Wallace
54 Günümüz ABD Siyasetinde Popülizm
59 DÖRDÜNCÜ BÖLÜM "Halka Doğru!" Rus Popülizmi'nden Dersler
62 Rus Popülizmi: *Narodniçestvo* ve *Narodniki*
62 Alexander Herzen ve Rus Popülizminin Temelleri
65 "Halka Gitmek"
67 Halktan Teröre
75 BEŞİNCİ BÖLÜM Latin Amerika'da Popülist Liderlik Siyaseti
76 Latin Amerika'da Popülizm
78 Juan Peron ve Peronizm
82 Popülizm Olarak Peronizm
85 ALTINCI BÖLÜM Popülizm Vaazları: Kanada'da "Sosyal Kredi Hareketi"
86 Sosyal Kredi Hareketinin Yükselişi
89 Popülizm Olarak Sosyal Kredi

93 YEDİNCİ BÖLÜM Yeni Popülizm
94 Batı Avrupa'da Yeni Popülizm
97 Batı Avrupa'da Yeni Popülist Partiler
106 Avustralya, Kanada ve Birleşik Devletler'de Yeni Popülizm

113 **İKİNCİ KISIM Popülizmin Karakteristik Özellikleri**

115 SEKİZİNCİ BÖLÜM Popülizm, Halk ve Anayurt
115 Popülizm ve Halk
120 Anayurt Siyaseti

125 DOKUZUNU BÖLÜM Popülizmin Kurumsal İkilemleri
127 Popülist, Karizmatik ve Otoriter Liderlik
130 Doğrudan Demokrasi
132 Komplo Kuramları

137 ONUNCU BÖLÜM Popülizm ve Temsili Siyaset
139 Temsili Siyasete Tepki Olarak Popülizm
142 Popülizm ve Temsili Siyaset Üzerindeki Etkisi

147 ONBİRİNCİ BÖLÜM Sonuç

153 Kaynakça
161 Dizin

Önsöz

Bu kitap, annem Keith ve babam Pat Taggart'ın, son kitabımın başlığındaki kelimelerden birinin ne anlama geldiğine ilişkin sorularına cevap verme girişiminden doğdu. Oldukça basit bir soruydu bu. Cevapsa pek o kadar basit olmadı. Cevabı ararken, popülizm literatüründe büyük bir parçalanma olduğuna kanaat getirdim. Her bir popülizm vakası derinlemesine, ama diğerlerinden yalıtılmış bir halde incelenmiş. Ben de bu nedenle parçaları bir araya getirecek bir kitap yazmaya çalıştım. Popülizmi ciddiye almak yoğun bir çaba gerektiriyor. Umarım kitabın kısa oluşu bu çabayı okur için daha az zahmetli kılar.

Sussex Üniversitesi'ndeki meslektaşlarımın, özellikle de Sussex Avrupa Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Grubu ve Sosyal Bilimler Okulu'ndaki meslektaşlarımın desteğine, *Open University Press*'in sabrına ve Bhavna Sapat'm kesintisiz desteğine müteşekkirim. Kitaba katkıları tavsiye, sohbet ve eleştirinin çok ötesine geçip bir şekilde her sayfada (8. Bölüm'de kullanılan terimlerde de olduğu gibi) yer eden Bruce Graham'a borcum büyük,

ama kendisi elbette bu sayfalardan sorumlu tutulamaz. Yardımları ve konuyla ilgili sayısız keyifli sohbetimizden dolayı kendisine minnettarım.

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Popülizm sıradışı bir kavramdır. Belirli bir süreliğine yakından baktığınız her şey size olağandışı görünmeye başlar, ancak popülizme yüzeysel bir bakış dahi onun sıradanlıktan uzak olduğunu gösterir. Popülizm bir ideolojinin çoğu özelliğine sahiptir, ancak hepsine değil. Popülizm kimi zaman dünya çapında büyük yankı uyandırmış, ancak kimi zaman da önemsiz bir yer tutmuştur. Özü itibariyle kavranması güçtür ve tuhaf bir kavramsal kayganlığa sahiptir. Farklı insan grupları için büyük anlam taşıyabileceği gibi, tümüyle bir anlamsızlık da ifade edebilir. Seçkinler için hem bir hayranlık nesnesi, hem de oldukça tatsız ve tehlikeli bir olgudur. Popülizmin siyasal bir güce dönüşmesi bazen büyük liderlere bazen de büyük kitlelere bağlıdır. Liderlere dayandığı durumlarda, en sıradışı bireylerin en sıradan insanlara liderlik etmesini gerektirir. Devrimci bir görünüm alan popülizm, kriz zamanlarında müthiş bir destek toplar, ancak pratikte sürekli olarak reformisttir ve kökten reformlar sunmaya kadir değildir. Dönemsel bir doğası vardır; zaman zaman müthiş bir güçle ortaya çıkar ve siyaseti radikal bir

biçimde dönüştürme potansiyeli sunar. Ancak çabucak dağılır. Etkisiz değildir; doruk noktasındayken, kesinlikle siyasetin içeriğini ve niteliğini yapılandırır. Temsili siyasetin olduğu her yerde potansiyel bir hareket olarak ya da hareketlerin başvurabileceği bir fikirler kümesi olarak daima mevcuttur.

Kısacası, gözlemciler ve katılımcılarca popülist olarak nitelenen olgular; partiler kuran, programlar ve politikalar geliştiren, görece istikrarlı ve düzenli bir siyasal ömür süren hareketlerden farklıdır. Popülist hareketler dağınık inanç sistemlerine sahiptirler; bunların kontrol ve organize edilmeleri doğaları itibariyle güçtür; tutarlılıktan yoksun ve bunların etkinliği son derece düzensiz bir sıklıktaki gelgitler şeklindedir. Popülizm, zor ve kaygan bir kavramdır. Onu daha elle tutulur kılabilecek niteliklerden yoksundur. İçine, onu özü itibariyle değişken kılan özellikler yerleşmiştir. Bu nedenlerle, popülizmin bir fikir ya da siyasal hareket olarak, evrensel ve kapsamlı bir tanımını bir yana bırakalım, genelleştirilmiş bir anlatımını kurgulamak dahi son derece güçtür.

Isaiah Berlin popülizmin "Külkedisi kompleksi"nden söz eder. Buna göre popülizm denilen ayakkabıya tam uyan ayağı ararken, neredeyse uyan adaylar arasından her zaman bize popülizmin tam anlamını sunacak, o tek gerçek ayağı bulmaya çalışırız (alıntılayan Allcock 1971: 385). Buradaki uyarı açıktır; kusursuz bir popülizm tanımı arayışı hem bir yanılsamadır hem de tatmin edici değildir ve mutlu bir sona varmayacaktır.

Ernesto Laclau çok yakından incelendiği takdirde popülizmin ortadan kaybolacağına ilişkin benzer bir uyarıda bulunur. Popülizm diye bir şeyin varolduğu varsayımıyla yola çıktığımız, dolayısıyla bunu tanımladığımız, örneklerini aradığımız, incelediğimiz ve ardından incelediğimiz örneklere uyması için tanımımızı geliştirdiğimiz bir süreç tarif eder. Bunun ardından, genel bir tanım vermek amacıyla hareketlerin özgül yönlerini karşılaştırmaya kalka-

rız, ancak bunlar birbirinden öylesine farklıdır ki, sonunda popülizm tanımını terk ederiz (Laclau 1977: 145) Bu dairesel hareket gerçek bir tehdittir ve sanırım bundan tümüyle sakınmak olanaksızdır.

Kitapta bu meseleleri ele alırken popülizmi kesen altı ana temayı araştırıyorum:

- Temsili siyaset düşmanı olarak popülistler;
- Popülistlerin kendilerini, benimsedikleri cemaatin bağrındaki idealleştirilmiş bir anayurt [*heartland*] ile özdeşleştirmesi;
- Çekirdek değerleri olmayan bir ideoloji olarak popülizm;
- Aşırı bir kriz duygusuna verilen güçlü bir tepki olarak popülizm;
- Popülizmin kendi kendini kısıtlamasına neden olan temel çelişkilere sahip olması;
- Çevresinin renklerine uyum sağlayan bir bukalemun olarak popülizm.

Bu altı tema hem bağımsız olarak hem de birbirleriyle çeşitli şekillerde etkileşecek bir biçimde tasarlanmıştır. Dolayısıyla bu noktada bağlam önem kazanır, ancak bu, bizi genelleştirme olanağından yoksun bırakmamalıdır. Genelleştirme olanağı, sosyal bilimlerin önemli bir öğesidir ve Weber'in ideal tipleri (Weber 1968: 19-22) çerçevesinde düşünülürse, buradaki temalar hiçbir zaman tek bir vakaya tam olarak uymayan, ancak genele gönderme yaparak her bir vakanın özgünlüğünü anlamamızı sağlayan bir ideal tip oluşturur. Öyleyse bu temalar, hem belirli bir vakanın özgünlükleri boyunca bize yol gösterir, hem de popülizme ilişkin genel bir kavrayış edinmemizi sağlar.

Bir fikirler kümesi olarak popülizm, köklerinde siyasete ve özellikle de temsili siyasete yönelik temel bir kararsızlık taşır. Siya-

set kirli ve yozlaştırıcıdır; siyasete katılmak ancak aşırı koşullarda söz konusu olur. Bu anlamıyla popülizm sürekli bir siyasal katılımdan kaçınmaya çalışır. Popülizm gönülsüz bir biçimde siyasaldır. Popülistler ancak bir kriz algıladıkları zaman bu gönülsüzlüğü yenip siyasete girerler. Popülistlerin bu şekilde siyasallaşmasının bir yansıması da kararsızlıklarında görülür. Temsili siyasetin karmaşıklığından sakınan popülistler kendi siyasetlerinde basitliği ve dolaysızlığı savunur. Partiler ve parlamentolar da dahil olmak üzere temsili siyasetin aygıtları, popülistler için çoğu zaman akıl çelici ve gereksiz karışıklıklardır. Popülizmin temsili siyasete düşmanca yaklaşırken, siyasal bir güç olarak sistematik ifadesini ve harekete geçme olanağını da ancak böyle bir siyaset biçimi içinde bulması derin bir çelişkidir.

Temsili siyasete karşı negatif bir tepki olan popülizm daha pozitif bir yan da barındırır. Popülizm, benimsediği halkın idealleştirilmiş bir biçimiyle özdeşleşme ve bu halkı benzer biçimde idealleştirilmiş bir manzara içerisinde konumlandırma eğilimindedir. Bunu yaparken popülizm; yabancı, yozlaşmış veya kirlenmiş olarak gördüğü öğeleri dışlar ve bütünsel olan ve olmayan şeyler arasında, benim ifademle "anayurt" ve marjlar arasında bir ayrım üzerinden işler. Dolayısıyla popülizm örtük bir anayurt kavrayışı barındırır. Bu tasarım kurgulanırken gözler içeriye ve geriye dönüktür. Yani kendisini kurgulayan halkın ortak yaşam biçimlerini ve bilgeliğini içeren bir dünyaya, genellikle de (idealleştirilmiş de olsa) geçmişe gönderme yapılarak bakılır. Anayurtta "halk" yaşar ve bu anayurt popülistlerin halka ilişkin kurgularına ve beklentilerine anlam verir. Bazıları popülizmi tanımlayan şeyin "halk"a bağlılık olduğunu savunur. Bu yaklaşım sorunludur, çünkü "halk" kavramı farklı popülistler için farklı anlamlar ifade eder (Canovan 1984). "Halk"a bağlılığın, anayurt fikrinden türetilmiş bir kavram olduğunu düşünmek çok daha verimlidir.

Popülizm ilericilerin, gericilerin, demokratların, mutlakıyetçilerin, solun ve sağın elinde bir araç olmuştur. Popülizmin koşullara uyabilmesinin nedeni yüreğinin boş oluşudur; popülizm bir kilit değer kümesine bağlılıktan yoksundur. Diğer ideolojiler eşitlik, özgürlük ve toplumsal adalet gibi bir dizi değere zımnen veya alenen bağlıyken, popülizmin bu tür bir çekirdeği bulunmaz. Bu durum, nasıl olup da bu kadar farklı siyasal konumlanışların popülizmi sahiplenebildiğini açıklar. Aynı zamanda, popülizmin neden başka ideolojilere yamandığını da açıklar. Popülizmin doğal konumu, kendi yüreğindeki boşluğu dolduran başka fikirlere iliştirilen bir sıfat olmaktır. Modern çağın liberalizm, muhafazakârlık, feminizm ve sosyalizm gibi "kapsamlı ve büyük" ideolojileri sık sık, kendilerine iliştirilen sıfatlarla sosyal liberalizm veya radikal feminizm gibi biçimler alırlar. Popülizmse önüne sıfat almaktan çok, bir sıfat olup iliştirilir.

Ortaya çıkan bir kriz, popülistleri gönülsüzlüklerinden koparıp siyasete katılmaya ve anayurdu aktif biçimde savunmaya iter. Zorluk, bu krizin yalnızca popülistin tahayyülünde varolabileceği gibi, kelimenin gerçek anlamıyla bir ekonomik ve siyasal krizin (yani tanımı gereği, sürdürülmesi mümkün olmayan bir durum) varlığından da kaynaklanabilir. Krizlerin gerçek mi hayali mi olduğu konusunda bir yargıda bulunmak istemiyorum; dolayısıyla popülizmin, daha büyük bir geçiş süreci, en azından bir toplumsal grupta kriz hissine yol açtığında ortaya çıktığını söylemek daha kolay ve belki de daha doğrudur.

Popülizmin siyaset karşısındaki kararsızlığı, onun neden dönemsel bir olgu olduğunu da açıklar. Temsili siyasetin kurum, biçim ve modellerinden sakınan popülizm, bilinçli bir biçimde sıradan insanların sadeliğini ve basit dilini alıp, sade ve dolaysız yapılara dönüştürür. Ancak liderlere kilitlenmek ya da partileri tümüyle bir kenara atmak kimi sorunlara yol açar ve bunlar popü-

lizmin hep geçici bir olgu olmasına neden olur. Popülizm, kurumlara karşı takındığı bu tavır nedeniyle kendi kendini sınırlamış olur.

Popülizmin özü itibariyle bukalemunsu bir niteliğinin olması, daima içinde bulunduğu ortamın renklerini benimsemesi anlamına gelir. Bu bir gizlenme ya da kamuflaj değildir, çünkü popülizm bir ölçüde *her zaman* bulunduğu ortamın koşulları tarafından şekillendirilir. Başka bir deyişle, popülizmin birincil ve ikincil özellikleri vardır ve birincil özelliklerinden birisi de, kimi ikincil özelliklerini süreç içerisinde, içinde bulunduğu bağlamdan almasıdır. Tüm ideolojiler bunu belirli bir ölçüde yapsa da, popülizmin kurguladığı anlatı, mit ve semboller anayurtta yankı bulmaları gerektiğinden, çevreden çok daha fazla unsur alırlar.

Bu temaları özetlersek, popülizmin temsili siyasetin fikir, kurum ve uygulamalarına bir tepki olduğu ve bir kriz hissi karşısında zımnen ya da alenen belirli bir anayurdu yücelttiği; ancak evrensel kilit değerleri bulunmadığı için bukalemunsu olduğu, çevresinin vasıflarını yüklendiği ve pratikte dönemsel olduğu söylenebilir. Popülizm, bir kriz karşısında, anayurdun siyaset karşıtı, yüreği boş ve bukalemunsu bir biçimde yüceltilmesidir.

Popülizm birçok farklı yer ve zamanda ortaya çıktığı gibi birçok farklı biçimlerde de karşımıza çıkar. "Popülist" sıfatı hareketlere, liderlere, rejimlere, fikirlere ve tarzlara yakıştırılmıştır. Terim olarak popülizmin popülerliği, haddinden fazla, bunların en sonuncu ve önemsiz olanından kaynaklanır. "Popülist" bir tarzda hareket edildiğini söylemek, bize popülizmin siyaseti hakkında pek bir şey anlatmaz. Popülist bir biçimde hareket edilmesinin nedeni popülist fikirlere daha yoğun bir bağlılıksa, asıl odaklanmamız gereken bu popülist fikirlerdir (krş. Richards 1981). Sık sık, popülist tarzla, yalnızca daha geniş bir insan yelpazesine ulaşmak için po-

püler olmak isteyen bir tarz birbirine karıştırılır. Bu, terimin eksik olduğu kadar hatalı da olan bir kullanımıdır.

Popülist hareketler ve partiler, politikacılar, rejimler ve fikirler bu kitabın odak noktasıdır, çünkü popülizmin siyasetini anlamanın yolu buralara bakmaktan geçer.[1] Kültürel açıdan, popülizm birçok toplumda, sıradan insanın erdemlerinin yüceltilmesi ve sık sık da yaşam biçimlerinin ve yurtlarının romantize edilmiş bir görünümü olarak ortaya çıkar; ancak ben burada popülizmle siyasal bir olgu haline geldiği andan, harekete geçme anından itibaren ilgileniyorum. Bu anlamda, popülizmin tüm görünümlerinin temelinde (ister aşağıdan yukarıya, ister liderlerce yukarıdan yaratılmış olsun) popülist hareketler ve partiler yatar. Popülist liderler kendilerini meşrulaştıracak popülist hareketler ve partiler yaratır. Popülist fikirler sadece hareketler ve partilerce sahiplenildikleri ölçüde siyasallaşırlar. Rejimler, liderlere ve dolayısıyla onları meşrulaştıran partilere ve hareketlere dayanır.

Popülizmin alabileceği biçimlere baktıkça, popülizmin nadiren yalnızca bir hareket, lider, rejim ya da fikir olduğu görülür. Genellikle bunların bir bileşimidir, ama asla aynı anda bunların hepsini birden kapsamaması da önemlidir. 19. yüzyılın sonunda ABD'deki Popülist hareket örneğinde, karşımıza gelişmiş ve karmaşık bir popülist fikirler kümesine sahip, gerçek bir halk hareketi ancak aynı zamanda da asla hükümet olamayan ve dolayısıyla bir rejime dönüşemeyen ve de belirli bir lidere bağlı olmayan bir hareket çıkar. Buna karşın, Latin Amerika'daki popülizm deneyimi tam aksine belirli siyasal figürlerin rejimlerini (Arjantin'de Juan Peron gibi) kap-

1 Kültür ve iletişim konularında çalışanlar arasında, "popülizm" terimi yoğun olarak kullanılmış ve kültürel çalışmalar alanında merkezi bir yer işgal eder hale gelmiştir. Terim, bu anlamıyla, oldukça alana özgü bir biçimde kullanılır ve bizim burada odaklandığımız, terimin daha siyasal kullanımlarıyla arasında pek az ortaklık bulunur. Kültürel popülizm, seçkinlerin tükettiği "yüksek" kültüre karşıt olarak, sıradan insanlarca tüketilen kültürü yücelten bir konumu tarif eder (McGuigan 1992: 1-5).

sar ki, bunların liderliği bir popülist fikirler kümesinin ya da popülist hareketin inşasından daha önemli olmuştur. 19. yüzyılın sonundaki Rus narodnikler örneğindeyse, eğitimli insanların liderliğiyle ve bir halk hareketi yaratma umuduyla bir fikirler kümesini yayma girişimi, ancak yine, iktidara gelmeyi başaramama durumu söz konusuydu. Birleşik Devletler siyasetinde, Louisiana'da Huey Long ve Alabama'da George Wallace gibi siyasal figürlerde karşımıza popülist fikirleri olan ancak bir harekete dayanmayan liderler çıkar. Bu iki örnekte, bu insanlar popülist politikaları olabildiğince hayata geçirdikleri için popülizmi rejimler açısından ele almak anlamlıdır. Popülizmde, yalnızca bir dizi farklı görünümle değil, bu görünümlerin büründüğü çeşitli biçimlerle de karşı karşıyayız.

Tarihteki popülizm örneklerine bakmak şevkimizi kırabilir. Popülizmi tek bir örnekteki siyaseti açıklamak için kullanmaya kalkarsak, sonunda popülizm kavramının tuhaf şekli bizi kesinlikle bir ölçüde usandırır. Kaçınılmaz olarak, uzmanlık ve alan bilgileri ışığında kavram tekrar ele alınır, kısmen değiştirilir, yeniden şekillendirilir ve cilalanır ki eldeki örneğin özelliklerini daha iyi bir biçimde yansıtabilsin. Böylelikle kavram, verili bağlamı daha iyi yansıtmaya başlasa da, evrensel bir popülizm kavramı fikrine olan bağlılığından kaybeder. Yeni edindiği biçimiyle, söz konusu bağlamda siyaseti açıklama biçimimizin ayrılmaz bir parçası haline dahi gelebilir. Ancak başka bir bağlamdaki siyaseti açıklamak için değiştirilmesi ve yeniden şekillendirilmesiyle karşılaştığımız anda, aradaki benzerliğin ne denli sınırlı olduğunu görürüz.

Her popülizm örneği, verili etkenlerden birinin popülizmin tanımlayıcı özelliği olarak vurgulanmasına yol açma eğilimindedir. Rus örneğine bakarken, popülizmin anahtarı olarak köylülüğü ve köylü yaşamının romantize edilmesini görmek cazip gelir. Ancak 19. yüzyıl ABD popülizmine bakarken, dikkatimizin Rus köylüsü-

ne romantik bakışla hiçbir ortaklığı bulunmayan bir kırsal radikalizme yoğunlaşması olasıdır. Güneye gidersek, Latin Amerika popülizmi kırsal kesimin dışına çıkıp kentli emekçi sınıfların bir hareketine dönüşür. Kanada'daki popülizmse çiftçilere ve tarım işçilerine dayanmıştır. Ve Avrupa'ya gelirsek, aşırı sağın yeni popülizmi kesinlikle kentli ve dışlayıcıdır. Yerkürenin etrafında ve tarihin içinde dolaşmak kendi başına bizi popülizmin özüne yaklaştırmaz.

Daha genelleştirici bir yaklaşım benimseyip, kavramı aydınlatmak için bir dizi örnekten yararlanırsak, karşımıza başka bir usandırıcı gerçek dikilir. Örneklerin hiçbiri popülizmin tüm yönlerini aydınlatmaz. Bazıları (özellikle 19. yüzyıldaki ABD Popülistleri örneği) buna oldukça yaklaşsa da, hiçbiri bunu tam olarak başaramaz. Deneysel bir olgu olarak popülizm, tarihsel ve güncel vakaların nahoş bir bileşimidir. Bu durum, bazılarının popülizmin özünü bulma arayışından vazgeçmesine ve bunun yerine kavramı farklı tiplere bölmekle yetinmesine yol açmıştır (örneğin Canovan, 1981, 1982). İlerleyen sayfalarda, özgün popülist hareket, parti, fikir ve rejimleri inceleyerek popülizmin bir ideal tipini belirlemeye çalışmanın anlamlı olduğunu göstermeye çalışacağım.

Birinci Kısım'da farklı vakalarda ortaya çıktığı biçimiyle popülizmin tarihini tarıyorum. Bu kısım, kitabın geri kalanındaki kavramsal tartışmaların üzerinde yükseldiği deneysel malzemeyi sağlıyor. Vakaların seçimi kolay olmadı. Popülist olarak nitelenebilecek, ancak benim almadığım daha birçok başka örnek olsa da popülizmin en önemli örneklerini ön plana çıkarmaya çalıştım. Çeşitli popülizmleri tarif eden beş bölüm sunmaktaki amacım, popülizmi tam anlamıyla kavramamıza olanak tanıyacağını düşündüğüm tarihlere kısa bir giriş yapmak. Bu süreçte popülizmin öğelerini belirleyeceğim.

İkinci Bölüm'de popülizmin mevcut çeşitli tanımlarını tarıyorum ve popülizm kavramına yönelik bu yaklaşımlar arasında ay-

rım yapmamız gerektiğini öneriyorum. Birincisi ve en yaygın olanı, *bağlamsal* tanımlar, tek bir popülizm örneğiyle sınırlıdır. İkincisi, *değişken* tanımlar popülizmin evrensel bir özü olduğunu reddeder ve farklı popülizmleri sınıflandırmaya girişir. Üçüncü olarak da, benim bu kitapta öne sürmeye giriştiğim gibi, popülizmin gerçek anlamda *evrensel* bir kavranışını inşa etme çabası söz konusudur.

Odaklandığım vakaların çok kapsamlı olmasını bekleyen okurlar aradıklarını bulamayacaktır. Belirli örneklerin öne çıkarılmasını bekleyenlerse bunu bulabilir.[2] Asıl olarak Kuzey Amerika, Rusya, Latin Amerika ve Batı Avrupa üzerinde durdum. Bu seçimin bir dizi nedeni var. Birincisi, bu vakalar eldeki en iyi popülizmler "kanon"unu temsil ediyor. Diğer bir deyişle, popülizmden söz ederken en sık kullanılan vakalar bunlar. İkincisi, bu vakalar ayrı ayrı popülizmin temel özelliklerine ışık tutuyor ve toplu olarak da popülizmi anlamak için yeterli olan en küçük kümeyi teşkil ediyor. Kuzey Amerika vakaları bir kitle hareketi olarak popülizme örnek. Rusya vakası bir anayurdun kırsal bir tarzda romantize edilişini gösteriyor. Latin Amerika vakaları bize popülist liderliğin ve rejimlerin önemini ve sorunlarını gösteriyor. Son olarak Batı Avrupa vakaları popülizmin kurum karşıtlığının altını güçlü bir biçimde çiziyor.

Bu vakaların seçilmesinin bir diğer nedeni de burada ele alınan bireylerin birçoğunun ya kendisine alenen popülist demesi, ya da başkalarının bu tarifi kendisine yakıştırmasından rahatsızlık duymaması. Bunu belirtmek önemli, çünkü popülizmin seçkinlere ve entelektüellere karşı derinden gelen düşmanlığı göz önüne alındığında, bu kimselerin kendilerini seçkinler ve entelektüeller gözünde küçümseyici olan bir terimle tanımlamaları, onların en azından içgüdüsel olarak popülist olduklarını gösterir. Popülist olmanın bir koşulu da bu etiketi kötü bir şey olarak görmemektir.

---

2 Kapsamlı bir değerlendirme için Canovan (1981)'e başvurmaktan daha iyi bir yol yoktur.

Popülizmi incelerken, onun çeşitli tarihsel görünümlerine ilişkin bilgilerden yararlanmak mutlaka gereklidir. Popülizmin ne olduğu konusunda bir görüşbirliği bulunmadığından, tarihsel vaka çalışmaları aksi halde var olmayacak gerekli bir zemin sunar. Popülizm, her zaman mevcut olmak yerine dönemsel olduğundan, çok fazla sayıda önemli vakası yoktur ve bunlarla başa çıkmak zihinsel olarak görece kolaydır. Popülizmi taramanın daha az pratik ve daha kuramsal bir nedeni daha vardır. Popülizmin bukalemunsu niteliği, içinde bulunduğu bağlamı aydınlatmak için ondan yararlanmamıza olanak tanır; ama bu nitelik aynı zamanda, popülizmi daha genel düzeyde kavramak için onun hangi özelliklerinin çevreden, hangi özelliklerinin özünden kaynaklandığının farkında olmamızı gerektirir.

Bir kavram ve inceleme nesnesi olarak popülizmin kaderi, popülizmin kendi tarihinin bir yansıması gibidir. Popülizmin incelenmesi de dönemsel bir biçimde, dalgalar halinde olmuştur. Bu kuşkusuz entelektüel modalarla ilişkili olsa da, ilginçtir ki, incelemeler beklenenin aksine düzenli bir biçimde popülizmin yükselişlerini takip etmez. Tartışma da son derece parçalıdır. Parçaları bir araya getirmek, zorunlu olarak tatmin edici olmayan bir süreçtir, çünkü her parça farklı ve ayrı ortamlar için tasarlanmıştır. Temsili siyaseti ve siyasal ideolojileri anlamak istiyorsak, bu sürece girişmeye hazır olmamız şart. Temsili siyaseti tam olarak anlayabilmemiz için popülizmi belirli bir ölçüde kavramalıyız.

İKİNCİ BÖLÜM

Popülizm Tanımları

Popülizmin birçok efendisi vardır. Farklı zamanlarda ve farklı yerlerde, bir değişim gücü ya da değişime karşı bir güç olmuş, solun ilerici politikalarının bir yaratısı olduğu gibi statükonun ısrarlı savunusunun barikatı olarak aşırı sağa da eşlik edebilmiştir. Popülistler ahmak, demokrat ya da şeytan olarak tasvir edilmiştir. Popülizm terimi yaygın olarak kullanılır ancak genelde dar bir çerçevede tanımlanır. Bir öneriyi aşırı popüler olduğu ya da belirli türden (her zaman için yanlış türden) insanlar arasında popüler olduğu gerekçesiyle eleştirmek için kullanılır. Popülizmde bir çekirdek, bütün farklı görünümlerini kesen bir öğe tespit etme girişimleri kimi yazarların zihninde popülizmin net bir anlamı olmadığına ilişkin net bir anlayış oluşmasına yol açmıştır (örneğin, Mouzelis 1985: 344; Taguieff 1995: 17, 25).

Böylesine yaygın bir terim olan popülizmin, bir kavram olarak bu kadar az dikkat çekmesi şaşırtıcı. Sistematik olarak ele alındığı yerlerde, kavram olarak popülizme ilişkin pek ortaklaşma sağlanamadı. Bizzat popülist hareketlerin ortaya çıkışı gibi popülizmin

özünü yakalama girişimleri de farklı zaman ve yerlerde ortaya çıktı, ancak tutarlı bir motif sergilemedi. Çoğu kişi popülizmi odaklandıkları bağlama özgü olarak gördü. Daha azimli olanlarsa popülizmi evrensel terimlerle tanımlamaya kalkıştı. Başkalarıysa popülizmi değişken, özü olmayan ama çeşitlemeleri olan bir kavram olarak resmetti.

Popülizmi tanımlama noktasında bağlamsal, evrensel ve değişken yaklaşımlar arasındaki fark kısmen popülizmi ele alan çalışmaların farklı tiplerde olmasından kaynaklanır. Popülizmin tekil görünümlerini ele alan tarihsel çalışmalar, tanımı gereği bağlamsaldır. Tarımsal radikalizm, Peronizm, Kanada'daki Sosyal Kredi fikirleri ve *narodniçestvo* gibi birçok bağlamsal popülizm tanımı, belirli bir bağlamın ayrıntılı bir biçimde incelenmesinden doğmuştur. Ayrıntılı ve tek noktaya odaklanmış böyle bir tarihsel çalışmanın doğası gereği, daha genel çıkarımlar örtük kalabilir. Eğer aleni bir tanımlama girişimi olmuşsa, bu bağlamsal bir tanım bile olsa, çıkarımların alenen ifade edilip sistematik olarak uygulanması halinde tanım potansiyel olarak genelleştirilebilir. Bir bağlamsal tanımı başka bir bağlama uygulamaya çalışarak, kavrama ilişkin kavrayışımızı geliştirmemiz potansiyel olarak her zaman mümkündür. Bunu yaparsak, çok geçmeden birçok bağlamsal tanımın pek fazla yol alamadığını ve popülizm kavramının (tekil görünümünün değil kavramın kendisinin) aşırı özgül terimlerle ifade edildiğini görürüz. Diğer yandan, bir bağlamdan yola çıkan ve evrensel olma girişiminde bulunmayan kimi popülizm incelemeleri daha fazla yol almaya olanak tanıyan popülizm kavramları geliştirmiştir.

Bu bölümde, alenen popülizm hakkında genelleme yapmaya çalışan (evrensel ya da değişken) incelemeleri ya da alenen bağlamsal olan ama zımnen genelleştirilebilen incelemeleri ele alarak, popülizmi anlamak isteyen kişiler için literatürü tarıyorum.

LİTERATÜR

Edward Shils, 1950'lerde ABD'deki McCarthyciliğe doğrudan bir tepki olarak yazdıklarında popülizmin bağlamsal bir tanımını ortaya koydu. Popülizmi çokyüzeyli bir olgu olarak kabul etti ve Almanya'daki Nazi diktatörlüğünde ve Rusya'daki Bolşevizm'de popülizm olduğunu öne sürdü. Shils, popülizmin "iktidar, mülkiyet, eğitim ve kültür üzerinde tekeli olduğuna inanılan, yerleşik ve farklılaşmış bir yönetici sınıfın topluma dayattığı düzene karşı halkta bir hoşnutsuzluk ideolojisi bulunan her yerde" bulunduğunu savunur (Shils 1956: 100-1). Shils'e göre, popülizmi anlamanın anahtarı seçkinler ve kitleler arasındaki ilişkidir. Popülizmi devlet, üniversiteler, mali kurumlar ve bürokrasi gibi kurumlar karşısında son derece kararsız bulur. Dolayısıyla popülizm, pek de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, bu kurumlarda yer alan kişilere, yoz ve bilgelikten yoksun oldukları gerekçesiyle güvenmez. Bilgelik halkta mevcuttur ve siyasal kurumların halkın iradesini temsil etmesi değil, bu iradeyle özdeşleşmesi koşuluyla siyaset meşru kabul edilir (Shils 1956: 101-3).

1950'lerdeki McCarthycilik olgusunun, ABD'de popülizm hakkında süren akademik tartışmalar üzerinde önemli bir etkisi oldu ve birçoklarını aşırılığın yaratabileceği tehlikelere karşı uyardı. Shils böyle bir bağlamda yazıyordu. McCarthy'den sonra, ABD'de aşırı sağcılığın patlamasını araştırmaya ve açıklamaya çalışan bir dizi çalışma yapıldı (Lipset 1963; Bell 1963; Rogin 1967; Lipset ve Raab 1971). Bu yazılara rehberlik eden iki yönelim vardı. Birincisi, People's Party (Halk Partisi) ve o dönemki popülist hareketin fikirleriyle McCarthycilik arasında bir süreklilik görülüyordu. Bu nedenle, önceki popülizm olgusu da çoğunlukla aşırılıkçı, bağnaz ve geri olarak resmedildi. Dolayısıyla, bu çalışmalardaki ikinci yönelim de popülizmin bulduğu desteğin toplumsal temellerini ortaya çıkarmak, aşırılığın bu biçimine kapılan insanların belirgin bir özelliği olup olmadığını bulmaktı.

Shils daha sonra popülizm analizini Afrika ve Asya'daki popülizmi açıklayacak şekilde genişletti. Bunu alenen karşılaştırmalı bir biçimde yaptı ve popülizmin, küresel bir entelektüel cemaatin ortaya çıkmasından kaynaklandığını ve bu nedenle "dünya çapında bir entelektüel cemaat oluşması eğiliminden doğan, metropol ve taşra arasındaki gerilime bağlı bir olgu" olduğunu savundu (Shils 1962: 214). Popülizmin tarihine bakarak, olgunun köklerini Alman tarihinde devlet, üniversiteler ve kilise otoritelerinin reddedilip eleştirilmesinde gördü. Bu kurumların yerine "halk"a [*folk*] yönelik bir inanç koyulmuştu. Afrika ve Asya'daki seçkinlerin popülizmini tarif edebilmek için ABD ve Rusya'daki popülizmlerle karşılaştırmalar yapan Shils, popülizmin muhalif bir karakter taşıdığını savunur.

Kornhauser kitle toplumuna ilişkin analizinde Shils'in popülizm tanımından yararlandı. Kornhauser, popülizmin kitle toplumunda hem neden hem sonuç olduğunu, çünkü çoğulculuğun reddi ve toplumsal farklılaşma karşısında tekbiçimliliğin savunusu anlamına geldiğini iddia etti (Kornhauser 1959: 103). Dolayısıyla kitle toplumu, yazarın liberal demokrasiyle tezat içinde gördüğü popülist demokrasiye yol açar. Popülist demokrasi, temsil kurumlarının ve örgütlerinin atlanması amacıyla halkın doğrudan katılımını içerir ve ayrıca bütünsel bir yapısı olduğu düşünülen halka öncelik verdiği için bireyin özgürlüğünü elinden alır (Kornhauser 1959: 131-2).

Shils dünya çapında yeni bir entelektüel cemaatin belirmesine ve bunun belirli ulusal bağlamlarda seçkinler ve toplumun (belirli) kesimleri arasındaki ilişkiler üzerinde yarattığı zincirleme reaksiyona vurgu yapar. Bu nokta, yani popülizmin moderniteye ya da modern dünyanın belirli bir özelliğine bir tepki olduğu fikri, birçok popülizm tanımının altında yatan bir sürekliliği yansıtır. Ve her ne kadar Shils'in başlangıçtaki ilgi alanı ABD'yse de, yurtiçinde yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkilere odaklanışı, özellikle de daha küresel bir düzlemde merkez ve çevre arasındaki ilişkilerle

birleştiği zaman, dünyanın ekonomik anlamda çevre konumundaki bölgelerini inceleyenler arasında doğal bir yankı uyandırır.

Torcuato Di Tella Latin Amerika'daki popülizmi inceler, ama bunu özellikle Avrupa'ya bakan, alenen karşılaştırmalı bir yöntemle yapar. Popülizm üzerine ilk çalışmalarında, Di Tella Latin Amerika'da ortaya çıkan farklı popülizm türlerini belirlemeye çalışarak, Latin Amerika'daki gelişimin Avrupa'daki gelişimden ne denli farklı olduğunu göstermeye çalıştı (Di Tella 1965). Avrupa'daki 1989 devrimleriyle birlikte, Di Tella Latin Amerika deneyimiyle Doğu Avrupa arasında paralellikler çizmeye başladı (Di Tella 1997). Di Tella popülizmin, orta düzey seçkinler arasında statüko karşıtı bir hareketlenme belirdiğinde, yükselen beklentiler yurttaş kitlelerini harekete geçirdiğinde ve koşullar seçkinlerle kitleler arasında ortak bir isteklilik yarattığında ortaya çıktığını açıkça vurgular (Di Tella 1965: 53). Popülizmi, "harekete geçen ancak özerk biçimde örgütlenmiş olmayan bir halk kesimine dayanan, toplumun orta ve üst katmanlarında kökleri bulunan bir seçkin kesim tarafından yönetilen ve lider ile takipçileri arasındaki karizmatik ve kişiselleşmiş bir bağ tarafından bir arada tutulan siyasal bir hareket" olarak tanımlar (Di Tella 1997: 196). Popülizmin, ekonomik olarak daha gelişmiş ülkelerde sosyal demokrasinin ortaya çıkacağı koşullarda oluştuğunu savunur (Di Tella 1965, 1997). Dolayısıyla Di Tella'ya göre popülizm, toplumların modernite yolunda ilerlediği gelişim sürecinin bir boyutudur.

Di Tella popülizmin, yoksullarla seçkinler arasında farklılaşma olduğu hissiyle ve kendisini destekleyen ittifakın toplumsal özellikleriyle nitelendiğini zımnen vurgular. Farklılaşma hissi önemlidir, ancak popülizmi popülist hareketlerin bileşimine bakarak niteleme girişimi kaçınılmaz olarak popülizmin kapsamını daraltır, çünkü popülizm çeşitli görünümlerinde çok farklı toplumsal tabanlara sahip olmuştur.

Di Tella farklılaşma hissinin, hem kendilerini daha gelişmiş ülkelerin seçkinleriyle karşılaştıran ekonomik açıdan daha az gelişmiş ülkelerin seçkinleri arasında, hem de toplumsal gruplar ve bunların statükodan duydukları rahatsızlık içinde ortaya çıktığını vurgular. Bu toplumsal gruplar hem hedeflerini gerçekleştiremediklerini hisseden eğitimlileri, hem de düşük toplumsal statüleri ve yoksul yaşam koşulları nedeniyle bir rahatsızlık hisseden eğitimsiz kitleyi kapsar. Di Tella'nın popülizm incelemesindeki sorun, toplumların sabit bir gelişme çizgisinde ilerlediğini varsaymasıdır. Bu, zımnen modern gelişmenin ortak bir hedef olduğu fikrini barındırır. Bu fikir, hem gelişmenin doğasında hem de ülkelerin vardığı noktalarda görülen büyük farklılıklara yer vermez. İkinci bir sorunsa, popülizmin ekonomik ve toplumsal açıdan bu anlamda kesinlikle modern toplumlarda ortaya çıkmasıdır. ABD'yi popülizmin neredeyse paradigmatik bir örneği olarak görmek mümkündür (Kazin 1995). Popülizm Avrupa siyasetinde de sıkça tekrarlanan bir olgudur. Ancak, Di Tella gibi Üçüncü Dünya ya da Latin Amerika'ya yönelik bir ilgiden yola çıkarak popülizm kavramına varan kişilerde sıkça rastlanan bir durum, popülizmi toplumların belirli bir gelişim aşamasında gösterdikleri bir özellik olarak görmeleridir.

Latin Amerika örneklerine odaklanan yazarlarca geliştirilen temaların birçoğu Afrika ve genel olarak Üçüncü Dünya siyasetini inceleyenler arasında yankı bulmuştur. Gavin Kitching popülizmi, gelişme analizinin merkezine yerleştirir. Popülizmin endüstrileşmeye bir tepki olduğunu ve küçük çaplı üretimin savunusu ve üretimin merkezileşmesine karşı muhalefet ile belirlendiğini savunur (Kitching 1989: 19-22). Dolayısıyla bu oldukça ekonomik bir analizdir ve özellikle köylü ideolojilerine odaklanır; bu nedenle de yazar bu tür düşüncenin paradigmatik örneği olarak ağırlıkla Rus popülistlerini ele alır.

Kitching'in popülizm incelemesindeki sorun ise aşırı özgül oluşudur. Onun popülizm kavramı, bir sürekliliği olan belirli bir siyasal iktisat düşüncesini betimlemek için geliştirilmiştir. Sorun bunun yanlış olması değil, Kitching'in popülizmi bu düşüncenin gelişimine yol açan neden yerine düşüncenin gelişimini tamamlamış haline bakarak türetmesidir. Popülizm özünde kurala karşı bir tepkidir. Köylü toplumları bağlamında bu tepki, siyasal bir ifade kazandığı takdirde bir dizi fikirde billurlaşacaktır. Ancak popülizmin özü tepkinin gelişimi biçiminde değil, bizzat tepkinin kendisinde yatar. Peron'un popülizmine baktığımızda, onun geliştirdiği fikirlerin özünde esnek bir nitelik taşıdığını ve bu durumun bu fikirlere hayat veren nedenden miras kaldığını görürüz. Oysa Kitching popülizmin ikincil niteliklerine öncelik tanır. Bütün popülizmler yan fikirler geliştirir, ancak popülizmleri popülizm yapan bu yan fikirler değildir.

Ghita Ionescu ve Ernest Gellner, *London School of Economics*'te 1967 yılında bir konferans düzenleyerek popülizmin değişik görünümleri üzerinde çalışan uzmanları bir araya getirmek suretiyle daha genel bir kuram oluşturmaya çalıştılar. Konferansın 43 katılımcısı vardı ve kapsanan coğrafi bölge yelpazesinin son derece geniş olması sayesinde, popülizmi kuramsallaştırma yolundaki diğer girişimlerde görülen aşırı özgül olma halinden sakınılabildi.

Konferanstan çıkan ve halen popülizm üzerine en önemli derleme olan kitabın (Ionescu ve Gellner 1969a) giriş bölümünde editörler bunun "19. yüzyılda ve daha da fazla 20. yüzyılda, siyasal düşünüşün şekillenmesinde sanıldığından çok daha etkili olan bir kavramın temel boyutlarını aydınlatma girişimi" olduğunu söyler (Ionescu ve Gellner 1969b: 5). Bütünsel bir olgu olarak popülizmin tanımlanması için cevaplanması gereken soruları alenen ele alırlar. Popülizmin bir ideoloji mi, benzer koşullar yüzünden tekrar tekrar ortaya çıkan bir zihniyet mi, siyasal bir ruh hali mi, (kapita-

lizm karşıtlığı, kentlilik karşıtlığı ya da Yahudi karşıtlığı gibi) bir karşıtlık olgusu mu, halk yanlısı bir olgu mu, yoksa sosyalizm, milliyetçilik ya da köylücülüğe ait bir zihniyet mi olduğunu sorarlar (Ionescu ve Gellner 1969b: 3-4). Tüm umutlarına rağmen, ortaya çıkan derleme popülizmin çekirdeğini teşkil eden bir fikirler kümesi belirleyemez; ancak yine de kitap bütün olarak bir kilometre taşı teşkil eder ve bazı önemli bireysel katkılar da içerir.

Peter Worsley bu derlemedeki makalesinde ABD, Rusya, Afrika, Asya ve Latin Amerika'da popülizmi inceler. Ancak bunların tek ortak yönlerinin oldukça yüksek düzeyde bir genellik taşımaları olduğu (ki bu da sınırlı bir fayda sağladıkları anlamına gelir) ve dolayısıyla popülizmin "basitçe, belirli bir kapsamlı ideolojik sistem ya da örgütlenme biçimi olarak değil, bir vurgu olarak, genel siyasal kültürün bir boyutu olarak ele alınmasının daha doğru olduğu" sonucuna varır (Worsley 1969: 245). Kendi çalışmasından çıkacak sonuçla ortak bir çekirdeğe ulaşması en muhtemel tanım olarak, Shils'in halk hâkimiyeti ve hükümetle halk arasında doğrudan temasın önemini vurgulayan tanımına geri döner (Worsley 1969: 243-6).

Kendini popülizmin "Üçüncü Dünya" türüyle sınırlayan Worsley daha az geneldir ve popülizmin dört niteliği olduğunu belirtir. Birincisi, popülizm toplumları özünde homojen birimler olarak resmeder ve toplumların içinde sadece keskin olmayan bölünmeler olduğunu kabul eder. Bu, siyasetin sınıfsız, yerli toplumun da "doğal" olduğu ve bir cemaat teşkil ettiği anlamına gelir. İkincisi, gerçek çelişki toplum ya da milletle dış dünya, özellikle de sömürgeci güçler arasındadır. Üçüncüsü, cemaat; toplum, cemaat ve millet fikirlerini birleştiren tek bir baskın partide ifadesini bulur. Dördüncüsü, parti kurtuluşun öznesi ve bir ekonomik kalkınma gücü haline gelir (Worsley 1969: 229-30, 1967: 165-7).

"Uzmanlık bilgisine sahip olmayış"ından cesaret alan Peter

Wiles, popülizm sendromunun 24 niteliğini tespit eder (Wiles 1969). Popülizm ahlakçıdır; belirli bir tezahür etme tarzı vardır; sıradışı liderlere dayanır; zayıf disiplinli bir harekettir; kendi tanımını bilinçli biçimde gevşek tutar; entelektüel karşıtıdır; verili düzene karşıttır; etkisiz ve kısa soluklu şiddet uygulama kapasitesi vardır; sınıf bilinci vardır ancak uzlaşmacıdır, sınıf savaşından kaçınır; başarısı yüzünden yozlaşır ve burjuvalaşır; küçük çaplı işbirliğini benimser; sınırlı bir zenginliği olanlardan destek görür; mali sermayedarlara şiddetle karşıdır; büyük çaplı üretim yapan kapitalistlere karşı potansiyel olarak daha az eleştireldir; genelde kentlidir (kırsal da olabilir); devlet müdahalesini destekler; muhalefet ettiği kurumların yarattığı toplumsal ve ekonomik eşitsizliğe karşı çıkar; dış politikada özellikle askeri yapılanmaya kuşkuyla yaklaşır, ancak genelde izolasyonist* yönelimlidir; dini savunur ancak varolan din kurumuna karşıdır; bilim ve teknolojiyi küçümser; nostaljiktir; çoğunlukla bir ölçüde ırkçılık içerir; çok çeşitlidir (sanayi öncesi köylülerin sanayi karşıtlığı gibi çiftçilerin sanayiye karşı hoşgörüsünü de kapsayabilir); kötü bir şey olarak düşünülmemelidir (Wiles 1969: 167-71).

Isaiah Berlin, konferanstaki tartışmanın genel anlamını toparlama girişiminde, popülizmin farklı örneklerinde görülen altı niteliği üzerinde anlaşmaya varıldığını savundu. Birinci nitelik, bütünlüklü ve ahenkli bir toplum fikrine hayat veren, *Gemeinschaft*'a (cemaat) inançtır. İkinci nitelik popülizmin, devletten önce topluma inandığı için siyasal kurumlarla ilgilenmemesi anlamında apolitik olmasıdır. Popülizm ayrıca, halkı bir tür manevi çöküş yaşamadan önce ait olduğu doğal ve kendiliğinden bir duruma geri döndürmek ister. Dördüncü öğe, çağdaş dünyaya eski değerleri geri getirmeye çalışması anlamında popülizmin yüzünün geçmişe dönük olması-

(*) ABD'nin dış politika alanında diğer ülkelerin meselelerine ve uluslararası siyasal ve ekonomik ilişkilere müdahale etmemesini savunan bir siyasal anlayış – ç.n.

dır. Berlin, popülizmin farklı halk türlerine hitap ettiği halde her zaman çoğunluk adına konuştuğunu da geçici olarak listeye ekler. Son olarak, popülizmin bir modernleşme süreci yaşayan ya da yaşamak üzere olan toplumlarda ortaya çıktığını savunur (Berlin vd. 1968: 173-8).

Ernesto Laclau (1977) popülizmin çelişkili ve anlaşılması güç görünen doğasını güçlü bir biçimde ele alan, Marksizme bağlı bir popülizm kuramı ortaya atar. Laclau popülist olarak tarif edilen bir dizi hareketin ortak yönlerini tespit ederek popülizme ilişkin genelleme yapma girişiminin dairesel bir çaba olduğunu savunur. Bu hareketlere popülist diye yaklaşmak, popülizmin ne olduğunu baştan bilmek anlamına gelir. Bu, temelde farklı olan bir dizi hareket hakkında genelleme yapılmasına yol açar (Laclau 1977: 145). Laclau kendi popülizm analizine, popülizmin temelde anlaşılması güç bir kavram olduğu ve çelişkili bir görünümü olduğu noktasından başlar. Laclau bu duruma karmaşık bir açıklama getirir. Yazara göre, bir toplumdaki hâkim ya da egemen sınıfın düşünüş tarzını yansıtan hâkim fikirler her zaman hâkimiyetlerinin bir ifadesi olarak, diğer fikirleri soğurur ve bunları kökten bir karşıtlık taşıyan fikirler olarak değil, sadece farklı fikirler olarak ifade bulmasına izin verip etkisiz kılar. Dolayısıyla bu anlamda, popülizm seçkinlerin ideolojisi olarak görülebilir. Bu durum, hâkim sınıfın bir fraksiyonu hegemonya kurmaya çalışıp da bunu başaramadığında ve bunun üzerine doğrudan kitlelere hitap ettiğinde ortaya çıkar (Laclau 1977: 173).

Laclau'ya göre toplum, kısmen üretim sürecindeki çelişkilerin yansıması olan, toplumsal güçler arasındaki çelişkiye bakarak açıklanmalıdır. Kısacası, toplumlar sınıfsal karşıtlıklar vücuda getirir. Ancak Laclau, zaman zaman belirli sınıflarla örtüşmeyen daha genel bir çelişkinin de varolabileceğini düşünür. Bir toplumun popüler gelenekleri, hâkim sınıfa dahil olmayan, yönetilen konumun-

daki halk kitlelerinin genel çıkarlarını yansıtır. Bu, "halk"la "iktidar bloku" arasındaki çelişkidir. Hâkimiyet altındaki sınıflara bu anlamda çağrıda bulunan fikirlere halkçı-demokratik [*popular-democratic*] fikirler denir. Belirli sınıfsal karşıtlıklar halkçı-demokratik biçimlerde ifade edildiğinde popülizm ortaya çıkar, ama Laclau'ya göre bu durumda zorunlu olarak hem sınıfsal bir biçim hem de halkçı-demokratik bir biçim içerir. Basit bir ifadeyle, ikisi aynı şey olmasa da aynı anda hem bir sınıf adına hem de "halk" adına konuşur. Bu niteliği popülizmin anlaşılmasının neden güç olduğunu açıklar, çünkü "halk" ve "iktidar bloku" arasındaki çelişki hem son derece yaygındır hem de çok farklı görünümleri vardır. Bu farklılık kısmen "iktidar bloku"na karşı harekete geçen sınıfların farklılığından kaynaklanır ve bu da popülizmin neden tarihsel olarak bu kadar çok vakayı nitelemede kullanıldığını açıklar.

Margaret Canovan (1981) popülizmi kavrama konusundaki en gözüpek girişimi sunar. Onun çalışması tarımsal popülizmle siyasal popülizm arasında ayrım gözeten, değişken bir yaklaşım benimser. Bu yaklaşım tarihin ve dünyanın her noktasındaki popülist hareketleri kapsar. Bunların ayrıntılı bir değerlendirmesi sonucunda yazar, kırsal popülizmi çiftçilerin, köylülerin ve entelektüellerin popülizmi olarak böler. ABD Halk Partisi'nin kırsal radikalizmini, Kanada'da 1930'lardaki Sosyal Kredi hareketini ve 1890'lar Almanya'sındaki Alman kırsal hareketini karşılaştırarak; bunları *sui generis* [emsalsiz] olgular olarak tarif etmenin cazibesine karşı koyup, aradaki süreklilik çizgilerini belirler. Ona göre süreklilik çizgileri, çiftçilerin ekonomik alana devlet müdahalesine yönelik taleplerinde gizlidir (Canovan 1981: 104).

Ardından Rus *narodniçestvo* örneğindeki kırsal radikalizme eğilip bunu Cezayir, Tanzanya ve Bolivya'daki tarımsal sosyalizm biçimleriyle karşılaştıran Canovan, bu popülizm biçimlerinin, ortak bir eğilim olarak köylülere yönelik idealleştirilmiş bir saygıyla

bu idealleştirilmiş gruba liderlik etme ihtiyacı arasında gidip geldiğini tespit eder (Canovan 1981: 109). Canovan bu vakalarda seçkinlerin kırsal nüfusu ateşleyip harekete geçirmeye girişerek oynadığı rol nedeniyle, bu tarımsal popülizm biçiminin entelektüellere ait olduğunu savunur. Köylülerin tartışmasız biçimde merkeze oturması için Canovan'a göre farklı bir kırsal popülizm biçimi gerekir. Canovan, tarımsal popülizmin köylü biçimini Doğu Avrupa'da 20. yüzyılda ortaya çıkan ve *Green Uprising*'e [Yeşil İsyan] hayat veren köylü partilerinde görür. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Polonya, Romanya, Bulgaristan ve Çekoslovakya'da beliren bu hareket köylüler arasında gönüllü kooperatifçilik fikrini geliştirmeye ve uygulamaya çalışırken; demokrasi, aile mülkiyeti ve kent karşıtlığına vurgu yapmıştı. Canovan bu farklı tarımsal popülizm türleri arasında "tek bir terimin kullanımını anlaşılır kılma"ya yetecek örtüşme bulunduğunu ama "tüm bu hareketleri tek bir ideoloji, program ya da sosyoekonomik temeli olan tek bir siyasal olgu olarak birleştirme"ye yetecek düzeyde bir örtüşme bulunmadığını savunur (Canovan 1981: 133).

Yalnızca tarımsal popülizme yoğunlaşmak çok şeyi gözden yitirmek demektir. Canovan'ın (1981: 136) belirttiği gibi, popülizmin "siyasal" kısımlarını ele almak bu nedenle önemlidir. Canovan, bu yaklaşımın popülist diktatörlüğü, popülist demokrasiyi, gerici popülizmi ve politikacıların popülizmini birleştirmesi gerektiğini savunur. Latin Amerika'daki popülizm örneklerini değerlendirmeye başlar başlamaz, bu örneklerin sadece tarımsal olarak görülemeyeceğini, bunların daha genel bir "halk"a (pratikte kentsel işçi sınıfına ve köylülere denktir) reformist programlar çerçevesinde çağrı yapan, güçlü liderlere sahip kent hareketleri olduğunu görürüz. Kuzeye giden Canovan, 1928-1932 arası Louisiana valisi ve 1932-1935 arası ABD senatörü olan Huey Long'un siyasetini de aynı başlığa dahil eder. Her ne kadar Long'un etkisinin temeli, zen-

ginliğin Wall Street'te yoğunlaşmasını kınamasında ve Louisiana'ya yönelik sosyal iyileştirme programında yatsa da, bu etki onun zor kullanan, Makyavelci aldatma siyaseti sayesinde güce dönüşmüştü. Peron gibi Long da yoksulların güçlü lideriydi ve siyaset tarzı kırsal bir öğe içermiyordu.

Canovan, "siyasal popülizm" terimini kullandığı ikinci anlamla, doğrudan demokrasi uygulamalarıyla ilişkilendirilen kurumları tarif eder. ABD'de 19. yüzyıldaki popülist hareketin içinden 20. yüzyıl başlarındaki İlerici hareketin kökleri yeşerdi. Popülist hareketin ve People's Party'nin aksine, bu hareket gerçek bir kitle hareketi olmaktan ziyade büyük ölçüde yukarıdan gelen fikirlerle belirleniyordu. Popülist hareket gibi o da temsili siyasetin kurumlarına güvenmiyor ve inisiyatif,* referandum ve geri çağırma gibi, temsilcilerin üzerinden atlayan mekanizmalara hayat vermeye çalışıyordu. ABD demokrasi modelini bu kurumlarla sağlamlaştırma çabaları en çok, 19. yüzyıl popülizminin attığı temellerin mevcut olduğu Batı bölgelerinde işe yaradı (Canovan 1981: 177). Demokrasiyi bu kurumlarla sağlamlaştırma ihtiyacı zımnen temsili demokrasinin belirli çıkarları haddinden fazla temsil edebildiği ve kimi kurumlarının güçlü çıkar çevrelerinin eline geçebildiği, böylelikle de temsili demokrasinin naif kurumlarının, zaten güçlü olan çevrelere daha da güç veren kaldıraçlara dönüştüğü varsayımına dayanıyordu. Canovan bu noktada, doğrudan demokrasi kurumlarının kurumsal eklentiler olmaktan öte, yönetim yapısının ayrılmaz bir parçası olduğu İsviçre'yle bir karşılaştırma yapar. İsviçre örneği, popülist demokrasi biçimlerinin, ademi merkezileşmeye ve nüfusun çok parçalı ve bölünmüş haliyle başa çıkabilmek için yaygın biçimde referandumlardan yararlanılmasına vurgu yapan ve

(*) İnisiyatif (initiative) kelimesi Türkçedeki anlamından ayrı olarak, ABD siyasetinde, bir grup yurttaşın belirli sayıda imza toplayarak bir yasa tasarısını seçmenlerin oyuna sunması uygulamasını anlatır – ç.n.

zor koşullarda da işleyen bir demokrasi yaratan bir sisteme hayat vermesinin mümkün olduğunu gösterir ve "popülist demokrasinin erdemlerini ve zaaflarını" değerlendirebileceğimiz bir model sunar (Canovan 1981: 202).

Canovan'ın sözünü ettiği üçüncü siyasal popülizm türü gerici popülizmdir. Canovan, ABD'nin Alabama eyaletinden George Wallace örneğiyle Britanya'dan Enoch Powell örneğini kıyaslar. 1968 yılında Wallace, ırk ayrımının kaldırılmasına karşı sergilediği protestoların deneyimini arkasına alıp, başkanlık seçimlerinde iki ana partinin dışından üçüncü bir aday olarak yarışırken, aynı yıl Powell göçmenlerin Britanya kültürü için teşkil ettiği tehlikeye karşı uyarıda bulunan bir konuşma yaptı. İkisinin ortak noktası, seçkinler ve halkın değerleri arasındaki uçurumu vurgulamaları, "tabandaki [*grassroots*] gerici, otoriter, ırkçı ya da şoven görüşlerle seçkinlerin ilerici, liberal, hoşgörülü kozmopolit niteliği arasındaki çatışma"yı ortaya koymasıydı (Canovan 1981: 229). Bir diğer ortak nokta ise görünen ilerleme dalgasına karşı tepki vermeleriydi. Canovan, ilerleme ve popülizm arasındaki bu çatışmanın büyük ölçüde mevcut bağlama, yani neyin "ilerleme" olarak görüldüğüne bağlı olduğunu gösterir. Bu anlamda, yaygın hâkim fikirlere bir tepki olarak popülizm, aynı anda hem tepkisel hem de rasyonel olabilir. Canovan'ın ifadesiyle, "itibarsız" addedilen şey, aynı zamanda gerçek zorluk koşullarına halkın tepkisi de olabilir (Canovan 1981: 257-8).

Canovan'a göre en son siyasal popülizm türü politikacıların popülizmidir. Bu tür popülizm, "halk"ın kim olduğuna ilişkin belirsizlikten faydalanan bir siyaset tarzıdır. Afrika deneyimlerini ele alan popülizm incelemelerine bakıldığında, kimi politikacıların ülkedeki bölünmelerin ötesinde ve üstünde yer alan bir birleşik halkı temsil etme iddiasında olduğu görülür. Bu kişiler kendilerini tek parti yönetimleriyle meşrulaştırmaya alışmıştır. Bir diğer bakım-

dan, bu politikacılar sınıflar arası ya da "herkesi içeren" ittifaklar kurarak bir birleşik halk yaratma çabasındadır. Jimmy Carter, ABD başkanlık seçimlerindeki başarılı kampanyasında, kazanma şansı az, siyasete yabancı ve görev isteyen dürüst çiftçi gibi popülist bir imgeyi kullanarak, bilinçli bir biçimde, seçmenler arasındaki hem liberal hem muhafazakâr eğilimlere hitap etti (Canovan 1981: 269-73).

Canovan bu yedi kategoriyi belirlerken, popülizmin bir çekirdeğinin bulunamayacağını, ancak bir dizi farklı sendrom tespit edebileceğimizi söyler. Bu yedi tip arasındaki benzerlikleri ortaya çıkararak, "küçük adam popülizmi", otoriter popülizm ve devrimci popülizm arasında bir benzerlikler kümesi olduğunu savunur (Canovan 1981: 291-2). Canovan, popülizmin belirli tarihsel görünümlerinin bu kategorileri hem birleştirdiğini hem de ayırdığını da savunur (Canovan 1981: 293). Yedi tipin tümünü kesen yegâne iki ortak tema, halka hitap etme çabası ve seçkinlere güvensizliktir (Canovan 1981: 264) ve bunların da oldukça sınırlı bir yararı vardır (Canovan 1981: 298). Canovan'ın vardığı sonuca göre, popülizm yaygın olarak kullanılan bir terimdir ve dolayısıyla bir ölçüde aydınlatılması önemlidir; ancak bu terim ortak bir çekirdeği olmayan geniş bir olgular yelpazesini içerir ve bu nedenle bu karmaşayla baş etmenin tek yolu kendi sunduğu sınıflandırma girişimidir.

Bir kavram olarak popülizmi kuramsallaştırma yolundaki daha yeni bir girişim ABD'den, eleştirel toplum kuramı alanında radikal (ve sık sık da putkırıcı) bir dergi olan *Telos*'tan[1] geldi. Katkıda bulunan kişilerin savunduğu konumlar arasında farklar olsa da, popülizmi bir kavram olarak formüle etmeye ve derginin ilişkili olduğu türden eleştirel bir kuramın geliştirilmesinde popülizmi bir araç haline getirmeye yönelik net bir proje olduğundan söz edi-

1 *Telos* dergisinin konumunu temsil eden çeşitli makaleler ve makale derlemeleri için bkz. Anderson vd. 1991; Telos 1991, 1991-2, 1995a, 1995b; Piccone 1991. Ayrıca bkz. Lasch 1991.

lebilir. *Telos*'ta savunulan konumun özü, liberalizmin hegemonyasına karşı bir eleştiri ve alternatif sunma noktasında en fazla umudun popülizmde yattığıdır. Böylesi bir alternatife duyulan ihtiyacı daha da artıran nedenler, ABD toplumu ve siyasetinde görüldüğü gibi, *New Deal** liberalizminin yaşadığı kriz ve yeni düzenleyici devletin teknokratik aygıtlarını idare etme ihtiyacından doğan iyi eğitimli, profesyonelleşmiş, bürokratlaşmış seçkinlerle *New Deal* politikasının geleneksel tabanı olan orta sınıf ve işçi sınıfı arasındaki uçurumdur. *Telos*'un konumu popülizmin liberalizme (bence özellikle liberal demokratik siyasetin kurumlarına) bir tepki olduğuna ilişkin vurgumu paylaşır. Özellikle temsili siyasetin seçkinleriyle onları o konuma getiren cemaatler arasındaki uyumsuzluğa odaklanan *Telos*, yerel siyaseti ve bu siyasette sorumluluk sahibi bir bireysel katılımı tekrar canlandırma gereğini savunarak popülizmi potansiyel olarak özgürleştirici bir siyasal proje olarak görür.

Tezlerinin daha genel düzeydeki geçerliliğinin bir göstergesi olarak İtalya'da bölgesel birliklerin (*Lega Nord* [Kuzey Birliği] gibi) yükselişini gösteren bu dergi, eleştirel kuramın liberalizm eleştirisinin yeni rotası olarak popülizmi geliştirmeye ve onu daha radikal demokratik bir pozisyonla birleştirmeye girişmiştir. *Telos*, popülizmin ırkçılık ya da yeni bir dışlayıcı ideoloji biçiminde yozlaşmasının mümkün olduğunu teslim etse de, bunu popülizmin özünde varolan ya da engellenemez bir öğesi olarak değil, yalnızca potansiyel bir tehdit olarak görmüştür. Avrupa'daki popülist açılımları inceleme çabasına rağmen, *Telos*'un popülizm kavramının, ne kadar iyi kuramsallaştırılmış olursa olsun, aslında ABD bağlamına bağlı olduğu açıktır. Liberalizmin ABD'nin siyasal kurumlarındaki özgün biçimine verilen önem ("*New Deal* liberalizmi") ve ABD demokrasisinin

(*) ABD başkanı Franklin Roosevelt'in 1933-1939 yılları arasında uyguladığı, federal hükümetin ekonomiye müdahalesini artırarak ekonomik refahı sağlamayı hedefleyen politikalar – ç.n.

kurucu fikirlerine alenen gönderme yapılması (bkz. Piccone 1995), *Telos*'un popülizm kavramının zaman ve mekân açısından Reagan sonrası Birleşik Devletler'e özgü olduğu anlamına gelir.

Popülizmin popülizm olarak kavramsallaştırılması konulu literatürün taranmasıyla dört berrak nitelik ortaya çıkıyor. Birincisi, bir kavram olarak popülizmi ele alan malzeme görece sınırlıdır. Terimin yaygın ve popüler biçimde kullanıldığı düşünülürse bu oldukça şaşırtıcıdır. İkincisi, kavramsal açıdan cesur ya da alenen karşılaştırmalı olmaya çalışan kavramsallaştırmalar neredeyse her zaman, ilk geliştirildikleri bağlamların izini taşımıştır ve dolayısıyla daha evrensel bir kavramsallaştırma geliştirmemizi sağlayamayacak kadar dardır. Üçüncüsü, neredeyse tüm dünyayı kapsayan vaka çalışmalarını bir araya getirerek bir kavramsallaştırmaya varma yolundaki en açık girişim (Ionescu ve Gellner 1969a), bu kesinlikle rakipsiz bilimsel çalışma ve uzmanlık yelpazesinden bir sentez çıkarmayı başaramamıştır. Son olarak, Canovan'ın (1981) çalışmasında, hem geniş bir kapsam hem de cesur bir kavramsallaştırmanın hedeflenmesi, popülizmin özünde parçalı bir kavram olduğu çıkarımına yol açmıştır.

BİRİNCİ KISIM
Popülizm Örnekleri

Aralarında Lenin'in ağabeyinin de olduğu Narodniklerin
Çar II. Alexander'a yaptıkları suikastin temsili resmi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Amerika Birleşik Devletleri'nde Hareketlerin Siyaseti ve Popülist Siyaset

Popülizm hakkında bir fikir sahibi olmadan ABD siyasetini anlamak güçtür. ABD'deki popülizm hakkında bir fikir sahibi olmadan popülizmi anlamaksa imkânsızdır. Anayasa'da cisimleştiği haliyle siyasal sistemin kuruluşu ve bizzat ABD'nin milli kimliğinin kuruluşu temsili demokrasi ilkelerini temel almıştır. Dolayısıyla, temsili siyasete bir tepki olarak popülizm de, ABD siyasetinin bütününde göze çarpan bir motiftir.

19. yüzyıldaki *People's Party* (Halk Partisi) ve bu partiye hayat veren Popülist hareketin popülizm tarihinin panteonunda önemli bir yeri vardır. Bu geçmişin Birleşik Devletler siyasal tarihi açısından önemiyse daha sınırlıdır. Geriye dönüp bakıldığında, Popülistlerin ABD parti sistemine bağımsız ve yeni bir güç olarak giriş yapmayı başaramaması, onların 1860'lardaki İç Savaş'ın travmasıyla Roosevelt'in 1930'larda New Deal politikasını yeniden yapılandırması arasındaki dönemde, ABD siyasetinin sürekliliğe sahip iki partisi Demokratlar ve Cumhuriyetçiler arasında sürüp giden gladyatör savaşında ilginç ama önemsiz bir tarihsel sapma ola-

rak sıkışıp kalması tehlikesine yol açmıştır. Oysa Halk Partisi ve Popülist hareketin 1880'ler ve 1890'larda taşıdığı önem bundan çok daha büyüktür. Bunlar, ABD siyasetinin derinliklerinde akan popülist motiflere vücut vermiş, bunları açıkça ifade etmiş ve harekete geçirmiştir.

ABD'den bakıldığında, People's Party'nin tarihi, aşağıdan bir kitlesel hareketin mobilizasyonu olarak popülizmin en açık seçik örneğidir. 19. yüzyıl ABD popülizminin doğası, ne belirli karizmatik liderlerle (Peron örneğindeki gibi), ne de iyi eğitimli seçkinlerin ya da kuramcıların karmaşık soyut ideolojik çerçeveler geliştirip sonra da bunları uygulamasıyla (Rusya örneğindeki gibi) belirleniyordu. Halk Partisi, kendisine hayat veren hareketin, bir kitlesel halk hareketinin damgasını taşıyordu. Halk Partisi'nin tarihinde, ele aldığımız diğer popülizm örneklerinden daha fazla olmak üzere, bir kitle hareketinin siyasetiyle, gerçekten aşağıdan yukarıya gelişen bir olguyla karşı karşıyayız. Partinin ismine "halk" kelimesini alması, hareketin Güney ve Batı'daki çiftçiler arasında gerçekten de popüler oluşunun yansımasıydı. ABD Popülist hareketi ve Halk Partisi, ilerici bir popülizmin, yani radikal değişim yolunda ilerleyen ama devrimi hedeflemeyen bir popülizmin olanaklılığına işarettir.

ABD'de popülizm, Halk Partisi'nin ömrüyle sınırlı değildir. Michael Kazin'in (1995) iddia ettiği gibi popülizm ABD siyasetinde önemli bir yere sahiptir. Kazin, popülizmin köklerinin, seçkin karşıtlığı ile özellikle "*pietism*"* ve rasyonalizm gibi Protestan reformu ve Aydınlanma'dan kaynağını alan bazı 19. yüzyıl fikirlerinin bir bileşimine derin bir biçimde yerleştiğini ve bu bileşimin de zamanla "Amerikanizm"in altında yatan anlam örgüsüne eklendiğini savunur. Kazin'e göre işin püf noktası, bu "direngen ancak de-

(*) 17. yüzyılda Alman Lutherciliği içinde başlayan bu dini reform hareketi, kilisenin sekülerleşmesine karşı bireysel imanın önemini vurguladı – ç.n.

ğişebilen siyasal retorik tarzı"nın (Kazin 1995: 5) ilerici ve solcu bir ideolojiden muhafazakâr ve gerici bir ideolojiye dönüşümünün gerçekte de yaşandığı gibi mümkün olmasıdır. Tüm bu görünümleri altında popülizm, asla çizgiyi geçip devrimci düşünceye adım atmadan, reformcu bir hareketin coşku ve ateşine sahip olduğunu iddia edebilir. Kazin'e göre popülizm, ABD siyasetinin temel ideolojik yapısını asla tehdit etmeksizin, bu siyasete karşı çarpıcı meydan okuyuşların oluşmasını sağlar.

Kazin, Halk Partisi'yle başlayan ve 20. yüzyılın başlarında merkezi devlete ve şirket zenginliğinin yoğunlaşmasına karşı muhalefet eden işçi sınıfının taleplerini de ele alarak popülizmin tarihini sunar. Kazin alkollü içkinin yasaklanması amacına ulaşan içki karşıtı hareketin, zengin çıkar çevrelerinin yoksulları sarhoş tutup protesto edemez hale getirdiğine ilişkin iddialarında popülizm olduğunu düşünür. Kazin, Rahip Frank Coughlin'in izlediği siyasette ve hem dev şirketlere hem de komünist devrimlere karşı yeni bir güç oluşturma çabasında, ilk başta Franklin Delano Roosevelt'in "ekonomik kralcılar"a karşı saldırılarıyla örtüşen ama sonunda Coughlin'in İkinci Dünya Savaşı'nda faşistlere destek vermesiyle Amerikanizm'le ters düşen bir popülizm görür.

Kazin, popülizmin ilerici siyasetten muhafazakâr siyasete doğru dönüşünün Soğuk Savaş döneminde yaşandığını savunur. McCarthy'nin bizzat Kongre içerisinde sürdürdüğü anti-komünist sindirme kampanyası ve George Wallace'ın Güney'deki ırk temelli siyasetiyle, popülizmin nihayet Richard Nixon ve Ronald Reagan'ın politikalarında sağcılar tarafından ele geçirilmesi için sahne hazırlanmış olur.

Ayrıntıları, etraflarındaki dış çerçeveden daha net gösteren, fazla odaklanmış bir mercek kullanmak tehlikelidir. ABD siyasetinin her köşesinde popülizm aradığınızda, hemen hemen her yerde popülizmin berrak biçimlerini ya da gölgelerini bulmak zor değil-

dir. Popülizme daha geniş açıdan baktığımızda, popülizmin ABD siyasetinde belirli bir yankı bulduğunu, ancak ABD siyasetinin önemli uğrakları, hareketleri ya da itici güçleri olarak gerçek popülizm hareketlerinin Kazin'in yaklaşımında savunulduğu kadar çok sayıda olmadığı açıktır. Kazin popülizme ABD siyaseti merceğinden bakmaktadır, ama aksine ABD siyasetine popülizm merceğinden bakıldığında karşımıza daha farklı bir manzara çıkar.

HALK PARTİSİ VE POPÜLİST HAREKET

1892'de Omaha'da yeni kurulmuş Halk Partisi'nin ulusal kongresi yaklaşan başkanlık seçimi için bir aday belirlemek amacıyla toplandı. Doğu'daki banka ve demiryolu kuruluşlarına bağımlılıklarından kurtulmak için kooperatif ve birlikler oluşturan çiftçilerin bu tabandan gelen [grass-roots] hareketinden, olgunlaşmış bir parti ortaya çıkmıştı. Parti siyasetine doğru bu yöneliş, kırsal radikallerin hareketi açısından hiç de kaçınılmaz bir sonuç değildi. Aksine bu durum, popülistlerin odak noktasında ciddi bir değişim olduğu anlamına geliyordu. Oluşturdukları parti başarısız oldu. Demokratların ve Cumhuriyetçilerin iki partili hâkimiyetini kıramadı. Ancak Halk Partisi'nin ve 19. yüzyıl ABD popülistlerinin tarihi genel olarak popülizmi anlamak için yaşamsal bir önem taşır. Parti Omaha'da, bir aday yanında bir de parti programı benimsedi. Ignatius Donnelly'nin, bu programa önsöz teşkil eden ateşli konuşmasında, popülist ilkelerin klasik bir ifadesini görüyoruz:

> Toplantımızı ahlaki, siyasi ve maddi yıkımın eşiğine getirilmiş bir milletin bağrında gerçekleştiriyoruz. Yolsuzluk seçim sandığını, Meclisi, Kongre'yi ele geçirmiş, hatta devletin başına kadar uzanmış. Halk ahlakını yitirmiş... Gazeteler büyük ölçüde ya devlet destekli ya da susturuluyor, kamuoyunun sesi kesilmiş, işletmeler yüzükoyun yere kapaklanmış, evler ipotek altında, işçiler sefalet içinde ve toprak kapitalistlerin ellerinde yo-

> ğunlaşıyor... Milyonların alınterinin meyveleri utanmazca çalındıkça, birkaç kişinin elinde tarihte görülmemiş devasa hazineler birikiyor ve bunların sahipleri de Cumhuriyet'i karalayıp özgürlüğü tehlikeye düşürüyor. Devlet adaletsizliğinin doğurgan rahminden iki büyük sınıf peydahlanıyor: serseriler ve milyonerler.
>
> ... İnsanlığa karşı, her iki kıtada müthiş bir komplo örgütleniyor ve hızla dünyayı ele geçiriyor. Derhal karşısına çıkılıp alaşağı edilmediği takdirde, korkunç toplumsal sarsıntılara ve uygarlığın yıkımına, ya da mutlak bir despotluğun kurulmasına yol açması içten değil.
>
> Çeyrek yüzyıldan uzunca bir süredir iki büyük siyasal parti arasında iktidar ve talan mücadelesi sürerken, ıstırap içindeki halka karşı esef verici yanlışlar yapıldığını görüyoruz. Her iki partinin başındaki hâkim çevreyi de, mevcut korkunç koşulların gelişmesine göz yummuş olmaktan ve bunları engellemek ya da sınırlamak için ciddi bir çaba göstermemekten sorumlu tutuyoruz.
>
> Milletin doğum yıldönümünde toplanan bizler... Cumhuriyet'in yönetimini, onu yaratan sınıfa, "sade insanlar"a geri vermek amacındayız. Hedeflerimizin Milli Anayasa'nın hedefleriyle aynı olduğunun altını çiziyoruz; yani, daha mükemmel bir bütünlük oluşturmak ve adaleti sağlamak, ülke içinde huzuru temin etmek, müşterek savunmayı sağlamak, genel refahı tesis etmek ve özgürlüğün nimetlerini kendimiz ve gelecek nesiller için güvence altına almak.
>
> (People's Party (Halk Partisi) 1978: 90-2)

Önsöz boyunca, ahlaki çürüme, işbirlikçi seçkinler, sıradan insanın özünde iyi oluşu, komplo, ihanet gibi popülist temalar yankılanıyor. Önsöz, hem genel tonu hem de içeriği itibariyle, popülist düşüncenin hayal kırıklıklarını, kaygılarını ve umutlarını göz önüne seriyor. Daha özelde önsöz, Birleşik Devletler'in kuruluşundaki düşünce ve olanaklara, bu yüce ideallerden geriye sürüklenme ya da gerileme durumunda, tekrar başvurma gibi temaları da işliyor.

Amerikan popülizminin son derece Amerika'ya özgü doğasını ele veriyor.

19. yüzyıl ABD'sindeki popülizm vakası, genellikle popülizmin asal örneği olarak kabul edilir. Bunun tarihiyle ilgili literatür oldukça geniştir, ve bir o kadar da farklı yorum barındırır. Halk Partisi'nin ve popülist hareketin tarihi kimilerince gerici ve nativist* olarak (Hofstadter 1955), kimilerince, tam aksine, ABD'de ilerici siyasetin ilk kıpırdanışı, büyük bir "demokrasi vaadi" barındıran bir hareket (Goodwyn 1976) olarak resmedilmiştir. Nasıl görülürse görülsün, Halk Partisi'nin tarihi ABD tarihinde son derece sıradışı bir dönem teşkil eder.

İç Savaş (1861-1865) geride, Amerikan siyasetine zemin olarak bir bölgesel, kültürel ve ekonomik çelişkiler yapısı bıraktı. Popülistler bu özgün siyaset modelinden ve bu model boyunca ortaya çıktılar. Popülist hareketlere hayat veren bağlamı anlamak önemlidir ve bu da bizi İç Savaş'a ve onun mirasına götürür.

Savaş Güney'e yenilgi getirmiş ve geride çatışmayı hatırlatan kalıcı bir işaret olarak, Kuzey-Güney bölünmesinin yarası kalmıştı. Bu ayrım birçok açıdan, kentli Kuzey ve kırsal Güney arasındaki zıtlığı temsil ediyordu. Savaş büyük ölçüde, Güney'in ekonomisini ayakta tutmak için köleliğe dayanması nedeniyle çıkmış, ancak Kuzey ve Güney arasındaki bölünme, kölelikle ilgili çelişkide vücut bulduğu kadar, bu çelişkinin ötesine geçen bir dizi bölünmeye de yol açmıştı. Ayrım, siyasal ve mali iktidar merkezlerini elinde tutan bir Kuzey'le, ana ürün olarak pamuğa bağlı olan ve belirli değerlere ve kültüre sahip bir tarım toplumu olarak kalan Güney arasındaydı. Popülist hareket ilk başta Güneyli bir hareketti, ancak kaderi, etkisini Batı'ya ne ölçüde yayabileceğine bağlıydı.

İkinci bölünmeyse para konusundaydı. İç Savaş para politi-

(*) Doğuştan yurttaşları yabancılardan ve göçmenlerden üstün gören siyasal anlayış – ç.n.

kaları üzerinde ciddi bir etki yaratmıştı. Savaş sırasında Kongre ulusal bir banka sistemi oluşturmuş ve "*greenback*"* denen banknotlarla kağıt para kullanımını başlatmıştı. Hükümet, İç Savaş'tan sonra, paranın kendisi dışında değer içeren bir şeyi temsil edip etmeyeceği meselesinden ve savaşın ABD ekonomisinin farklı kesimlerine getirdiği maliyetten kaynaklanan, para konusundaki anlaşmazlıkla başa çıkmak durumunda kaldı. Temel mesele, paranın altın rezervlerini mi temsil edeceği yoksa savaş sırasında olduğu gibi kağıt para olarak mı kalacağıydı. Hükümetin politikası, savaş sırasında basılan kağıt paranın değeriyle altın rezervlerinin değeri arasındaki farkı gidermek için ekonomik büyümeyi teşvik etmekti. Bu durum çiftçileri dehşete düşürdü, çünkü aynı miktarda gelir sağlamak için daha fazla üretmek ve satmak durumundaydılar (Goodwyn 1976: 13-14). Savaşta yenilmiş olan Güneyli çiftçiler şimdi de ekonomik yıkımla karşı karşıyaydı.

Üçüncü bölünme toprak ve sanayi arasındaydı. Bu kısmen Kuzey-Güney bölünmesiyle iç içe geçmiş olsa da, telgraf hatları ve demiryollarında vücut bulan bir sanayi altyapısının gelişimi, kentli sanayi emekçilerle tarımsal işçiler ve çiftçiler arasındaki bölünmeler ve mali sermaye sahiplerinin ve bankerlerin artan gücü, 19. yüzyılın ikinci yarısında ABD'de ekonomiyi, siyaseti ve toplumu şekillendiren önemli etkenlerdi. Popülistler işçi sınıfıyla bir hedef birliğine ulaşmaya çalıştılar. Bu zaman zaman İllinois'deki gibi ittifaklar meydana getirse de, bu bir istisnaydı. Genellikle bu koalisyon, en iyi durumunda istikrarsız, en kötü durumundaysa ölü doğmuş bir koalisyon olurdu.

Son ayrım çizgisi de parti sisteminden geçiyordu. Siyasal rekabet, Lincoln'un ve Kuzey'in partisi olan Cumhuriyetçilerle, köleliği ve eyaletlerin haklarını savunan ve daha muhafazakâr olan Gü-

(*) İç Savaş sırasında Kuzey hükümetince, altın karşılığı olmaksızın basılan kâğıt paralar – ç.n.

ney'in partisi Demokratlar arasındaydı. Partiler bölgesel güçlerdi ve bunlar bugün dahi bu kökenlerinin izini taşırlar. Partiler para konusunda aldıkları farklı konumlar nedeniyle de mücadele ettiler (Ritter 1997: 34-47). Cumhuriyetçiler dosdoğru mali muhafazakârlığı benimsedi (parasal standartların korunması). Demokratlarsa büyük ölçüde bölgesel temelli bir ayrışma yaşadı; partinin Doğu kanadı, Doğu'daki banka sektörünün doğrultusunda mali muhafazakârlık yanlısıyken, partinin Batı ve Kuzeybatılı kesimleri daha radikal para politikalarının savunuculuğunu yaptı. Altın ve kağıt para arasında bir uzlaşma noktası olarak gümüşün varlığı nedeniyle, çeşitli yerel konumlar arasında huzursuz da olsa bir uzlaşma bulunuyordu. Demokrat Grover Cleveland ikinci defa başkan olduğu sırada, partinin farklı kesimleri arasındaki bu huzursuz uzlaşma parçalandı. 1893 yılında bankacılık, yatırım ve tarım krizlerinden kaynaklanan bir bunalım baş gösterdi. Suçlu olarak gümüş gösterilirken, Cleveland da köklerine geri döndü ve altın standardını korumaya karar verdi. Bu durum partideki tartışmaları alevlendirdi; öyle ki, 1896 seçimlerine gelindiğinde, Cleveland bir kenara atılmıştı ve partinin başında gümüş yanlısı bir başkan adayı bulunuyordu.

Parti sistemi, İç Savaş'tan önce ve bu savaş sırasında doğan yarılmalara ve çelişki alanlarına vücut veriyordu. 1890'lara gelindiğinde, siyasetin temel bir meselesinde bölünme, Demokratlarla Cumhuriyetçiler arasında değil, bu partilerle popülist görüş, popülist hareket ve hatta Demokrat parti içindeki tekel karşıtı fraksiyonlar arasındaydı. İki partili sistemle güncel siyaset arasında bir uyumsuzluk vardı.[1] Dolayısıyla Popülistler, kendi etraflarındaki parti sistemini yeniden şekillendirme potansiyeline sahipti.

1 Siyah nüfus resmen ve fiilen oy kullanır hale gelene kadar Güneyli siyahların oy hakkından mahrum olması, Amerikan siyasetinin bir diğer ayrım çizgisi olan ırk meselesinin üstünün örtülmesine neden oldu.

Bu yüzden, Popülistlerin karşısındaki temel stratejik ikilem, Demokratlara karşı tutumlarıyla ilgiliydi. Güneyin partisi olarak Demokratlar, Popülistler için bir yandan potansiyel bir ortak, diğer yandan da önemli bir tehditti. Demokratlar, mali açıdan muhafazakâr oldukları için düşman olsalar da, gümüş yanlısı oldukları için potansiyel müttefiktiler. Sonunda Popülistler, kendilerini bağımsız bir güç olarak kurduktan sonra, talihsizce ortaklık seçeneğini tercih ettilerse de, Halk Partisi'nin tarihi, başlangıcında gerçek bir olasılık barındırıyordu.

Popülist hareketin yükselişi ve Halk Partisi, Kuzey'in ekonomik ve siyasal iktidarına ve mevcut parti sisteminin bu yeni gücü temsil etmedeki yetersizliğine karşı tarımsal radikalizmin bölgesel bir temelde savunulmasının harekete geçişini temsil ediyordu. Zaten Halk Partisi, İç Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan ilk bağımsız güç değildi. Hatta kimi bağımsız selefleriyle arasında güçlü süreklilik çizgileri mevcuttu. *Greenback Party* 1876'dan 1884'e dek varoldu. Hiç de etkisiz bir parti değildi. 1878'de ulusal planda oyların %13,8'ini alarak gücünün üst sınırına vardı. Ancak partinin asıl önemi, popülistlere de bir zemin sunacak olan, tekel karşıtı geleneğiydi. Artan enflasyonla ve büyüyen ekonomiyle başa çıkma yolu olarak kağıt parayı savundular. Ayrıca, bankacılık sisteminin kendi çıkarlarına karşıt olduğunu belirttiler. Partinin radikalizmi, fikirleri ve seçmen tabanı ilerideki popülist hareketlenme için temel oluşturdu.

Popülist hareketin kendi gerçek hareketlenmesiyse *Farmer's Alliance* (Çiftçi İttifakı) ile başladı. Bu ulusal çaplı hareketin kökeni 1877'de kurulan Teksas İttifakı'na gidiyordu. Bu ittifak, çiftçileri Güney eyaletlerinde egemen olan, alacak karşılığı kredi sisteminden [*lien system of credit*] uzaklaştırıp, onlara belirli bir özgüven ve kendi yaşamları ve ürünleri üzerinde denetim verme girişimiydi. Alacak karşılığı kredi sistemi, çiftçilerin zor zamanlarda bile ya-

şamsal gereksinimlerini satın almasını mümkün kılıyordu. Bunun maliyeti, çiftçilere gelecek yılın hasadına karşılık kredi veren mağazaların, karşılığında çiftçileri pamuk üretmeye zorlamasıydı.

İttifak, çiftçileri aralarında işbirliği yapmaya ve kendine güvenmeye teşvik eden bir sistem kurdu. Çiftçi Hareketi [*Granger Movement*] de 1870'li yıllarda, sadece nakitle çalışan kooperatif mağazalarından oluşan benzer bir sistem kurmuştu (Goodwyn 1976: 45). Ancak çiftçiler her zaman nakde sahip olmadığından bu sistem yürümemişti. Bu yüzden İttifak'ın sistemi çiftçileri, kendi mağazalarına ve pamuğu kolektif olarak satmaya yönelik bir bağlılık temelinde birleştirmeye çalıştı. Bu amaçla, İttifak'tan konuşmacılar Teksas'm her yerini dolaşıp, çiftçileri kendi alt-ittifaklarını kurmaları yolunda teşvik ettiler. İttifak çiftçilerde belirli bir ortak bilinç yarattı, siyasal eleştiri üretimini teşvik etti ve fiilen birey ve grupların yeni bir popülist güce dönüşebilmesine ortam hazırladı.

1884'e gelindiğinde, Teksas'taki İttifak daha fazla siyasallaşmaya gerek olup olmadığını aktif bir biçimde tartışıyordu, ancak almış olduğu kararlarda bir kooperatif hareketiyle bir siyasal hareketi ayıran çizgiyi çoktan aşmıştı. İttifak'ın programı bankacılık sistemi ve mali sisteme, demiryollarına, yabancı spekülatörlere saldırıyor; işçi sendikalarının ve kooperatif mağazalarının tanınmasını talep ediyor ve *Greenback* hareketinin fikirlerini dillendiriyordu (Goodwyn 1976: 79-81). İttifak, işçi sınıfını temsil eden Emek Şövalyeleri'yle (*Knights of Labor*) siyasal bir ittifak kurmaya çalıştı.

Hareket Teksas'tan Güney'in ve Batı'nın kalanına yayıldı. İttifak'm çiftçi konuşmacıları, üye yapma ve eğitim kampanyası başlattı. Yerel demokratik örgütlerin (alt-ittifaklar) nasıl kurulacağını ve İttifak'ın merkezi alım ve kooperatif satım sistemine nasıl dahil olunacağını anlattılar (Goodwyn 1976: 91). 1887'ye gelindiğinde İttifak kendisini ulusal çapta bir örgüt olarak duyurdu. İttifak, pamuğu alıp ihracatçılara satan kolektif bir organizasyon olarak işle-

meye koyulup, çiftçilerin pamuğa bağımlılığını arttıran alacak karşılığı kredi sistemini bertaraf etmeye başladı (Hicks, 1961: 40-41).

Hareket yayıldıkça, demiryollarının ve Doğu'daki banka sektörünün, çiftçileri sistemli biçimde aldatan ve onları kendi çıkarları dışındaki çıkarlara esir eden bir sistemin çekirdeğini oluşturduğu anlaşılmaya başlandı. Çiftçilere göre, demiryolları onlara hasatlarını yaygın biçimde satma olanağı tanıması gerekirken, yüksek demiryolu tarifeleri bundan faydalanmalarını engelliyordu. Mali sistem, artan nüfus ve ekonomik büyüme karşısında doları altına sabit tutarak, çiftçileri mevcut koşullarını korumak için bile daha fazla üretmek zorunda bırakıyordu (Goodwyn 1976: 115). İttifak hareketi kimi çiftçiler için yakıcı sorunlara pratik bir çözümü temsil ederken, aynı zamanda bu sorunları yaratan koşulların kolektif ve nihayetinde siyasal bir eleştirisini mümkün kılan bir bilinç yaratıyordu.

1889'da İttifak'ın önde gelen simalarından Charles Macune bir ödenek oluşturma planını ortaya attı. Bu, tüm çiftçilerin yerel düzeyde işbirliği yapması sayesinde, gelecek yılki ihtiyaçlarının teminini sağlayacak kredi edinmelerini ve İttifak'ın borsa sistemi kanalıyla pamuğa pazar bulmalarını garantileyecek, iddialı ve radikal bir plandı (Goodwyn 1976: 127). Bankaların, İttifak'a ödenek oluşturma planı için para vermeyi reddetmesi üzerine Macune, fiilen parasal bir sistem gibi işleyecek olan bir Hazine bonosu sistemi önermek durumunda kaldı. Bu, çiftçilere mali sistemin kendi çıkarlarına karşıt olduğunu bir kez daha kanıtlayarak, hareketteki *Greenback* ideolojisini kuvvetlendirdi. Teksas Borsası 1889'da çiftçilerin kooperatif girişimlerine bankalardan destek bulamayarak çöktü (Goodwyn 1976: 145-6).

Teksas İttifakı en önemli örnek olsa da, tek örnek değildi. Tarımsal radikalizm çok daha geniş bir alana yayılmıştı. Çiftçiler İllinois, Kuzey ve Güney Dakota, Minnesota ve Kansas'ta koope-

ratif ittifakları kurdular. 1890'a gelindiğinde, Kansas eyaletinde kurulan Halk Partisi belirli bir seçim başarısı yakalamıştı (Nugent 1963: 91). Güney İttifakı içinse durum farklıydı. 1890'da Florida'nın Ocala bölgesinde toplanan Güney İttifakı, Demokratların ve Cumhuriyetçilerin karşısına üçüncü bir partiyle çıkma olasılığını değerlendirdiği halde, İttifak'ın Güneyli üyeleriyle Demokrat Parti arasındaki güçlü bağlar bunu engelledi. Ancak İttifak 1892'de St Louis'de toplandığında durum değişmişti. Halk Partisi kurulmuş ve 1892'de Bağımsızlık Günü'nde ilk başkan adayı belirleme kongresini Omaha'da yapan ve Omaha Platformu olarak bilinen programı kabul eden partinin programının önsözüne, Ignatius Donnelly'nın ateşli konuşması temel teşkil ediyordu.

Omaha Platformu popülist hareketin mihenk taşı oldu. Önsözün ardından, programın sırasıyla para, ulaşım ve toprak konulu üç maddesi geliyordu. Para konusunda, bankalardan bağımsız ve ulusal çapta düzenlenen bir para sistemi ve halkın kazancının güvenli bir biçimde saklanacağı, hükümetçe idare edilen bir tasarruf sandığı talep ediliyordu. "Gümüş ve altının serbest ve sınırsız basımı"na ilişkin talepleri, parayı rezervlere bağlama politikasından farklılıklarını gösteriyordu. Ayrıca, verginin sınırlandırılması ve ilerleyen oranlı bir gelir vergisi gibi öneriler de mevcuttu. Ulaşım konusunda, demiryollarının devletin mülkiyetinde olması ve devletçe işletilmesi talep ediliyordu. Platform son olarak, halkın zenginliğinin kaynağı ve mirası olarak toprağın spekülasyondan ve yabancı yatırımdan kurtulmasını savunuyor ve demiryolları ile diğer şirketlerin sahip olduğu "mevcut ihtiyaçlarının ötesindeki" tüm toprağın devlete iadesini ve yeni yerleşimcilere ayrılmasını talep ediyordu. Bu üç maddenin ardından, bunlarla aynı statüye sahip olmasa da, parti ideolojisine dair bir fikir veren bir dizi karar geliyordu. Bu kararlar gizli oy, vergi reformu, göç sınırlamaları, inisiyatif ve referandum uygulamaları, başkan ve başkan yardımcısının

görev süresinde kısıtlama ve Senato'nun doğrudan seçilmesi gibi talepler içeriyordu.

Omaha deneyiminin ulusal düzlemde üçüncü bir parti oluşturmadaki önemi, onu oluşturan hareketin doğası tarafından gölgelendi. Hareketin değişken oluşu, yerel liderlerin partinin ulusal düzlemdeki gayelerini gerçekleştirmek için kapsayıcı bir seçmen kitlesi oluşturmaya çalışması dolayısıyla, partinin eyaletler düzeyinde birçok pazarlık sürecine girişmesini zorunlu kılıyordu. Dolayısıyla parti liderliği, eyalet partilerinin çok farklı özelliklerini barındırıyor ve temelini oluşturan İttifak'ı her zaman gereğince temsil edemiyordu (Goodwyn 1976: 312). Bir başkan adayı belirlemek için toplanan parti eski bir Kuzeyli generali seçti.

Aday General James Weaver, 1892 seçiminde bir milyondan fazla oy aldıysa da, Demokrat aday Grover Cleveland başkan seçildi. Böylece, parti belirli bir dinamik yakalamış olduğu halde, parti için büyük önem taşıyan kooperatif girişimi giderek daha fazla zorluk yaşıyordu. Girişimin kredi alamaması ve dolayısıyla Halk Partisi'nin kaderi, hareket için çok büyük önem kazandı, çünkü devlet kurumlarının kapılarını açmanın ve ödenek oluşturma planını gerçek kılmanın tek yolu buydu. Birkaç Halk Partisi adayı Kongre'ye girmeyi başardıysa da, sayıları yetersizdi ve Demokratlar ile Cumhuriyetçilerin ulusal siyaset etrafında ördükleri duvarda bir çatlak oluşturamadılar.

Parti, iç örgütlenmedeki bu sorunların yanında, Demokratların serbest gümüş basımı lehinde konum almasıyla birlikte siyasetin bağlamında bir değişimle de karşı karşıya kaldı. 1896 seçimi için Demokratların başkan adayı olarak, bir gümüş yanlısı olan William Jennings Bryan seçildi. Bu arada, Halk Partisi içinde, Demokrat ve Cumhuriyetçi partilerdeki gümüş yanlılarıyla bir koalisyon kurmayı savunanlarla, bunu reddedenler arasında bir mücadele baş göstermişti. Bu strateji için parti programını gümüş meselesi

etrafında daraltmak gerekli görüldüğünden, Omaha Platformu'ndaki kararlardan taviz verilmesi söz konusuydu. Bu durum, partinin tarımsal radikalizm çizgisini korumak isteyenlerin ısrarlı ve gür muhalefetine yol açtı. Demokratlar Bryan'ı aday gösterince, Halk Partisi'ndeki gümüş yanlıları partiyi Bryan'ı aday göstermeye zorlamak için harekete geçti. 1896 St Louis kongresinde gümüş yanlıları başarılı oldu ve Bryan aday gösterildi. Bryan, yoğun bir mütalaadan sonra, adaylık teklifini kabul etti.

Bryan teklifi kabul ettiğini açıklamadan önce epey bekledi ve sonuçta da bunu, Demokratların platformu zemininde ve başkan yardımcısı adayı olarak da mali sermayedar ve eski banker olan birisini göstererek yaptı. Bryan başkanlık seçiminde yenildi ve Halk Partisi çöktü. Popülistlerin adayı olarak Bryan'ı seçmekle Halk Partisi, Omaha Platformu'nda somutlaşan ana ideolojik temelinden uzaklaşmıştı. Parti para meselesindeki tek maddelik uzlaşmaya ve Demokratlarla, Demokrat Parti'yi kurtaran ama Halk Partisi'ni öldüren eşitsiz bir birliğe yöneldi. Bryan'ın seçim yenilgisi Halk Partisi için ve ABD siyasetinde bağımsız bir güç olarak popülizm için ölüm çanını çalmıştı.

Halk Partisi deneyimi popülizmin birçok anahtar temasını aydınlatıyor. Partinin ve hareketin başarısızlığı kesinlikle ABD siyasetinde popülist fikirlerin sonu anlamına gelmedi. Bu fikirler, siyasetin dilini, tonunu ve hatta ABD tarihindeki hareketleri ve dinamikleri etkilemeye devam etti. Partinin 19. yüzyılın sonundaki kaderi bize popülist hareketlerin tekrar eden bir özelliğini gösterir. Demokrat Partili Bryan'ın desteklenmesinde en iyi ifadesine kavuşan, siyasetin kurumsallaşmış bir bileşeni haline gelme konusundaki kararsızlık, hareketin mobilizasyon biçiminde temel bir zayıflığa yol açtı. Düzenin bir bölümüyle güçbirliği yapmak parçalı, yaygın ve çoğulcu bir hareketi organize etmenin kimi zorluklarından ka-

çınmayı sağladıysa da, bunun maliyeti son derece bağımsız bir hareketin bağımsızlığını yitirmesi oldu.

Halk Partisi İç Savaş sonrasında, siyasetteki temel ayrım çizgileri üzerine kurulmuştu. Bu, bir yandan hareket için itici bir güçtü. Popülist hareket ve Halk Partisi'nin varlığı bile taşralı sıradan ABD yurttaşlarıyla siyasal partiler arasındaki örtüşmezliğin göstergesiydi. Popülistler yurttaşların parti sistemine ve genel olarak siyasete yabancılaşmasından faydalandılar. Diğer yandan, bu zeminde konumlanmak ve bir kitle hareketi inşa etmek güçtü. Hareketin ve partinin tarihi, bölgesel, ideolojik ve yerel çelişkilerin tarihi olacaktı. Halk Partisi sonunda bu iç yarılmaların ve siyasetin değişen zemininin getirdiği zorluklar nedeniyle çöktü. Kırsal Amerika'nın özünü oluşturan anayurtla ve bu seçmenin basit sağduyusuyla bağlantıyı sürdürmek, hareket parti siyasetine, tavizlere ve nihayet siyasal belirsizliğe doğru ilerledikçe giderek zorlaştı.

ABD'deki Popülist hareket gerçek bir kitle hareketiydi. Tarihin başka noktalarındaki popülist dinamiklerle kıyaslanırsa, bu popülizmin talihi belirli bir bireyin karizmatik ve kişisel liderliğine bağlı değildi. Çekim yaratan birçok lider olsa da, onların etkilerinin tarihi genel hareketin tarihinden ayrıdır. Richard Hofstadter (Berlin vd. 1968 içerisinde: 143) Amerikan Popülizminin büyük bir kuramcıya sahip olmadığını belirtirken, Lawrence Goodwyn (1976: 310) Popülistlerin başarısızlığının bir nedeni olarak da ekonomik kooperatifçilik fikirlerinin üzerine inşa edilebilecek bir toplumsal kuramlarının olmayışını gösterir. Hareketin kitlesel karakteri kurumsallaşmanın önündeki ideolojik zorlukları kısmen telafi ediyordu. Bölge ve eyalet düzeyindeki hareketler arasındaki farklar nedeniyle, kilit olaylar sırasında, Popülist tarih ideolojik kararlılığın değil siyasal tavizlerin tarihi oldu. Bölünmenin temelinde, Güneyli Popülistler Güney'in partisi Demokratlara bağlıyken, Kansas Popülistlerinin liderliğindeki Batı Popülistlerinin çiftçileri tarihsel

sadakatlerinden koparacak gerçek bir üçüncü partinin oluşturulması fikrine daha fazla bağlı olması vardı.

Popülist meydan okuyuş, çiftçiler arasında gerçek bir ekonomik kriz hissinden kaynaklanıyordu. Kriz, topraktan geçimlerini sağlayamamalarıydı. İttifak, doğrudan krizden bir çıkış yolu bulma çabası olsa da, emekleme aşamasındaki kooperatif girişimine mali kurumların kredi vermeyişi gibi çeşitli etkenlerle takılıp kalmıştı. Bunu körükleyen daha genel mali kriz ve para meselesi bankacıları, demiryolu şirketlerini ve arazi spekülatörlerini çiftçiler gözünde birer şeytana dönüştürüyordu. İç Savaş sonrasında siyasetin yeniden şekillenmesi de, parti sistemi Güney'in ve Batı'nın kırsal radikalleriyle örtüşmediği için, kriz duygusunu pekiştiriyordu.

Bu zorluklar karşısında, Popülistler kırsal Amerika'ya ve anayurt fikrine döndüler. Onların fikirleri, çiftçilerin üretken ve vazifesini bilen yurttaşlar olduğu ve bu çiftçilerin, kendi kendini yöneten çiftçilerin cumhuriyetini yaratma fikriyle Amerikan devriminin özgün fikirlerinin koruyucusu olduğuna ilişkin düşünceyi yansıtıyordu. ABD Popülistlerinin halka inancı salt bir soyutlama değildi. Macune'un ödenek oluşturma planı çiftçileri güven ve işbirliği temeline dayalı bir ağda birleştiriyordu. Kooperatif projesi de pratik bir siyasal proje sayesinde anayurdun değerlerini yaşama geçirme projesiydi. Buna bir kooperatif hareketi olarak ulaşmak bir siyasal parti olarak ulaşmaktan daha kolaydı.

Popülist hareketi daha genel bir çerçevede sıradışı kılan şey, köklerinin İttifak'ta yatması nedeniyle, kurumlara karşı antipatisinin seçici oluşuydu. Popülistler her ne kadar mali kurumları ve yerel ekonomik kurumları reddetseler de, kendi alternatif kurumlarından karmaşık bir küme oluşturmaya çalıştılar. Bu kurumlar kümesinin de sorunları vardı, ancak genelde popülistlerin karmaşık yapılar inşa ettiğine pek rastlanmaz.

Halk Partisi'nin iki mirası oldu. Birincisi, iki partili sistemin

dışında bağımsız bir güç olarak popülizmi tesis etmede neredeyse başarılı olmaları, iki partili sistemin gelecekteki düzeninde önemli bir etken oldu (Burnham 1970). Bu iki parti ve isimleri kaldıysa da, ABD siyasetinin tüm gündemi dönüştü ve partilerin yepyeni seçmen ittifaklarını ve ideolojik konumları yansıtmaya başladığı Roosevelt'in *New Deal*'ıyla bu dönüşüm zirveye çıktı. Popülistler yaklaşan değişimin habercisi oldular.

Halk Partisi'nin ikinci mirası, geçerli siyasal kültüre oldukça iyi uyan bir siyaset biçimini yerleştirmesi oldu. Popülizmin suskun radikalizmi, radikal reformlar adına devrimden vazgeçmesi, ABD siyasal bağlamına çok uygundur. ABD'deki neredeyse her siyasal söylemin mihenk taşı olarak "Amerikanizm"in önemi, reformistlerin popülist siyaset motiflerini kullanmasına izin verir, hatta bunu teşvik eder.

HUEY LONG VE GEORGE WALLACE

Louisina'mn en ünlü evladı Huey Long, 1893 yılında Winn'de dünyaya geldi. Zaman ve mekân önemliydi. İki yıl önce Winn, iki ana partinin siyasetine alternatif bir siyaset oluşturmak amacıyla çiftçi sözcülerini bir araya toplayan Cincinnati konferansına bir temsilci göndermişti. Winn temsilcisi Cincinnati'ye, toplam yetişkin nüfusu olan 1531 kişiden 1200'ünün imzalı desteğiyle geldi (Goodwyn 1976: 334). Popülizm Winn ve Louisiana'da güç kazandı ve Long'un siyasetinin kimi temellerini ve onun büyük bir etki kazanarak yükseleceği arkaplanı yarattı. O yıl tüm ABD'de bir ekonomik bunalım yılıydı ve Popülist hareketin çekim alanı genişliyordu. Long bir Popülistti, ancak kendi popülizmini Demokrat Parti kanalıyla şekillendirecekti.

Kırsal hareketin popülizminden uzak duran Long, siyasete bir Demokrat olarak girdi. Siyasal kariyerinin başından itibaren zenginliğin yoğunlaşmasına ve bunun sonucunda toplumsal koşul-

lardaki ve özellikle eğitimin niteliğindeki eşitsizliğe karşı çıktı (Long 1933: 37-9). Long, Wall Street'in ve *Standard Oil* gibi büyük şirketlerin karşısında konum aldı. Yol ve okul yapımı için kampanyalar düzenledi. Bunlar yoksul ve kırsal bir eyalet için hiç de önemsiz meseleler değildi. Çocuklar için daha fazla okul kitabı ve akıl hastaları için daha iyi kurumlar talep etti (Hair, 1991: 151). Göreve gelir gelmez ücretsiz okul kitapları sağlayan bir yasa çıkarttı. Yol ve köprü yapımı için bono sattı (Hair, 1991: 162). Yetişkinlere okuma yazma öğretmek için gece okulları kurdu (Hair, 1991: 228). Long'un, senatör konumunu kullanarak, *Share Our Wealth Society* (Zenginliğimizi Paylaşalım Cemiyeti) kanalıyla ABD'de zenginliğin yeniden bölüşümü amacıyla ortaya attığı gözüpek plan, aşırı zenginliğe el koyup piramidin diğer ucunda asgari bir gelir düzeyi sağlamayı öneriyordu.

Long müthiş bir duruşu ve enerjisi olan biriydi. Bu, görevde çalışma tarzına da yansıdı. Hedefi doğrultusunda yasalar çıkmasını sağlamak için aldatmak, kabadayılık etmek, anlaşmalar yapmak, tehditler savurmak ve zaman zaman da sırf kendi kişiliğinin gücünü kullanmaktan kaçınmıyordu. Eyaleti için kilit bir konu olan ırk meselesinde Long, tartışmanın her iki tarafını da idare ediyordu. Bir yandan, ırkçılığın yanında Katolik karşıtlığını da yayan Ku Klux Klan taraftarlarının desteğini korumaya çalışıyordu. Diğer yandan da Klan'a karşı olan kayda değer boyuttaki Katolik nüfusu da kendinden uzaklaştırmamaya çalışıyordu (Hair 1991: 128-35). Güney'de ırk ayrımını güçlendiren yasa tasarılarına imza attı (Hair 1991: 165). Siyah nüfusun yanındaymış gibi görünmekten korkuyordu ve siyasal rakiplerini siyahlarla işbirliği yaptıkları iddiasıyla karalamaktan da kaçınmadı (Hair 1991: 223). Yoksullara yönelik ilgisine karşın, eyaletindeki siyah nüfus için pek az şey yaptı ve hatta valilik görevinden ayrıldığı sırada siyah ve beyazların eğitim düzeyleri arasındaki uçurum daha da derinleşmişti (Hair

1991: 228). Long konuşmalarını kendisini dinlemeye gelenlere uydurma eğilimindeydi. Yaşamının sonlarına doğru (1935 yılında öldürüldü), Louisiana'daki iktidarı öylesine elinde topladı ki bir diktatöre dönüştü. Halkın çıkarları için çalıştığına göre diktatör olamayacağını savunarak bu suçlamayı reddetti (Hair 1991: 294).

Siyasal yaşamı boyunca Long teklifsiz bir insan imajı çizerek, seçmenlerin kendisine önadıyla hitap etmesini istedi (Hair 1991: 201). Senato adabını hiçe saydı (Hair 1991: 234); bir senatörün dul eşi olan Bayan Caraway'i destekleyip teşvik ederek mucizevi bir zaferle ABD tarihinde tam süreli Senato üyeliğine seçilen ilk kadın olmasını sağladı (Hair 1991: 247-8). Giyimi de konuşması kadar renkliydi ve senatörlerden ve hatta daha ılımlı rakiplerinden bile fiziksel şiddet tehditleri aldı. Ekonomistlerin yazılarını okumadığına ve İncil bilgisine sık sık vurgu yaptı (Hair 1991: 271).

Güney popülizmi 1950'lerde ve 1960'larda yeniden ortaya çıktı. 1963 yılında George Wallace'ın Alabama valisi seçilmesiyle, kariyerine kendi ifadesiyle "okullardan ve yollardan ve hapishanelerden ve vergilerden bahsederek" (alıntılayan: Carter 1995: 109) başlayan bir popülist göreve gelmiş oldu. Ulusal çapta üne ulaştığında, ırk konusunun önemini ve etkisini kavramıştı. Federal hükümet karşıtı ve siyah karşıtı duygulara hitap etmenin sağladığı potansiyelin kanıtı olan bir seçim kampanyasının ardından Alabama valiliği görevine başlarken yaptığı konuşmada şu ünlü sözlerini söyledi: "Ayrım şimdi... ayrım yarın... ayrım sonsuza dek." Irk ayrımı yanlısı ve siyahların yurttaş hakları hareketine karşıt bir ideolojik konum aldı; 1963'te Tuscaloosa'daki Alabama Üniversitesi'nin girişine bizzat gidip ilk kez kayıt yaptıran siyahları engellemeye kalkıştı. Wallace geri adım atmak zorunda bırakıldı ve ilk iki siyah öğrenci kayıt oldu. Wallace Tuscaloosa'da yenilmişti ama Washington'daki Kennedy hükümeti tarafından yenilmiş olması onun popülist değirmenine su taşıdı.

Wallace'ın tarzı, eski bir boksöre yaraşırcasına, kavgacı ve abartılıydı. Sıradanlık imajı çizdi. Ucuz takımlar giydi, saçını arkaya tarayıp yapıştırdı, *country* müziğini ve "her şeyi ketçapla yemeyi" sevdiğini söyledi (Kazin 1995: 235). Vali olmadan önce, 1947 yılında eyalet yasama meclisi üyeliğine seçildiğinde ulusal çapta tanınmıştı. Önceleri Güney'in partisi Demokratlar içinde mücadele yürütse de, parti Doğu'nun liberal düzeninin aracı haline gelmiş olduğundan, Wallace 1964 başkanlık seçimi öncesinde bu partinin birkaç aday adaylığı yarışına katıldıktan sonra kendi partisini kurdu ve 1968 başkanlık seçimine bağımsız aday olarak girdi. Yeni parti Wallace için bir araçtan ibarettiyse de, daha fazla sosyal güvenlik, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve sendika haklarını savunarak ve federal hükümetin eşit yurttaş hakları gündemi karşısında ırkçılığa gönderme yaparak (Lipset ve Raab 1971: 346-8), %13,5 oy aldı ve beş Güney eyaletinde birinci oldu.

Wallace'ın 1960'lardaki siyaseti üç öğeyi birleştiriyordu. En çok bilinen, ırk ayrımını desteklemesi ve dolayısıyla açıkça bir ırk siyaseti gütmesiydi. İkinci öğe, düzene karşı güvensizliğiydi. Düşmanlığı, yeni liberal siyasal düzenden bankalara ve zenginlere dek uzanıyordu. Düzenli olarak "bürokratlar", "kuramcılar" ve "sözde-entelektüeller"e çatıyordu. Son öğe de, düzenin dışında gördüğü kesimleri savunmasıydı. Bu savunma, federal hükümetin, eyaletlerin onay vermediği politikaları onlara dayatmasına muhalefet anlamına geliyordu. Ama aynı zamanda, Wallace'ın kendi doğal seçmen kitlesi Güneyli beyaz çiftçilerin yararına bir vergi reformu savunmasını da sağlayabiliyordu.

Wallace'ın siyasetini anlamak için 1960'lardaki ABD siyasetini anlamak çok önemlidir. Wallace'ın azmi büyük ölçüde, bir değişimle karşı karşıya olan doğal seçmen kitlesini savunmaya odaklanıyordu. Eyaletlerin haklarına sahip çıkması, hâlihazırdaki anayurt Alabama'ya (beyazlara özgü belirli bir Alabama imgesine)

bağlılığını yansıtıyordu. Bu anayurt değişim tehdidi altındaydı. Değişimin kaynağı, hem federal hükümet hem de genel olarak siyah yurttaş hakları hareketi ve yeni sol gibi toplumsal hareketlerdi. Wallace'ın savunmacı ve gerici popülizmi, varlığını savunduğu şey kadar, bu yeni toplumsal hareketlerin meydan okuyuşuna da borçluydu. Wallace yeni solun meydan okuyuşu karşısında anayurdunu korumaya çalışıyordu.

1968 yılındaki başkanlık seçiminden sonra, Wallace Alabama valiliğini kazanmaya yöneldi ve 1970 yılında vali oldu. Göreve gelince ırk siyasetinden uzaklaşarak (Lesher 1994: 457) Demokrat Parti'ye yaklaştı ve 1972'de partinin bir dizi başkan aday adaylığı seçimine katıldı. Maryland'de vuruldu. Tekerlekli sandalyeye mahkûm oldu ve seçim yarışını bıraktı. Vurulduğunun ertesi günü Maryland aday adaylığı seçimini kazandıysa da Demokratların başkan adayı olmayı başaramadı. Alabama valisi olarak kaldı, eyaletteki siyahların desteğini kazandı ve 1976 başkanlık seçimine girdi. 1982 yılında, siyah yurttaşlara karşı daha önceki davranışlarından ötürü kamuoyu önünde özür diledi (Lesher 1994: 501).

Wallace'ın konumundaki değişim, ABD'de ırk siyasetiyle popülizm arasındaki ilişkiyi gösterir. 1890'larda Halk Partisi'nin deneyimi nasıl hareketin ırk meselesine bakışıyla ilgili birçok farklı yoruma yol açtıysa (Hofstadter 1955; Goodwyn 1976), Wallace'ın yaşadığı kayma da tartışmalıdır. Bu durum, popülizmin yaşam bulduğu bağlama son derece bağımlı olmasından dolayı, bu bağlamla birlikte değişeceğini gösterir. Aynı zamanda, her ne kadar popülistler ırkçı olabilseler ve sık sık kimin dahil edildiğine değil, kimin dışlandığına göre tanımlanan bir seçmen kitlesi yaratarak bir dışlama siyaseti gütseler de, popülizmin özü itibariyle ırkçı bir yanı olmadığını gösterir. Wallace beyaz, kırsal, Tanrı korkusu olan Alabamalılar olarak cisimleşen bir anayurt imgesini savunuyordu. Siyahların bu imgeden dışlanmasıysa Güney eyaletlerinin tarihiyle ilişkiliydi ve Wal-

lace'm popülizmi, geçmişe göndermeyle bir anayurt kurguladığı için kaçınılmaz olarak ırksal bölünmeyi de içeriyordu.

ABD siyasetinde 1968 ve 1982 yılları arasında yaşanan değişimin iki boyutu vardı. Birincisi, siyah yurttaş hakları gündemi hem devletin üç kanadının icraatlarında vücut buldu hem de toplumsal olarak çok daha az bölücü hale geldi. Diğer değişimse Nixon, Carter ve Reagan'ın üçünün de başkanlık koltuğuna oturma stratejisi olarak ılımlı bir popülizmin taşıdığı önemin farkına varmasıydı. Nixon'un medyaya ve Doğu bölgesinin kurulu düzenine karşı düşmanlığı, Jimmy Carter'ın kendisinin siyasetin yabancısı konumuna vurgu yaptığı kampanyasında yankısını buldu. Reagan da entelektüalizm karşıtlığı ve geleneksel sağduyuya vurgu yaptı. Wallace'ın popülist gürleyişi çalınmış ve ABD başkanlık siyasetinin ayrılmaz bir parçası haline gelmişti.

GÜNÜMÜZ ABD SİYASETİNDE POPÜLİZM

1992 başkanlık seçiminde Ross Perot bağımsız bir aday olarak yarıştı. Teksaslı milyarder işadamı Perot, seçkin karşıtı popülist tiplemesine pek uymasa da, kampanyasının biçim ve içeriğiyle ABD siyasetinde popülizmin sürekliliğini gösterir. Toplam oyun beşte birini alarak, son seksen yıldır iki parti dışından gelen en başarılı aday oldu.

Perot'nun abartılı tarzı, siyasetçilere ve partilere karşı öfkesini ele veriyordu. Güçlü bir kızgınlığa basit vaazları ve ev dilini karıştıran Perot, siyaset "iş"ine bir parça sağduyu ve iş zihniyeti katmasıyla bir çekim alanı oluşturdu. Perot milli borca ve bununla baş edecek bir plana duyulan ihtiyaca vurgu yaptı. Bu konunun kullanılışı ve önemi, Perot'nun, siyasetçilerin bile bile göz ardı ettiğini düşündüğü bir meseleyi ele alarak, bir hanenin ya da işyerinin sağduyusuna nasıl etkili bir biçimde hitap ettiğini gösterir. ABD'ye uluslararası rollerini azaltması çağrısında bulundu ve siyasetçilerin görev süresine sınırlama koyulmasını savundu. Ele aldığı konular

ve üslubu, diğer partilerden hayal kırıklığına uğramış olan ve siyasete güvenmeyen seçmenleri cezbetti, ama ilk olarak onun kampanyasıyla harekete geçen kişiler için önemli olansa bizzat Perot'nun varlığıydı (Gold 1995: 763-4; McCann vd. 1999: 25).

Perot, seçime katılmak istemediğini ama kendini buna zorunlu hissettiğini iddia ediyordu. Adaylığını ancak bir televizyon röportajının ardından ve organizasyon üyelerinin kendisine destek verdiğini bir anketle tespit ettikten sonra koydu. Siyasete karşı bu gönülsüzlük, 1992 kampanyasında da göze çarpacaktı. Yazın aniden yarıştan çekildi, ama çabucak geri döndü. Bu onun gönülsüz olduğu imgesini güçlendirdi ve dolayısıyla Perot'nun çıkmaya çalıştığı siyaset sahnesine aslen ne kadar uzak bir insan olduğunu, ama bu sahneyi halen işgal eden kişilerin başarısızlığı yüzünden buna zorunlu kaldığını göstermek amaçlı popülist bir jestti.

Perot ilkin mesajının cisimleşmiş hali olarak *United We Stand America* (Birlik Olunca Ayakta Dururuz Amerika) örgütünü kurdu. Klasik bir popülist tarzla partisiz seçmenlere ve geleneksel olarak kendilerini dışlanmış hissedenlere uzandı. *United We Stand America*'daki "Biz" [We] vurgusu da, klasik popülist tarzda anayurda yönelik heyecanlı bir haykırış içeriyordu. Perot'nun önemli miktarlarda kişisel zenginliğini kullanması büyük bir üye kampanyasını mümkün kılarak, halkın gerçek bir tepki vermesini sağladı.[2] Kampanyasına aktivist toplamak için ücretsiz bir telefon hattı kurdu ve konuşmalarının arasına yerleştirdiği "tanıtım-reklâmları" [*infomercials*] için bol para harcadı. Federal hükümetin para yardımını reddedip, kampanya için kendi cebinden yaklaşık 60 milyon dolar harcadı.

Perot 1992 seçim kampanyasındaki yatırımının karşılığını gördü: 20 milyon seçmenin kendisini seçmesiyle, oyların neredeyse

2 Bu örnekle, İtalya'da, yine zengin bir işadamı olan Silvio Berlusconi'nin kendi popülist politik organizasyonu Forza Italia'yı kurması arasında güçlü paralellikler var.

yüzde 19'unu aldı. Theodore Roosevelt'in 1912 yılındaki İlerici kampanyasından bu yana, iki parti dışından çıkan üçüncü adaylar arasında en iyi başarıyı o yakaladı. Bunun ardından, *United We Stand America* örgütü Reform Partisi'ne [*Reform Party*] dönüştü ve ABD siyasetinde küçük bir güç haline geldi.

Perot ve hareketi, uzun ABD popülist hareketleri zincirinin şimdilik son halkası. Perot siyasetteki kısa ömürlü de olsa etkisini, popülist bir mirasa ve popülist fikirlerle ABD siyasal kültürü arasındaki belirli bir örtüşmeye borçlu olduğu kadar, elbette kendi kişiliğine de borçludur. Ancak bu durum, onun yarattığı çekimin kaynağını anlamamızı engellememelidir. Günümüzde ABD'deki popülist siyaset, siyasal sistemin işleyişinde bir sorun olduğunun göstergesidir. Bu sorunun doğası ve çözüm yolları tartışmalı olsa da, popülizmin konumu yine de temsili siyasetin sağlığının bir ölçüsü olarak görülmelidir.

Birleşik Devletler, kelimenin gerçek anlamıyla güçlü bir kitle hareketi kanalıyla aşağıdan yukarıya gelişen bir olgu olarak popülizmin en iyi örneğini sunar. Demokratların ve Cumhuriyetçilerin hâkimiyetine karşı üçüncü bir taraftan gelen en güçlü meydan okuyuş olan Halk Partisi, kitle popülizmi siyasetinin pratikteki halidir. Parti son derece Amerikan temalar üzerinde yükselmiş ancak özü itibariyle popülist kalmıştır. Popülizm Amerikan siyaset tarihi boyunca göze çarpan bir tema olduğundan bu bir çelişki sayılamaz (Kazin 1995). Halk Partisi'nin 1896'da kapanmasından sonra ABD popülizmi doğrudan bir siyasal temsile kavuşamadıysa da, popülizm 20. yüzyıldaki farklı siyasal dönemlerde düzenli olarak tekrar belirdi.

ABD siyasal tarihindeki popülist dinamikler, ekonomik ya da siyasal kurumlar karşısındaki hayal kırıklığında temellerini bulur. Popülist hareketler genelde (ama her zaman değil) parti sistemi parametrelerinin dışına taşan hareketler ve birer bağımsız protesto

gücü olmuşlardır. Siyasal kurumlar karşısındaki hayal kırıklığı, popülistleri tarzlarında yenilik yapmaya götürdü. Bir uçta, Halk Partisi'nin radikal bir kooperatif hareketi içinden çıkan, tabandan gelen demokratik siyaseti vardı. Diğer uçtaki Long ve Wallace örneklerindeyse popülizm, kurumlara karşı antipatisini neredeyse tamamen liderliğin kişisel cazibesine dayalı hareketlerde somutlaştırdı.

Halk Partisi'nin başlangıçta siyasete girme isteksizliği ve 1896 yılında fiilen Demokratlara katılması, hareketin kendiliğinden bir protesto ve işbirliği hareketi olmanın ötesine geçip, bağımsız bir siyasal parti olma noktasındaki temel kararsızlığını gözler önüne serer. Wallace'ın siyasetteki yıldızının sönmesi ve Perot'nun Reform Partisi'nin yaşadığı seçim başarısızlıkları da, son derece kişiselleşmiş bir siyasal liderlik söz konusuyken dahi, bağımsız bir siyasal güç olmanın sınırlarına işaret eder.

ABD popülizmi için kriz hissinin önemi değişmemiştir. Mevcut kriz değişse de, popülist tepki dikkat çekecek ölçüde tutarlı olmuştur. İç Savaş sonrası dönemde Güney ve Batı'nın çiftçilerini vuran tarımdaki ekonomik kriz, dönemin popülist hareketine ivme sağladı. 20. yüzyılda ABD'nin dünya çapındaki komünizm karşıtlığı Soğuk Savaş'ta zirveye çıktı. Bu durumun yurtdışında yarattığı bölünmelerle, yurtiçinde medeni haklar ve ırk konusundaki toplumsal gerginlik birleşince, George Wallace popülizmi için son derece elverişli bir ortam oluştu. Wallace da bu kriz hissinin yarattığı bölünmelerden sonuna dek yararlanmayı bildi. Perot'nun popülizmi de, küreselleşme sonucunda ABD'de oluşan ekonomik kaygılardan bol bol faydalanır. Onun dış politikada izolasyonizm ve korumacılık [*protectionism*]* savunusu, yalnızca ekonomik istikrarsızlık yarattığı düşünülen bir dünya ekonomisi içinde, ABD'nin ekonomik güvenliğini destekleme girişiminden kaynağını alır.

(*) Yabancı ürünlere ağır gümrük vergileri koyarak yerli ekonomiyi korumaya yönelik politika.

ABD'de anayurt kavramı, en açık ifadesini popülist söylem ve düşüncede bulur. Üretken ve vazifesinin bilincinde bir kırsal anayurt fikri, 19. yüzyıl popülistleri için güçlü bir düşünceydi. Popülist hareketin 19. yüzyıldaki en önemli etkilerinden birisi, İç Savaş'ta yenilen Güney'in taşrasının taleplerine ifade ve meşruiyet vermesi oldu. Hem Long'un hem de Wallace'm siyasal tabanının Güney'de bulunması ve kesinlikle birer Güneyli siyasetçi olmaları tesadüf değildir. ABD'nin bağrındaki çekirdek anayurt, her zaman için Doğu kıyısının sınaî kozmopolitliğine karşı, taşra eyaletlerinin basit erdemleri olmuştur. Ancak iki ana partinin zeminini oluşturan *New Deal* seçim koalisyonu parçalandığında Perot'nun Washington'da çöken siyasal düzene karşı kampanyasındaki gibi, coğrafi açıdan daha kapsayıcı bir anayurda gönderme yapma fırsatı doğdu.

ABD'nin popülizm çalışmalarına bu kadar malzeme sunması gayet doğal. ABD siyasal sistemi baştan temsili siyaset ilkelerini temel alan bir yapı olarak kuruldu. "Kurucu atalar"ın [founding fathers]* tartışmaları ve fikirleri, modern demokratik siyasetin anlamı konulu tartışmaların ayrılmaz bir parçası olmuştur. Popülizm fikirleri ve popülizmin temsili siyaset kurumları karşısındaki içgüdüsel tepkisi, ABD siyasetinde verimli bir toprak buldu.

Popülizmin son derece Amerikan olan doğası, milleti kuran fikirlere sürekli gönderme yapılması ve masumiyet ile izlenecek yolun kaybedildiğine ilişkin yinelenen kederli ve romantik gönderme, popülizmin bukalemunsu doğasını göz önüne serer. Amerikan popülizminin, popülistten çok Amerikan kabul edilmesi, popülizmin özümseme gücünü gösterir. ABD siyasetinin farklı dönemeçlerinde, popülizm farklı merkeze alınmış, ama bu gündemlerin sunuluş biçimi ve bunların Amerikan kamuoyunun geniş kesimlerinde yarattığı yankı tutarlılık göstermiştir.

(*) ABD anayasasının kurucuları.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"Halka Doğru!" Rus Popülizmi'nden Dersler

1874 yazında Rusya'da, kentlerden kırsal kesime doğru genç erkek ve kadınların kendiliğinden bir hareketi boy gösterdi. Üniversitelerden geliyorlar, azim ve kararlılıkla Rus taşrasına gidiyorlardı. Entelektüellerin ve kuramcıların yazılarıyla ateşlenen ve ülkelerinde köklü bir değişim yaratma ve eski düzeni devrimci bir biçimde değiştirme gereğine inanan gençler, fikirlerini yaymaya, öğretmeye ve asıl olarak köylüleri çarlık rejimine karşı isyan ettirmeye gidiyordu. Genç entelektüeller her şeyden önce, Rus geçmişinin müthiş bilgeliğinin ve dolayısıyla da gelecek umutlarının köylülerde gizli olduğu inancıyla harekete geçmişlerdi.

Öğrenciler Alexander Herzen'in on yıl kadar önce yaptığı halka gitme çağrısına uyuyordu. Projeleri başarısızlığa uğradı. Sonunda öğrenciler köylülerin mevcut devrimci potansiyeline inançlarını yitirdiler ve devleti alaşağı etmek için terörizme yöneldiler; ancak yine de Rusya'nın geleceğinin köylülerde yattığı fikrine bağlı kalmayı sürdürdüler. Bu hareket ve onun fikirleri, 1917 yılındaki Bolşevik ayaklanmasında zirveye çıkan devrimci hareketin öncü-

sü olarak yorumlanmıştır. Kuşkusuz, *narodniki*'nin, yani narodniklerin fikirleri o dönemde Rus entelektüellerini cezbeden devrimci fikirlerin özgün karışımında önemli bir bileşendi. Bizim içinse Rus popülizminin ayrı bir önemi var. Rus popülizmi kırsal yaşam biçiminin romantize edilmesinin ve bu zeminde bir hareket kurma girişiminin en net örneğidir. Onu bu kadar net kılan, köylülerin bir kısım seçkin tarafından, dışarıdan yüceltilmesidir. Narodnikler, Çarlık Rusya'sının kentli seçkinlerinin içinden çıkmışlardı ve kendi dünyalarının oldukça dışındaki bir toplumsal idealin peşindeydiler.

RUS POPÜLİZMİ: *NARODNİÇESTVO* VE *NARODNİKİ*

Rusya'da köylü sınıfı hem ağır biçimde sömürülüyordu hem de siyasal tartışmaların birincil konusuydu. Çar II. Aleksander, kesinlikle liberal olmadığı halde, köylülerin toprak köleliği durumunu değiştirmenin gereğini kavramıştı. 1856 yılında, "Toprak köleliğini yukarıdan bir müdahaleyle kaldırmak, kölelerin aşağıdan kendilerini kurtarmaya başlamasını beklemekten iyidir," demişti (Seton-Watson: 1967: 335). Bu tür bir hareketin oluşumunu engellemek amacıyla 1861'de toprak kölelerine özgürlük tanıdı ve onları toprak sahiplerinden özgür kılıp, toprak sahibi olma hakkını verdi. Azat kararı, gerçekte köylü kitlesinin durumunun iyileşmesini sağlamadı, çünkü köylülerin üzerinde çalıştıkları toprağın bedelini ödemeleri gerekiyordu ve buna imkânları yoktu; dolayısıyla da bu "Özgürleşme Bedelleri" tarımdan geçinmenin zaten giderek güçleştiği bir dönemde köylülük üzerinde büyük yük oluşturdu (Pipes 1995: 165-8). Azat İlanı Rus halkının bu devasa kitlesinin ülkenin geleceğini elinde tuttuğuna ilişkin yaygın kanıyı yansıtıyor olsa da, insanlara doğrudan toprak, özgürlük ve gelecek sağlamaktan uzaktı.

Toprak kölelerinin Azat'ı köylülüğü narodniklerin istediği biçimde özgürleştirmiş olmasa da, narodnikler için temel bir ilham kaynağı olan köylü yapılarını sağlamlaştırma etkisi oldu. Çarlık

Rusya'sının işleyişi, toprak sahiplerinin idari bir rol üstlendiği feodal sisteme dayanıyordu. Azat'la beraber toprak sahiplerinin bu yetkisi alınınca, bunun yerine yeni bir idari mekanizma kurulması zorunlu oldu. Köylüler düzeyinde ise bu yapı köy komünlerinde ortaya çıktı (*obşçina*). Köy komünleri Rus kırsal kültür ve geleneklerinde zaten mevcuttu. *Obşçina*, dar anlamıyla belirli bir toprağa sahip olan ve karar almak için *mir* adı verilen meclislerde toplanan bir grup köylü aile reisini ifade ediyordu. Daha genel anlamıyla *obşçina* idealize edilmiş bir köylü cemaatiydi (Grant 1976: 636-7).

Obşçina fikri Rus popülist düşüncesinde merkezi bir rol oynuyordu. Uluslararası çapta yayılmış devrimci bir değerler sistemini özünde Rus olan bir kuruma bağlıyordu. *Obşçina*'nın popülistler için kilit özellikleri, bunların kendi kendini yönetiyor olması, köylülerin toprak üzerinde kolektif mülkiyetine dayanması ve eşitlikçiliği vurgulayan bir cemaat hissiyle bütünlüğünü sağlamasıydı. Son derece Rusya'ya özgü bu yapı, yalnızca bir örgütlenme biçimi değildi; aynı zamanda belirli bir değerler sistemi de içeriyor ve köylüleri yüzü geçmişe dönük ve gerici bir güç olarak değil, potansiyel özgürleştirici bir güç olarak görme imkânı da içeriyordu.

Rus örneğinde, "popülizm" teriminin kendisi tartışmalı ve tartışılan bir geçmişi vardır. Almancadaki *halk* [*Volk*] kavramına benzer bir anlam ifade eden *narod* teriminden türeyen bu terim, 1860'larda ve 1870'lerde belirli bir hareketi hem halkçı hem demokratik kökenlerine vurgu yaparak anlatıyordu (Pipes 1964: 443). Ancak "Halka Gitme" hareketinden sonra, ideolojiyi (*narodniçestvo*) ve takipçilerini (*narodniki*) anlatan terimler yaygın kullanıma girdi. O zaman dahi terimler bir dizi farklı fikir kümesini kapsayabiliyordu. Richard Pipes (1964) terimin iki farklı anlamda kullanıldığını belirterek bu çeşitliliği özetler. Birincisi, terim, kitlelerin eğitimli seçkinlerden üstün olduğu fikrini ve bunun yarattığı "tabandan gelen ve pragmatik bir kolektif eylem kuramı"nı anlatı-

yordu (Pipes 1964: 458). İkinci bir anlam da, Rusya'nın kapitalizmi atlayarak doğrudan sosyalizme ulaşmak gibi özgün bir olanağı olduğuna inananları anlatmakta kullanılmasıydı. İkinci anlam büyük ölçüde Marksizm içi tartışmalarla sınırlı olsa da, birincisi diğer ülkelerde de kullanıldığı anlamıyla popülizm kavramıyla birçok ortaklık barındırır. Pratikte bu iki anlam arasında kesin ve şaşmaz bir ayrım tutturmak güçtür.[1]

ALEXANDER HERZEN VE RUS POPÜLİZMİNİN TEMELLERİ

Rus popülizminin merkezi fikirleri Rus entelektüellerinin tartışmalarında üretildi. Zamanın hem Rusya hem Avrupa'sında birçok entelektüel arasında yaygın olan devrimci dönüşüm arzusuyla ve Rus toplumunun istisnai bir doğası olduğu inancıyla beslenen Rus devrimci düşüncesi, Marksizm'in Leninist biçimi 1917 Devrimi'yle hâkimiyetini kurana değin, çok farklı bireysel düşünürlerden ve stratejilerden geçen dolambaçlı bir yol izledi. Rus toplumsal kurumlarının ve özellikle de Rus köylülerinin toplumsal ve ekonomik örgütlenme biçimlerinin taşıdığı erdemlerin istisnai doğasına yönelik inanç, ne yeniydi ne de sadece devrimci düşünceye özgüydü. Köy komününü, Rusya'daki halk duygusunu beslemek gerektiğini, manevi ve dini bir yenilenme ihtiyacını vurgulayan 1840'ların ve 1850'lerin Slavofil hareketi yüzü geçmişe dönük, muhafazakâr ve romantik bir hareketti (Venturi 1960: 13-19).

Slavofillerin bazı fikirlerinden yararlanan ve bunları daha Batılı bir yönelimle birleştiren Alexander Herzen, 19. yüzyılın ortasında devrimci düşüncenin gelişiminde büyük bir rol oynadı.

---

1 Rus popülizmini ele alan literatür, doğru bir biçimde fikir ve bireylerin sınıflandırılmasına büyük önem verir. Bizim içinse, tam olarak hangi fikir ve bireylerin Rus popülizmi kategorisine girdiğinden çok, fikir ve bireylerin değişken bir kümesi olarak Rus popülizminin genel olarak popülizmle nasıl örtüştüğünü görmek daha yararlıdır.

1848'de devrim olmamasından hayal kırıklığına uğrayarak Rusya'yı terk etti ve 1852'de Londra'ya yerleşti. Ancak Rusya'daki devrimci düşünce üzerindeki etkisi devam etti. Özgür Rus Basını'nı kurarak ve *Kolokol* (Çan) adlı bir dergi çıkararak fikirlerini İngiltere'den yaymayı sürdürdü. Dergi Rusya'da hem devrimciler hem de muhafazakârlarca okunuyordu. Dergide ve dergi aracılığıyla Herzen, Rus devrimci düşüncesini Saint-Simon ve Fourier'nin Batılı sosyalizmiyle ilişkilendirdi ve 19. yüzyılın ikinci yarısı boyunca Rus devrimci entelektüelleri arasında kilit bir figür oldu. Herzen, 1861 Kasımında, bu derginin sayfalarında entelektüellerin önüne ancak on yıl kadar sonra ele alınacak bir görev koydu: "*halka doğru, halka doğru...* orası sizin yeriniz, okullarınızı bırakıp gideceğiniz yer. Rus halkı uğruna birer savaşçıya dönüşeceğinizi gösterin" (alıntılayan Ulam 1981: 102).

Herzen'in etkisi retoriğin ötesine geçti. Herzen bazı temel ilkelerle, Rus popülizminin temellerini attı (Venturi 1960: 35; Berlin 1978: 197-208). Bu ilkeler, Herzen'in liberal demokrasiye güvensizliği, soyutlamalara karşı kuşkuculuğu, Rus köylüsüne inancı ve kendini adamış bir grup devrimcinin gerekliliğine yönelik inancına odaklanıyordu. Bu temaları inceleyerek bunların Rus popülizmiyle ilişkili aktivistlere ve hareketlere nasıl yön verdiğini görebiliriz. Bu ilkeleri, devrimci aktivistlerin deneyimiyle yan yana koyduğumuzda, Herzen'in etkisinin her zaman popülizmle ilişkilendirilen strateji, eylem ve fikirlere götürmediği açığa çıkar.

Herzen devlet iktidarını "bir amaç değil zorunluluk" olarak görüyordu (alıntılayan Venturi: 1960: 32) ve bu da çevresinde savunulan demokrasi ideallerine karşı güvensizlik duymasına yol açıyordu. Avrupa'da geçirdiği süre yalnızca, halka zayıfça bağlı bir merkezi otoriteye ve parlamentoya duyulan inançla örneklenen Batılı demokrasi biçimine ilişkin reddini güçlendirdi. Halkın devrimci özgürleşmesine gerek olduğunu düşünüyor ve bunun liberal tem-

sili demokrasinin yapıları kanalıyla gerçekleştirilebileceğini kabul etmiyordu.

Herzen'e göre siyasal eylem, siyasal kurumlardan çok daha önemliydi. Hayatı boyunca işlediği bir tema, siyasal yaşamın belirli soyutlamalara hizmet etmesinin yanlış olduğuydu. Herzen'e göre ideolojik soyutlamalar özünde yıkıcıydı (Berlin 1978: 193). Popülizmin birçok türü kuram, ideoloji ve entelektüalizme karşı bir düşmanlık sergilemiştir. Yaşamını belirli fikirleri yaymaya adamış bir adamın bu etkinliğe tamamen karşı olması elbette zor olsa da, Herzen'in soyutlamaya karşı antipatisi bu sınırı zorluyordu. Burada gördüğümüz, kuramsallaştırmamak kuramsallaştırılırken ortaya çıkan bu genel popülist ikilem, siyasetçilere güvenmemelerinden yola çıkarak siyasetçi olan popülistlerin karşılaştığı zorluğun başka bir biçimidir.

Herzen'in içinde bulunduğu bağlamla daha fazla ilişkili olan başka bir ilkesi, köylülere ve özellikle de geleceğin toplumsal örgütlenmesinin zemini olarak *obşçina*'ya ve kapitalist gelişme aşamasının atlanması olasılığına dayanan, Rusya'ya özgü bir sosyalizm yolu inancıydı. Geleneksel Rus köylü komününde, Avrupa'da karşılaştığı maddi çıkar düşkünü burjuvazi ve proletaryanın karşıtını görüyordu (Ulam 1998: 36). Rus köylülerinin cazibesi kısmen *obşçina* örgütlenmesinin pratik faydalarından, ama kısmen de köylülerin, kentli işçi sınıfı ve burjuvazinin aksine, modern kapitalist ve Batılı gelişmeyle yozlaşmış olmadığı inancından kaynaklanıyordu. Köylülerin saflığı, "masumiyet"in ve bozulmamışlığın bir yansımasıydı. Popülizm sık sık, basit insanların kötü dış güçler tarafından yozlaştırıldığı temasını kullanır. Dolayısıyla Rus köylülerinin ve değerlerinin narodnikler tarafından yüceltilmesi de çoğu zaman bu çerçevede görülmüştür.

Herzen siyasal eyleme inancını, kendini halka adamış devrimci aktivistler yetiştirme gerektiği düşüncesiyle ifade etti. Bu fikir

halka giden öğrencilerce benimsendiği gibi, daha fazlası, Çarlık Rusya'sındaki devrimci entelektüel sınıfına yayıldı ve onlara bir amaç ve köylüleri harekete geçirme rollerinin meşru gerekçesini sundu.

"HALKA GİTMEK"

1874 yılında taşraya giden iki ya da üç bin genç entelektüel, Herzen'in halkla birlikte olma nasihatine uyuyordu.[2] Pratikte, Çaykovskiciler ile Dolguşin ve yandaşlarını örnek alıyorlardı. Küçük ama aktif bir propaganda grubu olan Çaykovskiciler 1870'ten beri propagandayla St. Petersburg işçilerini isyana kışkırtıyorlardı; dahası, 1873 yılında Moskova çevresindeki köylüleri devrime teşvik eden Alexander Dolguşin'i izliyorlardı. Dolguşin ve birkaç takipçisi, propagandaya yürekten inanarak, Moskova'nın hemen dışındaki bir köyde bir matbaa kurdular. Kitaplar ve broşürler basıp köylülere dağıttılar. Köylülerle birlikte çalışarak kır toplumuna karışmaya çalıştıktan sonra, köylülerin içinde bulundukları duruma karşı öfkelerini harekete geçirmeye uğraştılar. Köylülerin, çabalara karşılık vermediğine ve hatta zaman zaman düşmanca davrandığına tanık oldular. Dolguşin'in grubu kısa sürede yetkililerce ortaya çıkarıldı, tutuklandı ve on yıl ağır iş cezasına çarptırıldı (Venturi 1960: 496-501; Ulam 1998: 210-14).

1874 yılında halka giden narodniklerin yazılı bir programı ya da örgütü yoktu. Kentli entelektüel çevrelerden geliyorlardı ve siyasal çalışma konusunda görece deneyimsizdiler. Köyden köye giderek devrimci broşürler dağıttılar ve kimseyi ayırt etmeksizin karşılarına çıkan her köylüye toprağın kökten yeniden bölüşümünü ve devrimin gerekliliğini anlattılar. "Halka Gitme" sürecinde, devrime giden yolun en çok ezilen ve en kalabalık gruptan geçtiğini düşünen Mikha-

2 Herzen 1870 yılında öldüğünden, bıraktığı mirasın meyve verdiğini göremedi.

il Bakunin ve Peter Lavrov gibi devrimci düşünür ve aktivistlerin tavsiyelerine uyuyorlardı. Bakunin'in takipçileri köylüleri, siyasallaştırılacak ve nasıl ezildikleri kendilerine öğretilecek bir kitle olarak görüyorlardı. Lavrov'un takipçilerinin amacıysa, halkla bir olmak, halkla yaşamak ve köylülerle birlikte devrimci bir bilinç oluşturmaktı. Köylülerin 60 milyonluk nüfusun 48 milyonunu oluşturduğu, ancak çok yoksul olduğu Rusya gibi bir ülkede eldeki devrimci stratejilerin bunlar olduğu düşünülüyordu.

"Halka Gitme" hareketi belirli bir kendiliğindenlik barındırıyordu. Ayrıca neredeyse yarı dinsel bir inanmışlık atmosferi mevcuttu. Örneğin Ulam (1998) hareketi bir hac diye niteler. Dolguşin propagandada dinsel bir retorik kullanma gereğine inanmıştı, çünkü bunu entelektüellerle köylüler arasındaki toplumsal engelleri yıkmanın bir yöntemi olarak görüyordu. Propagandasında İncil'e göndermeler yaptı. Onun bu yönelimi taşraya giden öğrencileri de etkisine aldı. O zamanki insanların ve aktivistlerin nasıl kendilerini sıradan insanlar arasında dolaşarak onları eğiten küçük bir havariler grubu olan ilk Hıristiyanlara benzettiğini anlamak kolay. İlk Hıristiyanlara yön veren imandı, narodniklere yön veren köylülere karşı duydukları derin inançtı.

Narodniklerin coşkusu iki problemle karşılaştı. Birinci ve en cesaret kırıcı sorun, köylülerin devrime karşı ilgisizliğiydi. Narodnikler köylülerin ezildiğini, idealist ve devrime hazır olduklarını hayal etmişlerdi. Oysa pratikte, köylülerin maddi çıkar peşinde, muhafazakâr ve öğrencilere karşı son derece kuşkucu olduğunu gördüler. Narodnikler Çarlık rejiminin köylüleri ezdiği fikrine inanmışken, köylüler arasında Çar'a karşı derin bir sadakat olduğunu fark ettiler.[3] Öğrencilerle köylüler arasındaki mesafe, ikna güçlerini sınır-

3 Çar'ın statüsü meselesi sadece köylülerin aklını karıştırmıyordu. Zaman zaman devrimci kuramcılar dahi Çar'ı kaybetmeden devrim yapılabileceği umudu taşıyordu (Ulam 1998: 44, 64).

ladı. Kol emeğine alışık olmayan ve genelde pratik becerilerden yoksun olan narodnikler, köylüler gibi yaşamanın basit bir fikir olmadığını ve köylülerin güvenini kazanmanın zor olduğunu fark ettiler.

Narodnikler için ikinci problemse, altını oymaya çalıştıkları rejimin tepelerine binip 1873 ve 1877 arasında 1611 kişiyi tutuklaması ve bunun 1877 ve 1878 davalarında zirveye çıkmasıydı (Seton-Watson 1967: 422). Bazen idealist aktivistleri ihbar edenlerin bizzat köylüler olması, devletin tepkisini daha da sarsıcı kıldı. 1874 yazı bir grup aktivistin neler yapabileceğini göstermişti. Bunun ötesinde, köylülerin ne yapmak istemediğini de ortaya çıkarmıştı.

HALKTAN TERÖRE

Popülistlerin dikkati köylülerden uzaklaştı ve şiddetle devlete yöneldi. Madem köylüler devrime kışkırtılamıyordu, öyleyse köylüler üzerinde baskı kurma aracı olan devlete saldırmak gerekliydi. Popülistler köylülerin yarattığı hayal kırıklığını devrim yolunu açabilecek başka stratejilerle telafi etmeye çalışıyorlardı (Wortman 1967: 189). Propagandadan teröre kaydılar. Aktivistler kuramda köylüleri eğitmeye ve köylüler arasında çalışmaya bağlı kaldıysa da, pratikte aslen ses getirici şiddet eylemlerine güdülenmiştiler.

Terör, daha iyi bir örgütlenme gerektiriyordu ve bu da büyük ölçüde Mark Natanson tarafından gerçekleştirildi. 1876 ve 1878 arasında kendini "Toprak ve Özgürlük" (*Zemlya i Volya*) olarak adlandıran bir hareketin ikinci kez canlanmasıyla ortaya çıkan bir grup oluşturdu ve grup devlete yönelik şiddetin aracı haline geldi.[4] "Halka Gitmek" hareketinin aksine, Toprak ve Özgürlük merkezileşmiş ve iyi örgütlenmişti. Örgütün hedefleri, köylüye toprak vermek, devleti ezmek, Rus imparatorluğunu parçalamak ve yeni bir toplumsal düzenin temeli olarak *obşçina*'yı muhafaza

4 İlk Toprak ve Özgürlük hareketi, 1863 yılında çöken, yaklaşık 1000 üyeli küçük ve gizli bir komplocu örgüttü ve köylülere toprak ve özgürlük verme hedefi güdüyordu.

etmekti (Venturi 1960: 573-4). Popülistler bir yandan adam öldürüp bombalar patlatırken diğer yandan eylemlerini kuramsallaştırıyorlardı. Şiddet, hareketin önceki devresindeki soyutlamadan ve entelektüalizmden uzaklaşıp somut olmak ve köylülerin doğasıyla uyumlu olmak yolunda atılmış bir adımdı. (Walicki 1969: 96).

"Halka Gitmek" hareketi süresince devrimci propaganda yapmaktan suçlananlarla ilgili 1878 yılındaki "193'ler Davası"nda yalnızca 40 kişi hüküm giydi ve bunun hemen ardından önceleri "Halka Gitmek" hareketinin bir parçası olmuş kadınlardan Vera Zasuliç pek sevilmeyen St. Petersburg valisini öldürme yolunda başarısız bir girişimde bulundu. Bunu izleyen dava, adeta valinin yargılanmasına dönüştü ve valiye çok yakın mesafeden ateş eden Zasuliç jüri tarafından suçsuz bulundu. Bu olaylar, toplumun aşırı eylemlere mahkemeler kanalıyla destek vermesi olarak algılanarak gelecekteki terörist eylemleri meşrulaştırıcı bir etki yarattı (Ulam 1998: 265, 274).

Toprak ve Özgürlük çeşitli siyasetçilerin öldürüldüğü terör kampanyasını sürdürdü. Hareket içerisinde gerilim baş gösterdi. Bir tarafta, narodnik anlayışına bağlı kalmak ve terör için terörden vazgeçmek isteyenler, diğer taraftaysa teröre devam etmek ve Çar'ı öldürerek nihai terör eylemini gerçekleştirmek isteyenler vardı. Böylece Toprak ve Özgürlük 1879'da bölündü ve "Halkın İradesi" (*Narodnaya Volya*) adlı yeni bir grup terörü sürdürdü. Bunu, iktidarı alma mücadelesinin bir parçası olarak yürütüyordu. Grup, Çar'a ölüm fermanı çıkardı ve bu amaçla bir dizi bombalı saldırı başlattı. Bir dizi girişimden sonra 1881 yılında grup başarıya ulaştı. Ancak bu, hareketin sonu anlamına geldi, çünkü yeni Çar III. Aleksander'ın yönetimi sırasında liderleri tutuklandılar, mahkûm ve idam edildiler.

Halkın İradesi Çar'ı öldürdüğü sıralarda, popülizmle arasındaki bağ iyice zayıflamıştı. Toprak ve Özgürlük'ün terörizme kayma-

yı reddeden ve daha "siyasal" bir strateji benimseyen üyeleri, *narodniçestvo*'ya birçok bakımdan daha yakınlardı, çünkü Herzen'in mirası olan köylüler arasında propaganda yapma ve siyasal kurumlara bulaşmayı reddetme fikirlerine yakınlardı. "Kara Bölüşüm" (*Çerni Peredel*) adıyla bir araya geldiler, ancak 1870'lerin başlarındaki hatalara dönmekle eleştirildiler ve devrimci bir güç teşkil edemediler (Walicki 1980: 233). Kuşkusuz, Halkın İradesi'nin aktivistleri hâlâ halk adına ve köylü komünleri temelinde Rus usulü bir sosyalizm inşa etme amacıyla hareket ettikleri iddiasında olsalar da, oldukça merkezileşmiş bir örgütlenmesi bulunan bu küçük ve inançlı terörist grup izledikleri strateji, temel aldıkları fikirler ve halka ancak sözde bağlı olmaları nedeniyle, Rus popülizminin fikirlerinden oldukça uzaklaşmıştı. Narodniklerin fikirleri ve deneyimleri onları etkilemiş olsa da, mücadelelerinde popülist fikirlere rağbet etmediler.

Rus örneğini popülizm çerçevesinden dışlamak oldukça cazip gelebilir. Seçkinler hareketi olduğu için diğer yerlerdeki popülizmlere pek benzemez. Bu dışlamanın bir diğer gerekçesi de narodnik kelimesinin "popülist" olarak çevrilmesinin hatalı olduğunu ve dolayısıyla bunu Kuzey Amerika kırsal radikalizmiyle kıyaslamanın zorlama ve yapmacık olduğunu savunan bilim adamlarından gelir (Allcock 1971: 372). Ancak bu yolu izlemek pek akılcı olmayacaktır. Çeviri meselesi bir yana, Rus örneğinde, popülist temaların alışılmadık bir bağlamda güçlü bir biçimde ortaya çıktığı hâlâ apaçık ortadadır. Narodnikler hareketinde, istisnai koşullar ve bunu izleyen tarih nedeniyle, başka ülkelerdeki popülizmlerle ortak olan etkenleri ortaya çıkarmak görece daha kolaydır. Bu da, Rus popülizminin, doğru değerlendirildiği takdirde, popülizmin evrensel öğelerini güçlü bir biçimde aydınlatabileceği anlamına gelir.

Narodniklerin popülist olarak sınıflandırılmasının doğru olduğunu kabul etsek dahi, bu bizi Rus örneğinin yarattığı yorum

zorluklarından kurtarmaz. Narodnizmin ya da popülizmin ne olduğunu belirleyen sınır çizgileri pek belirgin sayılmaz. Asıl olarak "Halka Gitme" hareketine yoğunlaşmamın nedeni onun Rus popülizminin tümünü temsil ettiğini düşünmem değil. Eğer tümünü temsil ediyor olsa, bu pek küçük bir miktar olurdu; çünkü hareket dar, kısa ömürlü ve oldukça başarısız bir hareketti. "Halka Gitme" hareketi Rus popülizminin ulaştığı en yüksek noktadır, ya da Venturi'nin (1960: 470) ifadesiyle "hareketin gerçek 'bahar'ıdır". Bu harekette, Herzen'den aldığı temalarda ve bir süre sonra terörizme kaymasında, "aynı" mücadelenin farklı araçlarla sürdürülmesini görüyoruz ve nasıl entelektüellerin devrimci coşkusu ancak bir süre sonra teröre kaymasının ışığında tam olarak anlaşılabilirse, bu durum da ancak 1874 olaylarının ışığında tam olarak anlaşılabilir.

Rus popülizminin ne olduğunu tam olarak belirleme zorluğunun önemli bir kısmı, zamanın radikal entelektüellerinin çoğunu etkileyen sosyalist devrim inancından kaynaklanır. Ve elbette, Çarlık Rusya'sını algılayışımız, rejimin 1917'de Bolşevik ayaklanmasıyla yıkılacağı bilgimizden etkilenir. Hep birlikte bunlar, dönemin Rus düşüncesini Marksizm-Leninizm'in bir habercisi olarak görmeyi cazip kılar. Bu da, olguyu aşırı basitleştirmek ve bu süreçte hem Rus popülizminin özünü hem de Rus devrimci sosyalizminin kilit bir öğesini gözden yitirmek demektir. Sonunda zafere varan devrimci sosyalist düşünce de, ancak Rus devrimci düşüncesinin son derece Rusya'ya özgü doğası ışığında anlaşılabilir. Narodniklerin, tamamen Rusya'ya özgü bir sosyalizm yoluna ve *obşçina*'nın komünal değerlerine ve yapısına vurgu yapması, Rus Marksizm-Leninizm'inde de yankı bulur. Aynı şekilde, Rus popülizmi devrimci sosyalist düşüncelerin karmaşık örgüsünün bir bileşeni olarak görülmelidir. Popülizmin genel bukalemunsu doğasının bir örneği, Rus popülizmi ile Rus devrimci sosyalizmi arasında ayrılmaz bir bağ oluşmasıdır.

Genel siyasal fikirler düzleminin narodnikleri anlamada önemsiz olduğunu düşünmek de hata olur. Avrupa siyasal düşüncesindeki demokrasi öğesi başka ülkelerdeki entelektüel ve devrimciler için de itici bir güç oldu. Narodnikler başka demokratlar gibi mutlakıyeti alaşağı etme amacı gütseler de, temsili ya da liberal demokrasinin sunduğu liberal alternatife düşmanca yaklaşıyorlardı. Yukarıda belirttiğim gibi, Herzen'in bu demokrasi türüne düşmanlığı narodniklerce devralınmış ve hatta dozu artırılmıştı. Narodnikleri yalnızca Rusya'ya özgü bir olgu olarak görmemiz durumunda, onların temsili siyasete karşı çıktıklarını söylemek anlamsız olacaktı, çünkü temsili sisteme değil mutlakıyetçi çarlık rejimine karşı çıkıyorlardı. Ama tabloya Rusya dışında geliştirilen fikirleri de katacak olursak, popülizmlerinin kısmen liberal temsili siyasetin ruh ve yapısından uzak bir siyaset inşa etme girişimi olduğunu görürüz. Aslında, Marksizm dahil Batı Avrupa kökenli düşüncelerin nasıl Rusya'ya özgü biçimlere büründüğünü ele almadan Rusya'nın kaderini açıklamaya çalışmak tuhaf olacağından, aynı şeyi popülistler için de yapmalı ve daha geniş bir açıdan bakmalıyız.[5]

Liberal reformist demokratik fikirleri reddeden narodnikler aynı zamanda, siyasete karşı, Herzen'in düşüncesinde görülenden de derin bir antipati besliyorlardı. Popülistlerin siyasete girme isteksizliği genelde geleneksel siyasete kısa süreli ve reformist bir tarzda girmeleri anlamına gelse de, narodniklerin siyaset karşıtlığı, anayasal hakları savunan siyasal eylemlere girmeleri değil yaşamayı, öğretmeyi ve ajitasyonu içeren yepyeni bir siyasal eylem biçimi geliştirmeleri anlamına geldi. Rus devrimciler teröre kayarak, popülizmi,

5 Wallicki (1969; 1980) Rusya'daki popülizmin Marksizm'in etkisi anlaşılmadan kavranamayacağım söylüyor. Bu iddia, Marks'ın kapitalizm eleştirisinin, popülistlerin Rusya'ya özgü kapitalizmin kötülüklerinden sakınacak bir sosyalizm yolu arayışını güçlendirdiği fikrine dayanıyor. Ancak bu, Rus popülizminin Pipes'ın (1964) tanımına benzer biçimde daha genel bir düzlemde değil de salt bir siyasal iktisat düşüncesi olarak kabul edilmesi gerektiğini varsayıyor.

siyaset karşıtı eylemlerle siyasete olan antipatiyi ifade etme girişimlerinin başka hiçbir ülkede ulaşmadığı bir uç noktaya çektiler.

Rus popülistleri için anayurt, Rus taşrası ve köylüleriydi. Rus kırsal yaşantısının, köylü geleneklerinin, yaşama ve örgütlenme biçimlerinin idealize edilmesi, net bir anayurt tanımı sunar. *Obşçina*'nın yüceltilmesiyle anayurt, bir yaşam tarzı, bir örgütlenme biçimi ve hatta bir cemaat ruhu olarak resmedilir.

Narodniklerin ideolojik eğilimlerini net olarak görmemizi sağlayan şey tam olarak, narodniklerin halktan olmamasıdır. Diğer örneklerde, popülist hareketler temsil etme iddiasında oldukları halkın içinden çıkar. Halkın dışarıdan etkin bir biçimde örgütlenmesinin gerektiği yerlerdeyse, anayurdun sınırlarını çizmek daha kolay olur. Rus narodnikleri entelektüeller içinden çıktığı ve bu kesim tarafından yönetildiği için ve bu tanım gereği narodnikler anayurdun dışında olduğu için, açık seçik bir anayurt kurgusu bulmak mümkündür. Diğer popülist fikirlerde ya da hareketlerde anayurt örtük kalır. Rus narodniklerine bakmak en açık anayurt tanımını görmemizi sağlar.

Rusya'ya özgü bir sosyalizm yolu bulma vurgusu hem olumlu hem de olumsuz olarak görülebilir. Ama her halükarda popülist bir fikirdir. Rusya'ya özgü, köylülerin doğasında bulunan bilgelikten ve potansiyelden beslenen bir sosyalizm yolu bulma fikri, söz konusu anayurttta yaşayanlara duyulan inancı ve aynı zamanda dış etkilerin reddedildiğini gösterir. Herzen'in Batı parlamentarizmine ve Marks'ta örneklendiği biçimiyle Batı kökenli devrimci kurama antipatisi, popülistlerin anayurdun sınırları dışında olanlara karşı düşmanlığına iyi bir örnektir. Liberalizmin ve Marksizmin reddi, hem bu fikirlerin kaynaklandığı yerin hem de bizzat fikirlerin reddi olarak görülebilir.

"Halka Gitme" olayı kısa ömürlü ve başarısızdı. Hareketin başarısızlığının kaynağı, popülist bir halk hareketi yaratmanın zor-

lukları değildi, zira o aşamaya asla ulaşamadılar. Fikir bir halk hareketine dönüşmeyi başaramayarak, görece sınırlı sayıda takipçinin ideolojisi olarak kaldı. Yücelttiği halkın kitlesel bir harekete dönüşememesi, büyük ölçüde bu insanların gerçekliğini kavrayamamasından kaynaklanır. Rus popülizmi köylülerle temas kurmayı deneyecek denli bukalemunsuydu, ancak gerçekten köylülerin mevcut durumunu içselleştirme noktasına varamadı, zira bu narodniklerin devrime bağlılığını zedelerdi. Halkın iradesine popülist bir tarzda teslim olma ve şiddetli bir devrim gibi iki aşırı uç arasında kalan narodnikler devrimi popülizme yeğlediler.

Popülizm nadiren kelimenin gerçek anlamıyla devrimcidir. Genelde, reform talep eder ancak rejimin topyekûn değişimini pek sık savunmaz. Rus narodnikleriyse, Rusya'da derin bir toplumsal ve siyasal değişim istemeleri açısından açıkça devrimciydiler. Aynı zamanda, Bolşevik devrimine giden bağlamın bir parçası olmaları anlamında da devrimciydiler. Bir yandan, Rus popülistlerinin alışılmadık ölçüde devrimci bir popülizm savunduğu yorumuyla tatmin olabiliriz. Diğer yandansa, gerçek devrimci potansiyelin Rus köylülerinin yaşantısında ve yapısında yattığı fikri, popülistleri bir arada tutan ve dönemin diğer devrimci akımlarından ayırt eden şeydir. Popülistlere göre köylü, sadece devrim uğruna harekete geçirilmesi gereken bir nesne olmaktan çok ötedeydi. Popülist devrim anlayışına göre, bir değişim söz konusu olacak, ancak bu *kısmen* yüzü geçmişe dönük bir değişim olacaktı. Popülist devrimin amacı, köylülerin potansiyelini tam olarak gerçekleştirecek bir toplumsal düzenin tesisiydi ve bu potansiyel zaten kısmen Rus tarihinde mevcuttu.

Rus *narodniçestvo* örneği diğer popülizm örnekleriyle tam bir uyum göstermeyebilir. Diğer çoğu popülizmin suskun radikalizmi, narodniklerin sosyalist devrim inancıyla devrimci bir uca taşınmıştır. Basit köylü hayatının nasıl yüceltildiğini görmek çok kolaydır, çünkü bu yüceltme köylülerin kendisinden kaynaklanmaz ve

dolayısıyla da herhangi bir kişisel çıkarla karıştırılması mümkün değildir. Narodniklerin entelektüalizmi, karşıt kavramların bir araya gelerek oluşturduğu kuramsallaştırılmış popülizmin neye benzediğini bize gösterir. Ancak bütün kuramlarına karşın narodnikler, pratikte köylüleri harekete geçirme zorluğunu aşamadılar ve Marksizm-Leninizm'in tam da bunu etkili bir biçimde başarması nedeniyle gölgelendiler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Latin Amerika'da Popülist Liderlik Siyaseti

Latin Amerika'daki popülist siyasette liderliğin taşıdığı önem, belki de başka hiçbir popülizmde olmadığı kadar büyüktür. Popülizm bölgede iki anlamda mevcuttur. Birincisi, bir dizi rejimin ve Latin Amerika deneyiminin parçası olan bir siyaset tarzı olarak mevcuttur. İkincisi, popülizm bu rejimin merkezinde yer alan liderlerin fikirlerini ve tarihini anlatmak için kullanılır. Birinci anlamda, Latin Amerika popülizmi, bir dizi bağlamsal popülizm tanımına (bkz Bölüm 2) yol açmıştır, öyle ki, Latin Amerika siyasetini inceleyenlerin kavram yelpazesinde popülizm ortak bir öğeye dönüşmüştür. İkinci anlamdaysa popülizm, aralarında en önemlisi Arjantin'deki Juan Peron olan belirli bireyler etrafında vücut bulmuştur.

Latin Amerika'daki popülizme bakarak ve Peron'u tipik örnek kabul ederek, çok ender karşılaşılan, bir rejim olarak popülizmin başından geçenleri görme fırsatını yakalıyoruz. Bu önemlidir, çünkü popülist hareketler "kanon"unda ender rastlanan bir durumdur ve popülizm genelde kendisine siyasal pratikler, kurumlar

ve rejimler çerçevesinde bir düzen vermekte zorlanır. Popülizmin bukalemunsu doğası nedeniyle kimi özelliklerini tümüyle bağlamdan, dönemden ve mekândan alır. 20. yüzyılda Latin Amerika'daki demokratik siyasetin zorlu tarihi hatırlanırsa, istikrarsızlığın panzehiri olarak liderliğe daha fazla vurgu yapılması beklenebilir. Arjantin'in özgül ekonomik ve siyasal koşulları, yeniden bölüşüm siyasetinin ve toplumsal adalet fikirlerinin ortaya çıkışının açıklanmasında büyük önem taşır. Bu bağlamsal etkenleri akılda tutmalı, ancak bunun genel popülizmi anlamamızda Latin Amerika popülizminin sağladığı yararı azaltmasına izin vermemeliyiz.

LATİN AMERİKA'DA POPÜLİZM

Popülizmi Latin Amerika siyasetinin bir özelliği olarak görmek, genelde bölgeyle uluslararası ekonominin geri kalanı arasındaki ilişkiyi vurgulamak ve Latin Amerika ekonomilerinin dışa bağımlılığının ve ekonomik krizlerin özgün doğasının altını çizmek anlamına gelir (bkz, örneğin Di Tella 1965). Örneğin James Malloy'a (1977: 9) göre popülizm, "gecikmiş bağımlı kalkınma sürecinin belirli bir evresinin çıkmaza girmesinden kaynaklanan genel bir krize verilen özgül ve yerel bir tepkidir." Sık sık, "Üçüncü Dünya" popülizminin ortaya çıkışı ekonomik gelişmenin doğasına bağlanır. Buna göre Latin Amerika popülizminin hedefleri, milli ekonomik bağımsızlık, yarı-feodal yapıların ortadan kaldırılması ve toplumsal adaleti sağlamaktı; ancak liderlik, merkezileşme, para ve mükafata dayandığı için popülizm gerçekte siyasetin doğasını dönüştürmekten çok siyaseti sürdürülebilir kıldı (Malloy 1977 11-15). Bu tür bağlamsal popülizm anlayışlarının merkezinde, popülizmin (ve özellikle popülistlerin seçim başarılarının) belirli ekonomik kriz zamanlarında ortaya çıktığı ve popülizmin özü itibariyle devrimci değil reformist olduğu için köklü yapısal değişim iddiasını gerçekleştiremediğine ilişkin iki ana fikir yatar.

Latin Amerika popülizminin ekonomik etkenlerini vurgulayan analizler doğaları itibariyle bağlamsaldır. Popülizmi özellikle Latin Amerika ekonomilerinin küresel ekonomideki özgün konumunun bir sonucu olarak açıklarlar. Ayrıca küresel ekonomideki bu yapısal konumun popülizme yol açacağı belirli anı da belirtirler. Bu tür analizler Latin Amerika'daki popülist hareketleri ve rejimleri açıklamakta yararlı olsa bile, bu rejimlerin ve hareketlerin başka ülkelerdeki popülist hareketlerle bağlantısını görmekte pek yararlı olmaz.

1920'lerde Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde iktidara gelmeye çalışan kimi siyasetçilerin yerel şehir siyasetinde kullandığı taktiklerden biri, dışlanmışları yeni seçmenler haline getirerek ve hükümeti temizlemeyi ve reform yapmayı savunan bir kampanya yürüterek yerel düzeyde yeni ittifaklar kurmaktı. Getulio Vargas 1930'da bir devrim gerçekleştirdiğinde, bu kişilerin çoğuna görev verdiyse de, kendisine diktatör yetkileri sağlayan bir rejim kurdu. Vargas 1945'te ordu tarafından uzaklaştırıldı. Ancak 1950'de seçime katıldığında bütün kalbiyle popülist bir yönelim benimsemişti. Siyasete gönülsüzce, yalnızca kendisine ihtiyaç duyulduğu için döndüğünü vurguladı ve siyasete adeta "halkın omuzlarında" döndüğünü iddia etti (Dulles 1967; Conniff 1999: 48). Popülistler gönülsüzce siyasete girdiklerini sık sık vurgularlar, böylelikle hem siyasete karşı genel kararsızlıklarını sembolik olarak ifade etmiş hem de gerçekten siyasete girmiş olurlar. Fiyat denetimi ve ücret artışı sözü veren ve yaşam pahalılığının nedeni olan sömürücülerle mücadele etmek için işçilerden yardım isteyen Vargas seçimi kazandı (Dulles 1967: 306). Göreve gelince, temel sanayileri millileştirerek, sosyal reformlar ve sosyal güvenlik reformu yaparak ekonomik planlama ve zenginliğin adil dağılımı sözlerini tutmaya çalıştıysa da, hızla artan enflasyonun yol açtığı ekonomik durum sonu oldu. 1954 yılında gelen askeri darbeden sonra Vargas intihar etti.

Vargas, popülizmin Brezilya siyasetine kök salmaya başladığını gösterir. Vargas iktidarı merkezileştirdi ve kişiselleştirdi. 1930 ve 1945 arasında başkanken, demokratik kurumlara pek itibar göstermemiş ve kendisine diktatör yetkileri veren yeni bir anayasa hazırlatmıştı. 1950 yılında siyasete döndüğünde, toplumsal reform politikalarıyla kendine yeni bir destek oluşturmaya çalıştı ve yönetimini meşrulaştırmak için demokratik süreçten yararlandı. Vargas'ta eksik olan şey, güçlü bir kişisel karizmaydı (Levine 1970: 13). Yeni seçim ittifaklarıyla toplumsal reform politikalarını birleştirip, liderliğe büyük vurgu yapan Vargas, geleceğin Latin Amerika popülist geleneğini haber veren ilk popülist örneğiydi. Bu bileşim, gerçekten karizmatik bir liderliğin de işe katılmasıyla daha da güç kazanacaktı ve komşu Arjantin'de olan tam da buydu.

JUAN PERON VE PERONİZM

Arjantin 1940'larda ekonomik krizin pençesindeydi. Hükümet muhafazakârdı ve 1930 darbesiyle başa gelen ordunun mirasçısıydı, iktidarını seçim yolsuzluklarıyla sürdürüyordu. 1930'lardaki bunalımı, hükümetin ekonomideki rolünü arttırarak başarıyla idare ettiyse de, 1940'larda İkinci Dünya Savaşı'yla ve Arjantin-ABD ilişkilerindeki krizle birlikte yeni zorluklar belirdi (Rock 1983: 214-15). 1943 Haziranında Juan Peron da dahil bir grup subay iktidarı hükümetten aldı.

Kısa sürede Peron'un dinamik ve zeki bir lider olduğu görüldü. Siyasete böyle girmesi tesadüf sayılmazdı; çok öncesinden belirli amaçlar ve bu amaçları gerçekleştirecek stratejiler geliştirmişti. Sıradan bir askeri kariyeri vardı ve 1930 askeri darbesinde küçük bir rol oynamıştı. Darbeyi izleyen rejimle ilgili gözlemleri, kitle desteği kazanmanın önemine ilişkin inancını güçlendirdi. Ordudaki görevi nedeniyle 1939'da İtalya'ya gitmiş ve Mussolini rejiminin nasıl işçi hareketinin gücünü gösterdiğine tanık olmuştu (Page

1983: 66). 1943 yılında subay arkadaşlarıyla birlikte iktidarı aldıklarında Peron, iktidarı zorla alma olasılığını, iktidarı bir kitle desteği toplayarak elde tutmanın gereğini ve işçi hareketinin potansiyel bir destek olabileceğini fark etmişti. Darbe öncesinde subay arkadaşlarının gizli örgütlenmesinde faydalı bir rolü olmuştu (Crassweller 1987: 98).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olan Peron, müstakbel ikinci karısı Maria Eva Duarte'yle ("Evita") birlikte sendikaların ve yoksulların desteğini kazandı. Ücret artışı, kira sınırlaması ve sendikaların tanınması gibi politikalarla destek topladı. Hükümetteki konumunu güçlendirerek Savaş Bakanlığı, Savaş Sonrası Konseyi başkanlığı ve devlet başkanı yardımcılığı gibi konumları ele geçirdiyse de, başka hükümet üyeleriyle çelişki yaşamaya başladı.

Askeri hükümete yönelik düşmanlık büyüdü. Peron'un arkadaşı olan ordu komutanları sonunda 1945 Ekiminde onu hapse atınca, işçi hareketi protestolara başladı. Protestolar, 17 Ekim'de Mayo meydanında 300.000 kişinin Peron'u görme talebiyle yürüyerek ona mitsel bir statü vermesiyle zirveye çıktı. Kalabalık ancak Peron'un özgür olduğunu kendi ağzından duyunca tatmin oldu ve olaysız dağıldı (Page 1983: 128-33). Peron'un, coşkuyla adını haykıran kitleleri selamlamak için balkona çıkmasıyla oluşan imgesi, halkla arasındaki doğrudan bağın ve gerçek kitle desteğinin sembolü olarak, ileriki iktidarının ayrılmaz bir parçası olacaktı.

Ertesi yıl serbest seçimler yapıldı ve Peron devlet başkanı seçildi. Beş yıllık bir sanayileşme ve kalkınma planı açıkladı. Sanayicilere yapılan baskılarla oluşturulan hayır fonlarını elinde tutan Evita'nın yoksullara para dağıtması ve Peron'un büyük bir yeniden bölüşüm ve sosyal güvenlik programı başlatmasıyla bu çift, salt ulusal iktidarlarını güçlendirmekle kalmayıp gerçek bir halk desteği kazanarak birer kültürel ikon haline geldi. Peron, Devrimin Tek Partisi'ni (daha sonra Peronist Parti adını aldı) kurarak parti tabanını

güçlendirdi ve Çalışma Bakanlığı'nı toplu sözleşmeden sorumlu yegâne devlet kurumu kıldı. Yasama meclisindeki çoğunluğunu kullanarak Peronist olmayan hâkimleri başarıyla yargılayıp saf dışı bırakarak, Anayasa Mahkemesi'nin kendi politikalarına engel teşkil etmesini önledi (Page 1983: 165-7).

Peron politikalarıyla sendikaların desteğini sağladı. Bunun olumsuz sonuçları da oldu. Birincisi, işçilerle hükümet arasındaki bağı koparan bağımsız sendikalara tahammülü yoktu. Dolayısıyla yalnızca hükümetin sendika statüsü verdiği sendikaların pazarlığa oturmasını ve her sektörde sadece bir sendikanın tanınmasını sağladı (Page 1983: 176). İkinci bir olumsuz sonuç da, kırsal Arjantin'deki mülkiyet ilişkilerini değiştirmek için bir şey yapmaması ve zenginlerin, vergi artışından dolayı rahatsız olsalar da, mülkiyetlerinin müsaderesinden muaf olmalarıydı.

Siyasal iktidarını güvenceye almak için Peron 1948 yılında Anayasa'yı değiştirmeye başladı. Böylelikle devlet başkanının (yani Peron'un) yeniden seçilmesi mümkün kılındı ve muhalefeti bastırmaya zemin hazırlandı. Rakiplerinin radyo veya gazetelere erişimini engelleyerek ve görevi başındaki kamu görevlilerinin saygınlığını hedef almayı suç sayan saygısızlık yasasına başvurarak, konuşma özgürlüğünü fiilen kısıtladı (Page 1983: 209). Peron'un siyasal partilere karşı tavrı, popülistlerin partilere güvensizliğini yansıtır. Kendi partisini kişisel bir araca dönüştürdü ve fırsat bulduğunda muhalefet partilerini yasadışı ilan etti.

Peron'un rejimi üç talep etrafında somutlaşıyordu: toplumsal adalet, ekonomik özgürlük ve siyasal bağımsızlık. Bunlar aynı anda hem belirsiz taleplerdi hem de izlediği politikalar için uygun birer rehberdi. Peron toplumsal adalet fikrini *justicialismo* [adaletçilik] kavramında ifade etti. Bu kavram iktidara gelişinden üç yıl kadar sonra ortaya çıktı ve yol gösterici bir ilke olmaktan öte, Peron'un o ana dek içgüdüsel olarak yaptıklarının rasyonelleştirilme-

siydi (Crassweller 1987: 227). Toplumsal adalet kentli işçi sınıfının koşullarını iyileştirme ve Anayasa kanalıyla onlara çeşitli haklar sunma çabalarında somutlaştı. *Justicialismo* birliğe ve esnekliğe büyük önem veriyor, böylelikle Peron'a kavramı uygulamada serbestlik tanıyordu (Page 1983: 220). Bu anlamda klasik bir popülist kavramdı.

Ekonomik özgürlük, pozitif anlamıyla, herkesin daha iyi bir yaşama ulaşmakta özgür olduğu anlamına geliyordu. Bu anlamıyla işçiler için de geçerliydi ve Peron, ücretlerde ve tatil süresinde artışa giderek bunu gerçekleştirdi. Ancak, negatif anlamıyla ekonomik özgürlük, devletin mülkiyet ilişkilerini köklü biçimde değiştirmeyeceği anlamını taşıyordu. Dolayısıyla, klasik popülist bir biçimde, anlamı kime hitap ettiğine bağlı olarak değişiyordu.

Siyasal bağımsızlık ise Peron'un kendi dış politikasını tarif etmekte kullandığı "Üçüncü Konum"da cisimleşir. Kuramsal olarak bu, Soğuk Savaş'm iki tarafı arasında bir "Üçüncü Konum" anlamına gelir. Pratikteyse, hem Peronizm'i komünizme karşı bir set olarak gösterip ABD'yi memnun etme hem de kapitalizmin aşırılıklarını lanetleyip SSCB'nin desteğini sağlama girişimiydi (Page 1983: 185-7). "Üçüncü Konum", aynı zamanda *justicialismo*'nun savunduğu esneklik ve pragmatizmin bir diğer sonucuydu (Crassweller 1987: 228). Dolayısıyla "Üçüncü Konum" da klasik bir popülist kavramdı, çünkü mümkün olduğunca fazla kesime mümkün olduğunca çok şey anlattığı halde aslen o kadar büyük bir anlamı yoktu.

Peron'un bu üç temasını destekleyen ve amaçlarına ulaşmak için kullandığı bir tema daha vardı. Bu da siyasal yol göstericilik fikriydi. Siyaset, onu yönlendirecek ve halkla işbirliği yapacak bir kişiyi gerektiren, dinamik bir süreç olarak görülüyordu. Peron'un yol göstericilik kavramını inceleyerek, onun liderliği nasıl algıladığını görmek mümkündür. Ordudan aldığı bu fikir, liderle liderlik edilen arasında belirli bir ilişkiyi anlatıyordu. Liderin rolü belirli

bir kitle tespit etmek, ona doktrin aşılamak ve onu bir hak ve görev bilinci olan ve lideri takip edebilecek bir cemaat teşkil edecek bir yapı biçiminde örgütlemekti (Page 1983: 222-3). Dolayısıyla liderler kitleyi liderlik edilecek hale getirirdi. Page'e göre (1983: 223) bu kavram "Peron'un siyasete yaklaşımının ahlakdışı niteliğini açığa vurur. Başarılı olan iyidir ve başarı liderliğin tahakkümünü meşru kılar." Kavram kuşkusuz Peron'un kitlelere bakışını yansıtır (ki onları uysal olarak görür) ve liderle liderlik edilenler arasındaki ilişkiye zarar verecek kurumlar olarak gördüğü siyasal partilere ve Kongre'ye (kendi yasama meclisine) olan düşmanlığını açıklar (Crassweller 1987: 230).

Evita 1952'de öldü ve Peron 1955'te muhalefet tarafından iktidardan uzaklaştırıldı. Sürgüne gittiyse de, Mart 1973 seçimlerinde partisi onun seçtiği bir adayı devlet başkanı seçtirmeyi başarınca, 1973 Eylülünde tekrar devlet başkanlığına seçildi. Mart 1973, askeri cuntanın sonu olmuş ve Peron'un Arjantin'e dönüp aday olmasını sağlamıştı. Partisinin başarısı onun askeri liderlere karşı (ilk seçimde) harekete geçme becerisine ve ardından milli birlik adına kampanya yürütmesine çok şey borçluydu (Smith 1983). Göreve dönünce ücret artışı politikalarını, daha ılımlı da olsa, tekrar uyguladı. Ancak geri dönüşü kısa ömürlü oldu ve 1974 Haziranında kalp krizinden öldü.

POPÜLİZM OLARAK PERONİZM

Peronizm, karizmatik bir liderliğe, bir toplumsal reform gündemine, birçok sınıfı kapsayan bir tabana ve bir otoriterlik eğilimine dayanıyordu. Peron'un kendisi Peronizm'i şöyle tarif eder:

> Peronizm, eyleme geçmiş hümanizmdir... zenginliğimizin... çabalarıyla oluşumunu sağlayanlar arasında adilce bölüşülmesini sağlayan... bir toplumsal ekonomi doktrinidir. Peronizm ne

> öğrenilebilir ne de yalnızca laftan ibarettir; onu ya içinizde hissedersiniz ya da reddedersiniz. Peronizm kafa değil, yürek meselesidir. (Alıntılayan Page 1983: 219)

Peron'un yönetimi bu ideolojinin gerçek bir halk desteği bulmasını sağladıysa da, konumunu muhafaza etmek için güce başvurdu.

Peron'un kişisel nitelikleri ve saygı uyandırma becerisi, seçimlerdeki başarısında kilit önemdeydi. Aynı derecede önemli başka bir şeyse, yeniden bölüşüm politikalarıyla kentli işçi sınıfının desteğini kazanan ve aynı zamanda kırsal yoksulların oylarına dayanan sınıflar arası bir ittifak kurmasıydı. İktidarı hem kurumsal olarak hem de pratikte merkezileştirdi. Tek bir Peronist Parti'nin ve (Evita'nın yönettiği) tek bir hayır kurumunun oluşturulması, Anayasa Mahkemesi'ne yönelik tavrı ve bağımsız sendikalara karşı çıkışı; kişisel iktidarını pekiştirmek için konumunu kullanmaktan çekinmediğini gösterir. Peron'un popülizmi özünde, siyaseten güçsüz olanlar adına ve onların desteğiyle yürütülen, ancak bu "halk" yönetimini pekiştirmek yolunda güçlü bir merkezileşme eğilimi barındıran karizmatik bir liderlik siyasetine gelip dayanır.

Arjantin'deki Peron yönetimini ele almak, bir rejime kavuşan popülist siyasete bakmak açısından faydalıdır. Peron'un iktidara gelmesinde liderlik etkeninin rolü ve faydaları nedeniyle, kendi kişiliği rejimin popülist fikirlerinin ayrılmaz bir parçası olmuştu. Liderlik aynı zamanda, gerçekten kitlesel olan bu popülist protesto hareketini iktidara taşımanın yaratabileceği zorluklardan kaçınmayı sağlayan bir araçtı. Bu da ayrı gerilimlere yol açtı. Peron'un etkisi kısmen, halkın gerçek temsilcisi olduğu fikrinin yarattığı güvenden kaynaklanıyordu ve seçim ittifakları kurmadaki başarısı da bu etkinin en açık göstergesiydi. Kendi otokratik eğilimlerinin ve mitsel liderlik statüsünün bir süre sonra gerilime yol açmasının ne-

deni, bunların kendi demokratik lider statüsüyle çelişmesiydi. Peron'un deneyimi, popülizmin karizmatik liderliğe başvurmasının, bir yandan demokratik kurumlar içinde yer alırken, diğer yandan bildiğimiz anlamıyla temsil uygulamasından temel bir rahatsızlık duymasının bir sonucu olduğunu gösterir.

Bir kriz duygusuna yapılan vurgu, Peron'un yükselişinde kilit roldeydi ve aynı zamanda liderliğin önemini artırıyordu. Ekonomik ve siyasal krizlerden politikalarını meşrulaştırmak için faydalandı, çünkü bu politikalar bir istikrarsızlık dönemine istikrar getirmek üzere tasarlanmıştı. Krizler aynı zamanda Peron'un, ikonlaştırılmasında görüldüğü gibi, rejimin merkezindeki kişisel konumunu da meşrulaştırıyordu; buna göre, tek süreklilik ve istikrar umudu onun kişisel niteliklerinde gizliydi.

Latin Amerika'da popülizm siyaseti her zaman devrimden çok reformu savundu. Mevcut koşulları sürdürme eğiliminde oldu. Peron ve Vargas seçmen tabanı oluşturmak için işçilerden mevcut desteklerini sürdürmelerini istediler. İktidarı kendi ellerinde merkezileştirerek, siyasal sistemde zaten var olan merkezileşmeyi daha da artırdılar. Peron örneğinde *justicialismo* ideolojisi, komünizm ve kapitalizm arasında bir orta yol bulma amacını taşıyan bilinçli bir çabaydı. Liderlerin yerine popülist destekçilerin açısından bakıldığında, liderliğe ve özellikle de kişisel karizmatik liderliğe ilişkin vurgu, devrim değil ama değişim arzusunun varlığına işarettir. Popülistlere göre sistemin kökten bir biçimde yeniden şekillenmesi gerekmez, sistemin tek ihtiyacı özellikle de büyük kriz zamanlarında kitlelerin bilgeliğini kendinde toplayan büyük liderlerdir. Böylelikle liderlik, devrimin yerini alır.

ALTINCI BÖLÜM

Popülizm Vaazları: Kanada'da Sosyal Kredi Hareketi

Birleşik Devletler'deki popülistlerin 19. yüzyıldaki kırsal radikalizmi Kanada'nın Alberta bölgesinde 1930'larda güçlü bir yankı buldu. Parti sisteminin girdiği çıkmazdan ve yaygın huzursuzluktan kaynaklanan ve radikal bir düzen karşıtı ekonomi düşüncesi barındıran kitlesel bir çiftçi hareketi, Sosyal Kredi hareketini (Social Credit) Alberta'da iktidara taşıdı ve ulusal çapta dönemin siyasetinde dalgalanmalar yarattı. Halk Partisi'nin aksine Sosyal Kredi hareketinin yükselişi büyük ölçüde tek bir bireyin karizmatik liderliğine dayanıyordu. Bu bakımdan, bu deneyim Peron'un Arjantin'de savaş sonrasında oynadığı rolle benzerlik taşır. Fikirlerinin kaynağındaysa Rus narodniklerini hatırlatır, çünkü bu fikirler dışarıdan taşınmıştı ve kitleleri harekete geçirmek ve bu hareketi meşrulaştırmak için kullanılmıştı. Sosyal Kredi hareketinin tarihinde karşılaştığımız popülist hareket, Alberta eyaletinde bir Sosyal Kredi hükümetinin kurulmasına yol açarken, pratikte popülizmin fikirlerinden bir adım uzaklaşıyordu.

SOSYAL KREDİ HAREKETİNİN YÜKSELİŞİ

Sosyal kredi felsefesi, kapitalist bunalımın ve enflasyonun etkilerini hafifletmek üzere tasarlanmış ekonomik ve ahlaki bir kuramdır ve temelinde birey haklarını esas alan bir ahlak felsefesi yatar. Kuram ilk olarak İskoçyalı mühendis Cliff Douglas tarafından 20. yüzyılın başında ortaya atılmıştı ve "bolluk içindeki yoksulluk"u açıklamak için makineler çağında mali sistemin sahip olduğu güce odaklanıyordu.[1] Anti-kapitalist olmasa da bu kuram, parasal sistemin ancak devlet aracılığıyla denetlenebileceği düşüncesiyle sanayide devlet mülkiyetini savunuyordu. Devlet mallara adil bir fiyat koyacak ve milletin gerçek zenginliğini hesaplayarak herkese temel ihtiyaçlarını karşılaması için bir milli kâr payı verecekti (Irving 1959: 5-6).

Douglas'ın yazılarında, mevcut demokratik parti sistemi, "kamuoyunun dikkatini, yöntemsel açıdan beyhude bir çekişmeye yöneltme" (Douglas, alıntılayan Macpherson 1962: 127) ve ekonomik sistemin hedefleriyle ilgili asıl tercihlerden uzaklaştırma mekanizması olmakla suçlanıyordu. Bunun ima ettiği siyasal kuram ise, sosyal kredi düşüncesinin uygulanması için, politikaların genel parametreleri belirlenirken halka başvurulması ve bu politikaları gerçekleştirecek mekanizmaların uzmanlarca hazırlanmasıydı (Macpherson 1962: 128). Her ne kadar alenen seçkinlere, özellikle de eğitimli seçkinlere güç vermesi anlamında popülizmden uzaklaşsa da, siyasetçileri dışladığı için popülistti. Dolayısıyla, belirli siyasetçiler Kanada'da Sosyal Kredi fikirlerinin uygulanması için kendilerini seçtirmeyi başarınca, Douglas'ın yazıları belirli zorluklara yol açtı.

Eski bir öğretmen ve vaiz olan William Aberhart'ın başını çektiği Sosyal Kredi felsefesi 1930'lardaki bunalım sırasında Alber-

1 Douglas'ın kuramlarının geniş bir açıklaması için bkz. Macpherson (1962). Özellikle bölüm 4, 5 ve 7.

ta bölgesinde yayıldı. Aberhart radyo konuşmalarından ve hitabet gücünden yararlanarak Sosyal Kredi fikirlerini yaydı ve 1933 yılında Calgary'de çalışma grupları ve kamuya açık toplantılar düzenlemeye başladı (Irving 1959: 51-2, 58). Dini söylevleri ve bunalımla ilgili yorumları, birlikte, sosyal kredi savunusuna gerçek bir popülerlik kazandırdı. Sosyal Kredi fikirlerini yaymak için kullandığı çeşitli araçlardan biri de, "Marslı bir adam"ın Alberta'daki durumları öğrenmek için dünyaya gelip, Aberhart'ın fikirlerinden etkilenmesini anlatan bir radyo oyunuydu. Konuşma tarzında ve düzen siyasetçilerinin bunalımla baş etme çabalarının sonucunu sembolize eden yamalı bir ceket giymesinde de görüldüğü gibi, teklifsiz bir tarzı vardı (Irving 1959: 339).

Laik liderler daha büyük bir rol oynamaya başladıkça ve sosyal kredi düşüncesinin federal çapta uygulanması gerektiğini düşünenlerle Alberta'da uygulanabileceğini düşünenler arasında bir ayrım belirdikçe, hareket içinde çelişkiler baş gösterdi. Alberta'nın sosyal kredi düşüncesi için bir model teşkil etmesini öneren Aberhart, bir süreliğine hareketin liderliğinden uzaklaştırıldı. Yeni liderler Douglas'ın Alberta'ya yaptığı bir ziyareti kullanarak Aberhart'ı küçük düşürüp safdışı bırakmaya çalıştılar. Douglas da sosyal kredinin mümkün olan en geniş düzlemde uygulanması gerektiğine inanıyordu. Ancak sıkıcı ve biraz patronluk taslayan bir konuşmacı olan Douglas'ın ziyaretinin sonucu, ironik bir biçimde Aberhart'ın hareket içindeki önemini artırmak oldu. İki adam arasında bir tartışma yaşandı. Hareketin yeni lideri istifa etti ve Aberhart halkın da desteğiyle tekrar hareketin başına geçti. Sonuçta Alberta'da Aberhart, Douglas'ın Sosyal Kredi düşüncesi konusunda Douglas'tan da büyük bir otorite olmuştu.

Aberhart 1934 yılında hareketi inşa ettiyse de, hareket özünde bir baskı grubu olarak kaldı. Hâkim partilerle ilgili tartışmalar da onun ekmeğine yağ sürdü. İronik biçimde, o dönemdeki hâkim

parti, 1921'de mevcut parti sistemine karşı çıkarak iktidara gelen, Alberta Birleşik Çiftçileri yani UFA'ydı (*United Farmers of Alberta*). Bu sırada UFA skandallara karışmıştı ve seçmen kitlesinin gözündeki konumunu yitirmesi, Sosyal Kredi hareketinin, UFA'yla olan tezatlarını öne çıkararak güçlenmesine olanak verdi. Sosyal Kredi kırsal bir olguydu ve dolayısıyla o sırada çiftçileri temsil eden önde gelen zeminin çözülüyor olması oldukça önemliydi.

Siyasete daha doğrudan giren Aberhart, radyo konuşmalarında siyaset çarkına girmemek için siyasete atılmayan birçok dürüst insan olduğunu belirtti. Dinleyicilerden, kendi isimlerini vermeksizin, kendi bölgelerinde kaç dürüst adam olduğuna ve bunların niteliklerine ilişkin ayrıntılı bilgi göndermelerini istedi. Dört yüz isim gönderildi, incelendi ve birçoğu yaklaşan seçimlerde aday gösterildi (Irving 1959: 112). Ardından, 1935 Ocağında Aberhart UFA'ya, bölgesel programına Sosyal Kredi'yi de madde olarak eklemesini önerdi ancak reddedildi.

Aberhart, hareketi 1935 seçimlerine bağımsız bir güç olarak katılarak siyasete girmeye teşvik etti. Hareketin partiye dönüşmemesini özellikle istiyordu, çünkü hareketin bir haçlı seferi gibi ve düzen partilerini saran yozlaşma ve ihanete bulaşmamış görünmesini istiyordu. Bu strateji değişikliğine hazırlık olarak, bir nabız yoklaması yaptı ve bir dizi konferans topladı (Irving 1959: 123-9). Aberhart, hareketin gidişatı üzerindeki bariz denetimine karşın, hareketin aşağıdan gelen bir dinamikle bir seçim gücüne dönüşüyor gibi görünmesi gerektiği konusunda kararlıydı. Aberhart, diktatör olduğu suçlamalarını şöyle yanıtladı: "İsa'nın Ruhu beni aldı. Tek amacım açlık çeken insanlara giysi, yiyecek ve barınak sağlamak. Eğer diktatörlük dediğiniz buysa, evet diktatörüm" (Irving 1959: 136).

Aberhart'ın liderliğinin olağanüstü sonuçları oldu. 1935 seçiminde Sosyal Kredi hareketi 63 sandalyeden 56'sını aldı ve UFA tek bir sandalye dahi kazanamadı. Aberhart göreve geldiğinde, Sos-

yal Kredi programını uygulamaya koyma ve denetimi mali kurumların elinden alma noktasında ciddi bir zorluk ya da gönülsüzlük yaşadı. Yasama meclisinin üzerinden atladı ve kendi hareketinin seçilmiş üyelerinin desteği yerine radyoyla ve doğrudan konuşmalarla halka hitap etti. Daha sonra, hareketin içinden gelen bir isyanın zorlamasıyla Aberhart büyük yetkileri olan bir kurul oluşturdu; böylece yasama meclisi ve Sosyal Kredi hareketi, politika belirleme sürecinden fiilen dışlanmış oldu. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle koşullar tamamen değişti ve Sosyal Kredi'nin federal hükümetten kopmamış olması mazur görüldü (Macpherson 1962: 202). 1943'te Aberhart öldü. Savaştan sonra Sosyal Kredi hareketi, gücünü sosyalizme karşı koymaya yoğunlaştırdı, ancak 1948'e gelindiğinde Sosyal Kredi Kurulu ilga edilmişti. Sosyal Kredi hareketi Alberta'da 1971'e kadar iktidarda kaldı, ancak iktidarda, Aberhart'm ilk savunduğu popülist politikalardan epey uzaklaşmıştı.

POPÜLİZM OLARAK SOSYAL KREDİ

1930'ların Alberta'sındaki Sosyal Kredi olgusu kilit önemdeki popülist öğeleri bir araya getiriyordu; karşıtlarını şeytanlaştırdı, devrime varmayan radikal reformlar savundu, devlet müdahalesini destekledi ve liderine hürmet etti. Mali ve parasal seçkinlere karşıtlık temelinde, eşitlikçilik ile devlete güçlü bir rol tanınmasını birleştiren bir toplumsal ve ekonomik reform felsefesi oluşturdu ve asıl olarak Aberhart'ın karizmatik ve kişisel liderliğine bağımlı bir hareket üzerinde yükseldi. İlk başlarda, ABD'deki Popülist hareketin başlarında İttifak konuşmacılarının oynadığı rolü hatırlatan güçlü bir eğitim stratejisi de vardı. Bilgeliğini halktan alma iddiasındaki popülizmin, genelde bu halkı bilgeliği konusunda eğitmek için oldukça çaba harcaması ilginç bir durumdur. Her halükarda, Aberhart'ın teşvik ettiği çalışma grupları siyasal hareketin temelini inşa etti. Hareketin başarısı ve göreve gelmesi sonucunda, Sosyal Kredi

hareketi iktidar ve kurumsallaşmadan kaynaklanan zorluklar yaşadı. Bir parti karşıtı olarak güçlü bir çekimi olsa da bu durum, Aberhart Alberta'da başa geldiğinde hareketin gücünü korumasını zorlaştırıyordu.

Diğer popülist hareketlerle kıyaslandığında, Sosyal Kredi hareketi fikirlerinin kaynağı oldukça sıradışıdır. Popülizm, anayurda ve kendi doğal seçmen tabanı olan halka yerleşmek istediğinden, dışarıdan gelen fikirlere düşmanca yaklaşma eğilimindedir. Yerli fikirlerin ve bunların popülistlerce içselleştirilmesinin önemine en açık biçimiyle Rus narodnikler örneğinde rastlanır, ancak yalnızca onlarla da sınırlı değildir. Dolayısıyla İskoçyalı Douglas'ın fikirlerinin hareket üzerinde ve dönemin Alberta siyasetinde bu kadar etkili olması oldukça şaşırtıcıdır. Bunun nedeni Aberhart'ın liderliği gibi gözüküyor. Lider olarak Aberhart, bir bakıma sosyal kredi fikirlerinin yorumcusu rolünü oynuyordu. Douglas'ın hareketteki gücünün sönmesi de, Douglas'ın fikirlerine Sosyal Kredi seçmenleri nezdinde güç kazandıran nedenin, bu fikirlerin kendisi kadar, Aberhart'ın bunları savunması olduğunu gösterir.

Aberhart'ın Sosyal Kredi'deki statüsü ve hareketin yükselişindeki merkezi rolü, Arjantin'deki Peron örneğinde olduğu gibi, bize popülist hareketler içerisinde başka türden bir liderlik anlayışı sunar. Aberhart'ın liderliğini diğerlerinden ayıran, popülist hareketlerde ortaya çıkabilen yarı dini tonu ortaya koymasıdır. Aberhart'ın din öğretimine ilişkin geçmişi, hareketi inşa ederken kullandığı tekniklerle yakından ilişkilidir. Onun sosyal kredi fikirlerini benimsemesinin ani olması ve yaşamını değiştirmesi nedeniyle, adeta belirli bir dini benimsemeye benzemesi de oldukça önemlidir. Aberhart'ın sosyal kredi fikirlerini savunmasındaki ton, dil ve anlam da dini imgelerle örtüşüyordu. Bunun karşısında Aberhart'ın takipçileri de onu, sosyal kredi fikirlerine karşı eşsiz bir içgörüye sahip, dolayısıyla gizemli bilgileri olan biri olarak gördü ve Aber-

hart da fikirlerin öğretmeni ve yorumcusu olma rolünü benimsedi. Kullandığı güçlü yarı dini tonlar, popülistlerin mevcut krizi çözmek için siyaset dışı fikirleri savunmada ne kadar ileriye gidebileceğinin bir göstergesidir.

Sosyal Kredi fikirleri, politikalarını uygulamak için bir kurul oluşturulmasında da görüldüğü gibi, genel olarak siyasete düşmanca yaklaşıyordu ve temsili siyaseti açıkça reddediyordu. Sosyal adalet meselelerine ve ekonomiye teknik bir çözüm bulma arzusu, halkın çıkarlarının ortak olduğunu ve mevcut siyasetin bu ortaklığı yansıtamadığını varsayan zımni bir siyasal kuramı ele verir. Temsili siyaset, siyasetin amacının çelişkilerin çözülmesi olduğunu ve dolayısıyla çıkar farklılıklarının aslen kaçınılmaz olduğunu varsayan bir siyaset kuramını temel alır. Sosyal Kredi hareketinin yaptığı gibi, çelişkilerin teknisyenlerce çözülmesini savunmak, temsili siyasetin *raison d'être*'inden yani varlık nedeninden uzaklaşmak anlamına gelir.

Sosyal Kredi hareketi son derece başarılı bir toplumsal hareketti. Hükümetteki performansı ise daha tartışmalıydı. Hükümet olarak sosyal kredi fikirlerini hayata geçirme konusunda tutarlı ve sistematik bir biçimde başarısız olduğu açıktır. Ancak daha dar bir popülist tanıma göre, yani rahatsız ve hoşnutsuz yurttaşların, düzenin seçkinlerini yerinden eden ittifakı olarak daha başarılıdır.

Sosyal Kredi hareketi istisnai bir popülizm örneğidir, çünkü popülizmi, aynı örnekte, bir hareket, bir liderlik (Aberhart), net bir fikirler kümesi (sosyal kredi) ve bunların tümünün bir rejime dönüşümü olarak görmemize olanak tanır. Bu nedenle Sosyal Kredi hareketi hem popülizmin bir toplumsal hareket olarak başarısına hem de popülist fikirleri hayata geçirmenin sınırlarına ilişkin bir örnektir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Yeni Popülizm

Yeni popülizm, asıl olarak Batı Avrupa'da 20. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan çağdaş bir popülizm biçimidir. Siyasal yelpazenin aşırı sağ ucunda yer alan partilerce, parti sistemlerindeki belirli kilit hükümet partilerinin hâkimiyetine ve gündemlerine tepki olarak savunulan ve genelde belirli siyasal liderlerle ilişkilendirilen bir popülizmdir. Solun 1970 ve 1980'lerde "yeni siyaset"i savunan parti ve hareketlerinden de bir şeyler öğrenen bu yeni popülizm, mevcut siyasete yönelik ideolojik eleştirisini, siyasal partilere yönelik eleştirisine vücut veren yapısal biçimlerle birleştirmiştir. Önceki sayfalarda incelenen popülizm örneklerinin aksine, yeni popülizm tek bir parti ya da hareketten ibaret değildir; farklı ülkelerde aynı dönemde ortaya çıkan ve kimi benzer temaları kullanan, bir dizi farklı partiyi kapsar.

Bizim açımızdan, yeni popülizm özellikle genel popülizmin kurumlara karşıtlığını yansıtması açısından önemlidir. Yeni popülizmin siyasal partilere, parti sistemlerine ve parti siyasetinin gündemlerine karşı çıkması ve aynı anda farklı ülkelerde ortaya çıkışı,

kelimenin en geniş anlamıyla günümüz parti siyasetinin durumu hakkında kuşkusuz bize çok şey anlatıyor.

BATI AVRUPA'DA YENİ POPÜLİZM

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından birçok Batı Avrupa ülkesinde hâkim olan savaş sonrası uzlaşma durumu, sosyal demokrasi ideallerine, karma ekonomiye, Keynesciliğe ve refah devletine bağlılığı içeriyor ve yalnızca sosyal demokrat partilerce değil, Hıristiyan demokrat, muhafazakâr ve liberal partilerce de benimseniyordu. Yeni partilere ve yeni bir gündeme ek olarak sosyal demokrasi, yeni bir siyasal parti biçimi olan ve kitlesel üyeliğe dayanan kitle partisinin yükselişine de katkıda bulundu.

Savaş sonrasında oluşan bu uzlaşma haline karşı ilk büyük meydan okuma, 1970 ve 1980'lerdeki yeni toplumsal hareketlerdi. Bu hareketler çevrecilik, feminizm ve öğrenci haklarını savunuyor ve nükleer enerji ile savaşa karşı çıkıyordu. Bu hareketler, parti olarak ifadelerini "yeni siyaset"te buldular. Burada asıl olarak yeşil partiler söz konusu olsa da; geleneksel solun eşitlikçiliğini, savaş sonrası uzlaşmayla birlikte devletin ve iktidarın genişlemesine karşı çıkan bir libertaryanizmle birleştiren "yeni sol" partiler de mevcuttu. Yarım yüzyıldır parti sistemlerine etkili bir biçimde girebilen ilk yeni partiler bunlar oldu. Büyük partiler arasındaki uzlaşmaya meydan okumakla kalmayıp, merkez-sol, sosyal demokrat ve işçi partilerine karşı da ciddi bir meydan okuma sergilediler. Yeni siyaseti savunan partiler, merkez-sol partilerin seçmen tabanını etkileyip bu partilerin gündemlerini ve mevcut siyasal parti modelini eleştirdiler.

Yeni siyaset partilerinin siyasete meydan okuyuşu, söz konusu yeni siyaset fikirleri kadar siyaset yapma tarzıyla da ilişkiliydi. Bürokratikleşmiş devlete ve dolayısıyla da son derece katı, bürokratikleşmiş ve hiyerarşik siyasal partilere karşı muhalefetlerine bi-

çim vermek için birçok yeşil parti, liderler yerine "sözcüler" belirleyerek liderliğin önemini azaltan örgütlenme biçimlerini hayata geçirdi. Yeni siyasetin cinsiyet eşitliği gündemi doğrultusunda, bu konumlarda cinsiyet dengesini sağlamak yolunda ortak bir çaba oluştu ve genelde de liderlik kolektifti. Siyasetin kişiselleşmesini engelleme yolundaki bir diğer çaba olarak, partideki kilit görevlerin belirli bireylerde kalmasını engellemek için dönüşümlülük ilkesini benimsediler.

Parti sistemlerinin solundaki bu yeni siyaset partilerinin ardından, siyasal yelpazenin diğer ucundan gelen bir partiler dalgası başarıya ulaştı. 1980 ve 1990'larda, ideolojik yelpazenin aşırı sağında bulunan partilere verilen destekte ciddi bir artış görüldü. Bunu faşizmin yükselişi ve iki dünya savaşı arası döneme dönüş potansiyeli olarak görenler, durumu neo-faşizm olarak niteledi (örneğin bkz. Cheles vd. 1995). Aslında tam olarak, savaş sonrası parti sistemlerinin neredeyse kesintisiz ama son derece marjinal bir öğesi olan neo-faşizmin yeni bir popülizm dalgasıyla örtüşmesi söz konusuydu.[1] Bu yeni popülizm, yeni siyaset gibi son derece bürokratikleşmiş bir refah devletinin gelişimine karşı çıkarak yerleşik siyasal partilerin yozlaşmasını ve danışıklı dövüşünü vurguladılar. Yeni siyaset gibi, yeni popülizm de savaş sonrası uzlaşmayı reddetti, ancak yeni siyasetten farklı olarak siyaseti vergi, göç ve milliyetçilik ya da bölgecilik temelinde yeniden inşa etmeye çalıştı. Yeni popülistlerin bunların hangisini özellikle vurguladığı, partilerin yer aldığı ulusal bağlama göre değişir. Yeni popülizmin ve neo-faşizmin bileşimi, aşı-

1 Bu yeni dalgayı tanımlamak için sayısız terim geliştirilmiştir. Ben buna yeni popülizm derken (Taggart 1995; 1996), Immerfall (1998) da benzer biçimde "neo-popülizm"den bahseder. Betz (1994, 1998) "radikal sağcı popülistler" der. Ignazi (1992) "yeni sağ partiler" ifadesini kullanır. Kitschelt (1995) ve Merkl ve Weinberg (1993) "günümüz radikal sağı" der. Başkaları, sağ uçtaki siyasetlerin tümünü kapsayan "aşırı sağ" gibi genel terimler kullanırken (Hainsworth 1992; Harris 1990), kimileri de sadece faşizmin yükselişini temsil eden partileri ele alarak "neo-faşizm"e odaklanır (Cheles vd. 1995).

rı sağdaki partilerin Batı Avrupa siyasal sistemlerinde ciddi bir güç haline gelmesine yol açan gerçek bir siyasal etki yarattı.

Yeni popülizm, karma ekonomi kapitalizmine ait modern refah devleti modelinin siyasal gündemi, kurumları ve meşruiyetine ilişkin popülist bir reddi içeren, çağdaş bir popülizm biçimini temsil eder. Yeni popülizm, yeni siyaset gibi, hem savaş sonrası uzlaşmayı reddeder hem de verili siyaset yapma biçimini ve özellikle de hâkim siyasal partileri reddini cisimleştirecek parti örgütlenmesi biçimleri dener.

Yeni popülist partiler mevcut partilerin örgütlenme biçimlerine karşıt bir şekilde örgütlenirler. Bunun bir nedeni, popülizmin doğası itibariyle genel olarak siyasal kurumlara ve özellikle de siyasal partilere güvenmemesidir. Dolayısıyla, yeni popülistler partilerini hâkim parti örgütlenme modeline en az benzeyecek şekilde yapılandırmıştır. Bu ise pratikte parti üyelerinin etkin ve doğrudan katılımına retorik düzeyde bir bağlılık olduğu anlamına gelir. Aynı zamanda, madalyonun diğer yüzünde kilit bireylerin kişiselleşmiş liderliği yer alır.

Kendilerini örgütsel anlamda siyasal partilerden farklı kılmaları, seçmenlere hitap eden yeni popülistlere bir koz verir. Diğer partilerden ayrı görünmeleri, zımnen siyasetin değişmesi gerektiği ve büyük partilerin rahat ve yoz uzlaşmasından uzaklaşmak gerektiği mesajını vurgular. Kendilerini mevcut parti sisteminin ideolojik olarak dışında konumlandıran yeni popülistler, sıradan insanın sağduyusuna bağlılıklarının altını çizer ve siyasetin geçmişteki yapısının olumlu yanlarına da sahip çıkarlar.

Yeni popülizmin seçmenleriyle ilgili olarak çok kesin sözler söylemek oldukça güçtür, çünkü yeni popülizm çok farklı ortamlarda ve toplumlarda ortaya çıkar. Ancak, seçmen tabanının iki ana özelliğinden söz edilebilir. Çoğunlukla özel sektörde çalışan kentli genç erkekler ağırlıktadır (Taggart 1995: 43). İkincisi, seçmen da-

ğılımı dalgalıdır, yani seçmenleri (önceden oy kullanmış kişiler söz konusuysa) siyasal yelpazenin her noktasından gelebilir. Ayrıca bu seçmenler partileriyle sadık bir biçimde özdeşleşmezler ve yeni popülist partilere zor zamanlarda da bağlı kalmazlar. Bu anlamda, oy verdikleri partinin "parti karşıtı" doğası seçmenlere de yansır.

Yeni popülizm, genel popülizmin kurumlara karşıt tavrının çağdaş bir biçimine sahiptir. Popülizm, bukalemunsu doğası nedeniyle, bulunduğu bağlamdan belirli çarpıcı meseleleri kurum karşıtlığının ifadesi ve nedeni olarak ele alır. Daha genel bir anlamda, yeni popülizmin günümüzde bir dizi ülkede gördüğü rağbet o ülkelerdeki temsili siyasetin durumuna ve özellikle de parti sistemlerine ilişkin çok şey anlatır. Yeni popülizm Batı Avrupa ile sınırlı değildir, ancak belirli bir kavrayış geliştirmek için en zengin kaynak Batı Avrupa'daki görünümlerinin çeşitliliğinde gizlidir. Yeni popülizm günümüz liberal demokratik sistemlerindeki belirli parti sistemi tiplerine ve bunların eğilimlerine karşı bir tepkidir. Bu sistemlerdeki hâkim partilerin gündemleri ve bu sistemlerde temsilin büründüğü biçimler, yeni popülizme küçük ama önemli protesto hareketleri yaratması için elverişli bir ortam sunar.

BATI AVRUPA'DA YENİ POPÜLİST PARTİLER

Yeni popülizm, genel popülizm gibi, bulunduğu çevrenin kimi özelliklerini içselleştirir. Bütün yeni popülizm örnekleri, bürokratikleşmiş refah devletlerinde ortaya çıkar ve eleştirisini bu bağlama karşı geliştirir. Parti ve siyaset sistemlerinin bulunduğu farklı ulusal bağlamlar nedeniyle, sisteme karşı muhalefet duygusunu harekete geçirmek için kullanılan hassasiyetler de değişir. Refah zengini İskandinav devletlerinde yeni popülizm, yüksek vergilerin ve liberal göç politikalarının yarattığı yükü vurgular. Ciddi bölgesel ve etnik bölünmeler barındıran Belçika, İtalya ve İsviçre gibi ülkelerdeyse bölgesel ve etnik kimliklere odaklanır. Göç politikaları oldukça siyasallaşmış

olan Fransa, Avusturya ve Almanya gibi ülkelerde de göçmen toplulukları günah keçisi olur ve yeni popülizm alenen ırkçı ve milliyetçi bir çizgi savunur. Bu kümelerin her birini ayrı ayrı inceleyerek bulduğumuz tekil yeni popülizm örnekleri de genel popülizm kavramıyla süreklilik çizgileri tespit etmemizi sağlar.

Fransa'daki yeni popülizm deneyimi, Avrupa'nın genelinde aşırı sağın sembolü haline gelen *Front National*'ın (Ulusal Cephe) başarısında cisimleşir. Partinin kurucusu ve itici gücü Jean-Marie Le Pen'dir. Le Pen'in geçmişine bakmak bizi Fransa'nın daha önceki popülist dönemine götürür; çünkü Le Pen 1956'da *Union de Défense des Commerçants et Artisans*'dan (Esnaf ve Sanatkarları Koruma Birliği- UDCA) milletvekili seçilmişti. Bu partinin başında Pierre Poujade bulunuyordu.

Poujadizm dükkân sahiplerinin 1953 yılındaki bir dizi yerel eyleminden çıktı. Bir dizi yerel dükkan sahibi, vergiye ve hükümet otoritesine muhalefet gibi bildik popülist tonları birleştirerek, müfettişlerin dükkanlarına girmesini engellemek için dükkanların önünde büyük kalabalıklar topladı. Küçük dükkân sahibinin başına gelenlere tepkilerini böyle yansıtıyorlardı. Kasım 1954'te UDCA ulusal çapta bir hareket olarak kurulmuştu.

Pierre Poujade hareketin lideri olarak öne çıktı. Hareketin isteklerine ses verdi ve kişiliğini ve niteliklerini kitlesel destek yaratmak için kullandı (Hoffman 1956: 32-3). Poujade, sade ve doğrudan bir dil kullanıp, halka ceketsiz hitap ederek, temsil ettiği sınıftan biri olduğu imajını yaydı (Eatwell 1982: 75). Hareket vergilere, Paris'in hâkimiyetine ve genel olarak bürokrasiye ve siyasetçilere karşıydı. 1955'e gelindiğinde, Poujade *Union et Fraternité Française* (Fransız Birliği ve Kardeşliği, UFF) adlı bir parti oluşturdu ve parti 1956'daki genel seçimlerde oyların yüzde 11,6'sını aldı ve (Le Pen'inki dahil) 52 sandalye kazandı.

1956 yılı Poujadizm'in ulaştığı en üst nokta oldu. Parti'nin

oyları sonraki seçimlerde dramatik biçimde düştü ve iç çelişkiler ile Cezayir Savaşı'nın getirdiği yeni siyasal ortam nedeniyle güçten düştü. Le Pen 1972'de *Front National*'i kurduğunda, popülist Poujadizm'in mirasını etkin bir biçimde yeniden canlandırıyor, ancak bunu kimi Fransız seçmenlerden büyük destek gören, militan milliyetçi göçmen karşıtı bir mesajla birleştiriyordu. 1984'e gelindiğinde parti militan sağcı popülist bir parti olarak isim yapmıştı, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde kendisine yüzde 11 oy veren bir tabanı vardı ve uluslararası önem kazanmıştı. 1997'ye gelindiğinde parti, Fransız parti sisteminin temel bir öğesi haline gelmişti ve hem başkanlık hem parlamento seçimlerinde oyların yüzde 15'ini aldı.

Le Pen'in kişiliği, liderliği ve üslubu partinin başarısında kilitti. Le Pen partiyi oldukça otoriter bir biçimde yönetiyor ve iktidarı kendi elinde topluyordu. Abartılı ve gösterişli imajı, seçimdeki başarısı nedeniyle, parti içerisinde lidere itaat yaratıyordu. Milletvekili Bruno Megret neredeyse bir darbe yapıp, partiyi ikiye bölünce Le Pen'in parti üzerindeki etkisi azaldı. Artık Fransa'daki aşırı sağın tartışmasız lideri olmasa da, Le Pen'in Ulusal Cephe'nin yükselişinde ve dolayısıyla Avrupa'daki aşırı sağın üzerinde önemli bir etkisi vardı. Partinin Batı Avrupa aşırı sağının en önemli başarı örneklerinden biri olarak gösterilen seçim performansı, neo-faşizmle yeni popülizmin bileşimine çok şey borçluydu ve aşırı sağ partilerin parti sistemlerine sağlam kökler salma potansiyelini gösteriyordu.

Avrupa aşırı sağının bir diğer son derece önemli figürü Avusturya'da Jörg Haider'dir. Hitler'in istihdam politikalarını onayladığını bildiren açıklamalarıyla kötü üne kavuştu, ancak başarısının sırrı Avusturya siyasal sistemine eleştirisiyle, yüksek dozda yabancı düşmanlığının bileşimiydi. 1986'da Haider, tarihsel olarak Avusturya toplumunun liberal ve milliyetçi kesimini temsil eden Avusturya Özgürlük Partisi FPÖ'nün lideri oldu. (Luther 1992: 47).

1994'e gelindiğinde, Özgürlük Partisi ulusal çapta yüzde 22,5 oy almıştı, ancak bunu yeni ve oldukça farklı bir gündemle gerçekleştirmişti.

Savaş sonrası dönemde Avusturya siyaseti sosyal demokratların (SPÖ) ve muhafazakârların (ÖVP) hâkimiyeti altındaydı. Bu iki parti "Büyük koalisyon" adıyla ülkeyi birlikte yönettiler ve iktidarı paylaşmadıkları zaman da iktidar fiilen ikisi arasında gidip geldi. Bu durum, Özgürlük Partisi'nin bu partileri, diğer partileri iktidardan dışlayan bir kartel gibi resmetmesinin önünü açtı. Haider bunu iyi kullandı. Özgürlük Partisi, protestocu niteliğini ekonomik özgürlüğe, özelleştirmeye, geleneksel aile değerlerine vurgu ve göçmenlere şiddetli bir muhalefet gündemiyle birleştirdi (Riedlsperger 1998: 31-4). Ortaya güçlü bir bileşim çıktı ve Özgürlük Partisi 1999 genel seçimlerde parlamentodaki en büyük ikinci parti oldu. Şubat 2000'de parti, muhafazakârlarla koalisyon kurarak iktidara geldi ve bunun karşısında ülke içinde ve dışında şiddetli protestolar yükseldi.

Haider'in popülizmi sadece Özgürlük Partisi'nin gündeminde değil, doğrudan demokrasi inisiyatifleriyle partinin gündemini güçlendirme çabalarında da ortaya çıkar. 1992'de katı göç yasaları çıkarılması için bir referandum kampanyası başlatmaya çalıştı. 1994'teki genel referandumda Avusturya'nın AB üyeliğine karşı bir hareketlenme oluşturdu. Her iki durumda da kaybetmesine karşın, Haider'in yeni popülizmi için doğrudan demokrasi araçlarının doğal bir öneme sahip olması dikkate değerdir. Partiler yeni popülistlerin gözünde kirlenmiş kurumlar olmalarının yanında, yeni popülist hareketlenme için de yetersiz araçlardır; dolayısıyla destek toplamak için alternatif yöntemler aranması gayet doğaldır.

Avrupa'daki aşırı sağa dikkatimizi yönelttiğimizde, Almanya örneğine de bakmamız gerekir. Nazi mirası, Almanya'nın içinden veya dışından gözlemcilerin, siyasetçilerin ve yurttaşların aşırı sağ

etkinliklere karşı özellikle duyarlı olmasına yol açmıştır. Almanya'da yoğun bir yeni popülist hareketlenme görülmez. Aşırı sağ partiler seçimlerde görece başarısız olagelmiştir. *Republikaner* 1990'daki genel seçimlerde en yüksek oyu olan yüzde 2,1'e ulaştı. Ancak bölgesel farklar mevcuttur ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde daha yüksek bir başarı almıştır.

Republikaner, partiyi 1985 ve 1994 arasında yöneten Franz Schönhuber'in liderliğiyle ilişkilendirilir. Onun yönetiminde parti, göçe karşı kuşkucu, suç karşısında eleştirel, aileyi, düşük vergileri ve "sağlıklı bir yurtseverliği" savunan bir konum benimsedi (Winkler ve Schumann, 1998: 103). Tüm partilerin destek kazanmak için demokratik sisteme bağlı kalmasını zorunlu kılan Alman Anayasası dolayısıyla, parti Anayasa'ya aykırı hareket etmemek için son derece dikkatli davrandı.

İskandinavya'da sosyal demokrat partilerin geleneksel hâkimiyeti nedeniyle diğer ülkelerden daha gelişkin bir refah devleti mevcuttur. Bunun faydası, ekonomik büyümenin güçlü olduğu dönemlerde bir toplumsal uzlaşma ortamı yaratmak olmuştur. Ekonomik açıdan sıkıntılı zamanlar geldiğindeyse, daha çok, cömert refah uygulamalarının neden olduğu yüksek vergiler dikkat çekiyordu. Vergi meselesi, İskandinavya'daki yeni popülist partilerin, seçmenleri sosyal demokrat partilerden ve merkez solun sosyal refah politikalarıyla bağlantılı siyasal ve toplumsal uzlaşmadan koparmak için kullandığı araç haline geldi.

Danimarka'da İlerleme Partisi'nin ortaya çıkışı görece çarpıcıydı. Mogens Glistrup'un liderliğindeki parti 1973 yılında, gelir vergisinin kaldırılması, bürokrasinin ve devlet denetiminin azaltılmasını savunan bir programla çıkış yaptı (Svåsand 1998: 82). En yüksek oy oranını o seçimde yakaladı (yüzde 15,9). O zamandan bu yana, 1990'da partiden ayrılan Glistrup'un yerine Pia Kjærsgaard geldiyse de, parti Danimarka parti sisteminde tutarlı bir seçim

performansı olan küçük ama önemli bir parti olarak kaldı (Andersen 1992). Parti ilk başta Glistrup'un tarzına ve gündemine son derece bağlıydı. Parti'nin göçmen karşıtlığını da benimsemesi 1980'lerin sonunu buldu.

Glistrup'un Danimarka'daki başarısıyla aynı zamanda, Anders Lange Norveç'te yeni bir parti kuruyordu. Danimarkalı parti kadar görkemli bir başlangıç yapamasa da, Lange'nin partisi de İlerleme Partisi adını aldı ve liderinin 1974'teki ölümünün ardından Carl Hagen partinin başına geldi. Danimarka'daki benzeri gibi İlerleme Partisi de Norveç parti sisteminin yerleşik bir partisi haline geldi ve 1997 seçimlerinde oyların yüzde 15,2'sini aldı. Kamu sektörünün küçültülmesini savundu, Norveç'in AB üyeliğine karşı çıktı ve göç oranının azaltılmasını savundu (Svåsand 1998: 83-4).

1991'de İsveç'te, işadamı ve yazar Ian Wachtmeister ile bir eğlence parkı sahibi olan Bert Karlsson adlı iki renkli sima yeni bir parti kurdu. Adı Yeni Demokrasi'ydi ve vergilerin azaltılması, göçün engellenmesi ve alkol yasalarının gevşetilmesi gibi konularda kampanya yürüttü (Taggart 1996: 6-7). Partinin tarzı özellikle saygısızdı (parti logosu gülen bir suratttı), retoriği abartılı ve renkliydi ve hedefi de, diğer örneklerdeki gibi, yerleşik siyasetçi sınıfının kendini beğenmişliği ve verimsizliğiydi. Partide liderliğin yaşamsal bir yeri vardı ve parti bilinçli bir biçimde bürokratik yapıyı azaltacak ve liderliğin özgürlüğünü azamileştirecek biçimde örgütlendi. Partinin retoriği sıradan parti üyelerinin parti politikalarını etkilemesi gerektiğini vurguluyordu (Taggart 1996: 121-9).

Yeni Demokrasi'nin seçim başarısı sınırlıydı. 1991 seçiminde oyların yüzde 6,7'sini aldıysa da 1994'te bu değer 1,8'e düşmüştü. Parti içi kavgalar ve Wachtmeister'in ayrılması partinin konumunu zayıflattı. Ayrıca parti, 1991'den sonra hükümete verdiği destek nedeniyle İsveç parti sisteminin *enfant terrible*'i [yaramaz çocuk] olarak imajını ve cazibesini korumakta güçlük çekti. 1994

seçiminden sonra, parti neredeyse silindi. Yeni Demokrasi'nin kısa ömrü, başarısız da olsa, İsveç yeni popülizmini temsil eder.

Yeni popülizmin diğer Batı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkış biçimindeyse bölgesel, milli ve etnik kimlikler ön plana çıkar. Bu durum özellikle, ciddi bölgesel bölünmeleri olan ülkeler için geçerlidir. İtalya'da Kuzey ve Güney arasındaki eski ayrım nedeniyle, yeni popülizm, Kuzeylilerin ekonomik açıdan daha fakir olan Güney'e verildiğini iddia ettiği destekten duyduğu rahatsızlıktan faydalanmasını bilmiştir.

Kuzeylilerin kimliği ve iddiaları, Kuzey Birliği'nin (*Lega Nord*), Kuzey İtalya'nın gerçek bir kültürel ve ekonomik kimliği olduğu iddiasında ve Roma'dan ayrılma talebinde billurlaştı. Diğer yeni popülist partilerdeki gibi, bu iddialar kısmen, geleneksel olarak ayrıcalıksız olanların bir biçimde ayrıcalıklı hale geldiği ve dolayısıyla çoğunluğa haksızlık yapıldığı fikrinden beslenir. Yeni popülistler, ayrıcalıklı olduğu sanılıp da aslında ayrıcalıksız duruma düşenler lehine dengeyi değiştirmek ister.

Parti, bir dizi bölgesel birliği birleştiren Umberto Bossi tarafından 1980'lerin başında kuruldu. 1992'de Kuzey Birliği yüzde 8,7 oy aldı. Bossi yerleşik siyasetçi seçkinlere karşıtlığını, ana partilerin taraftarlarına ayrıcalık tanıyan siyaset ağlarına güvensizliğini ve Kuzey İtalya'nın ekonomik açıdan başarılı ve istikrarlı bir bölge olma potansiyelini gerçekleştirmesine izin verilmesinin gereğini vurguladı. O dönemde yolsuzluk meselesi İtalyan siyasal sisteminin temellerini sarsıyor gibi göründüğünden bu mesaj geniş yankı buldu.

Kuzey Birliği'nin yükselişini kesintiye uğratan, İtalyan parti sistemi için devrim niteliğinde bir gelişmeydi. 1994 yılında Hıristiyan demokratların hâkimiyeti yepyeni güçlerin saldırısı karşısında yıkıldı. Kuzey Birliği dışında beliren bu etkili yeni güç Silvio Berlusconi'nin *Forza İtalia*'sıydı. Berlusconi de benzer bir yeni popülist

gücü temsil ettiğinden Bossi bir ikilemle karşı karşıya kaldı. Siyasal parti değil futbol kulübü modelinde örgütlenen ve Berlusconi'nin liderliğine ve mali kaynaklarına tamamen bağımlı olan *Forza İtalia*, İtalyan siyasetini temizlemeyi ve siyaseti kuş tüyü yataklarındaki siyasetçiler sınıfından alıp, tekrar sıradan insanla temasa sokmak için Berlusconi gibi dışarıdan birisini göreve getirmeyi savundu (McCarthy 1996: 43-6; Seisselberg 1996: 727-30).

Forza İtalia, 1994 seçiminden galip çıkıp iktidara geldi. *Forza İtalia*'nın kısa sürede (birkaç ay) büyüdüğü ve siyasal sistemin değişime karşı geçmişte gösterdiği direnç düşünülürse, bu inanılmaz bir başarıydı. Bossi, Berlusconi'yle bir koalisyona gidip gitmeme tercihiyle karşı karşıya kaldı. Bu yeni popülistlerin ikilemini açığa çıkardı, zira onların etkisi kısmen protesto güçlerinden kaynaklandığından, her ne kadar siyasal düzenin parçası haline geldikçe iktidara yaklaşsalar da onlara genel olarak siyasete karşıtlıklarından dolayı destek veren seçmenleri kaybederler. Ayrıca, Bossi özü itibariyle aynı ideoloji ve seçmen damarından beslenen bir partiyle koalisyon yapma gibi bir stratejik ikilemle de karşı karşıyaydı.

İkinci sorunsa, sağdaki yeni bir yükselişle, İtalyan parti sisteminin aşırı sağında bir parti olan İtalyan Sosyal Hareketi'nin (MSI) güç kazanmaya başlamasıydı. Bu parti İtalya'daki faşist geleneğin mirasçısıdır. 1994'te yeni lider Gianfranco Fini'yle birlikte parti yeni ve daha sağlam bir konum kazandı. İsmini Ulusal İttifak olarak değiştiren parti, oyların 13,5'ini aldı ve hükümetteki koalisyonda bir sandalye edindi (Ignazi 1996: 703-4). Hükümette böyle bir partinin olması, Bossi'nin hem kendi yeni popülist tahtına göz koyan Berlusconi'yle hem de neo-faşist bir partiyle özdeşleştirilme tehlikesiyle baş etmesi gerekeceği anlamına geliyordu. Bu zorluklara rağmen Bossi koalisyona girdi.

1996'da koalisyon çatladı ve yeni bir koalisyon oluşturan sol, iktidara geldi. Berlusconi'nin kendisi, kampanyasında kullan-

dığı yozlaşma ve rüşvet suçlamasıyla karşılaştı. Koalisyon içindeki çekişme hat safhadaydı ve sonunda hükümetin düşmesinde Kuzey Birliği büyük rol oynadı (Newel ve Bull 1997: 98). Berlusconi ve Bossi genelde yeni popülist partilerin iç yaşamında görülen türden bir çekişme yaşadılar. İki yeni popülist partinin varlığında, yeni popülizmin liderlik çekişmeleri ve derin bölünmeler yaşama gibi yaygın özelliklerinin bir örneğini görebiliriz.

Belçika'da yeni popülizm ülkeyi bölen etnik ve dilsel bölünmeye oynadı. *Vlaams Blok* (Flaman Bloku) 1978'de kurulmuştu ve adeta Flaman milliyetçiliği için bir çekim merkezi oldu. Seçmen desteğinin kaynağı, partinin dört temel gündemiydi; bunlar göçmen karşıtlığı, düzen partilerine ve onların "yozlaşmışlığı"na düşmanlık ve bağımsız bir Flaman bölgesi talebiydi (Swyngedouw 1998: 62-3). Başlangıçtaki, Flamanların bağımsızlığı vurgusu, giderek oldukça şiddetli bir göçmen karşıtı konuma doğru evrildi (Husbands 1992: 137-8). Göçmen karşıtlığı konusu Flaman milliyetçiliğiyle birleşip partiye 1995 seçiminde Flaman bölgesinde 12,5 oy getirdi.

Vlaams Blok diğer yeni popülist partiler kadar belirli bir karizmatik liderliğin hâkimiyetinde değildir. 1996'ya kadar, önemli bir etkisi olan Karen Dillen'in etkisindeydi ve diğer partiler gibi partinin birliğini ve yönetimin tam denetiminde olmasını sağlayan oldukça merkezi bir yapısı vardı (Swyngedouw 1998: 61-2).

Başka bir meşhur bölünmüş toplum da İsviçre'dir. Kantonlar arası güçlü kültürel ve dilsel ayrımlar, yeni popülizmi oluşturan siyasal güçlerin de, Gentile ve Kriesi'nin (1998) ifadesiyle, "bölünmüş bir aile" olduğu anlamına gelir. İsviçre'nin İtalyanca konuşulan bölümünde 1991'de *Lega dei Ticinesi* (Ticino Birliği) kuruldu. *Lega* kendini düzen karşıtı bir parti ilan etti ve kendi kantonunda yüzde 23 gibi yüksek bir oy topladı. Liderleri Flavio Maspoli ve Giuliano Bignasca popüler ve karizmatik kişilerdi. *Lega*'nın önemi aynı dönemde İsviçre aşırı sağındaki iki partinin daha yükselişiyle

arttı. Bir yanda, sosyalist ve çevreci partilerin başarısına tepki olarak 1985'te kurulan Otomobilciler Partisi vardı. Göçmen karşıtı milliyetçilikle, ekonomi ve çevre meselelerinde devlet müdahalesine karşıtlığı birleştiriyordu ve ulusal oyun yüzde 5,1'ini aldı. Diğer yandan, İsviçre Demokratlarıysa (daha önceki adıyla Ulusal Hareket), 1969'da, ülkedeki yabancı işçi sayısını sınırlama kampanyasından çıkmıştı ve güçlü bir göçmen karşıtı kimliği vardı.

Yeni popülizmin gündemi Batı Avrupa'yla sınırlı olmadı. Refah devleti kapitalizmi ve parti uzlaşmasının varolduğu başka yerler de vardır. Sağ seçmenin partilere, parti sistemlerine ve siyasetin gündemine düşmanlığı Avustralya, Kanada ve ABD'deki siyasetçiler için de verimli bir alan olmuştur.

AVUSTRALYA, KANADA VE BİRLEŞİK DEVLETLER'DE YENİ POPÜLİZM

Avustralya'da 1996'da, eskiden bir balık ve kızarmış patates restoranı işleten Pauline Hanson, Aborijinlerin haklarına, çokkültürlülük düşüncesine ve Asyalı göçmenlere karşı açıklamaları yüzünden, Liberal Parti'den uzaklaştırıldı. 1996 federal seçimlerinde bağımsız aday oldu ve açıklamaları nedeniyle medyada öne çıktıktan sonra, 1997'de kendi partisi Tek Ulus'u (One Nation) kurdu (Johnson 1998).

Hanson'un gündeminde üç ana tema vardı. Ekonomi politikası alanında korumacılığı [*protectionism*],* küreselleşmeye karşı bir savunma ve istihdamı koruma yöntemi olarak savunuyordu. Kültürel olarak, Anglo-Kelt Avustralyalıların haklarını savundu ve çokkültürlülük fikirlerinin, çoğunlukta olanlara ve asimile olan azınlıklara karşı haksızlık olduğunu söyledi. Bu, Aborijin haklarına ayrıcalık tanınmasına saldırı anlamına geliyordu. Aynı zamanda, Asya'dan göçmen akışının Avustralya toplumunu dönüştürdü-

(*) İthal mallardan ve yabancı sermaye girişlerinden alınan vergileri yüksek tutarak yerli sanayiyi korumaya yönelik politikalar – ç.n.

ğü iddiasıyla, göçmen karşıtı bir konumu da içeriyordu. Son tema da, Hanson'un seçkin karşıtlığıydı. Hanson kozmopolit seçkinlerin kendilerini özel çıkar çevrelerine sattıklarını savundu. Klasik bir popülist nakaratla, gazabını siyasetçilere, bürokratlara ve entelektüellere yöneltti. Hanson şöyle diyor:

> Altı üstü "balık ve patates dükkânı sahibi bir kadın" olabilirim ama şu iktisatçıların bazılarının kafalarını ders kitaplarından çıkarıp gerçek dünyada iş bulmaları gerektiğini biliyorum. Onların hiçbirini bakkala alışverişe bile göndermem. (Alıntılayan Johnson 1998: 217)

Hanson'un yeni popülizmi göçmen karşıtı kümeye girer. Hem çokkültürlülük gündeminin hem de Avustralya tarihinde göçün önemi nedeniyle Hanson'un hedef seçimi kendi siyasal çevresi açısından çok etkiliydi.

Kanada siyaseti, Sosyal Kredi hareketi 1930'larda Alberta'da iktidara geldiği zaman zaten bölgesel temelli, popülist özellikler taşıyan bir parti tarafından sarsılmıştı (bkz. 6. bölüm). Bu olgu 1990'larda tekrarlandı. 1987'de kurulan Reform Partisi, Preston Manning'in liderliğinde, Sosyal Kredi hareketinin kimi temalarını yeniden ele aldı ve seçmenler arasında sağlam bir dayanak edindi. Preston Manning, Alberta'da Aberhart'ın ardından 1943 yılında Sosyal Kredi hareketinin başına gelen Ernest Manning'in oğlu olduğundan, Sosyal Kredi hareketiyle Reform Partisi arasındaki bağlantı yalnızca ideolojik de değildi. 1993'e gelindiğinde Reform Partisi ulusal yasama meclisinde 52 sandalyeye sahipti. Resmi muhalefet partisi olması için sadece iki sandalyesi eksikti. Parti ulusal çapta oyların yüzde 19'unu topladı ve batı bölgelerinde, örneğin Alberta'da yüzde 52 oy alarak, daha da başarılı oldu (LeDuc 1994: 167). 1997'de parti 60 sandalye kazanarak önündeki bu engeli aştı.

Reform Partisi'nin çekim gücü, Kanada parti sisteminin eleş-

tirisine ve sıradan insanı dışlayacak bir siyasal sistemin oluşumunda işbirliği eden siyasal seçkinlerin eleştirisine dayanıyordu. Sosyal Kredi hareketinin aksine, Reform Partisi mali kurumları lanetlemiyordu ve devletin büyümesinin piyasa ilişkilerinin etkin işleyişini sekteye uğrattığını belirtiyordu. Dolayısıyla kendine düşman olarak, kimi özel çıkar çevrelerini ve iktidardan ayrıcalıklı bir biçimde yararlanan eski siyasetçi sınıfını görüyordu (Laycock 1994: 217).

Reform Partisi'nin önerilerinden biri de, demokrasinin işleyişine bir katkı olarak ve partinin doğrudan demokrasiye bağlılığının ifadesi olarak referandumları savunmasıydı (Laycock 1994: 240-3). Bunun gerekli görülmesinin nedeni, partinin ideolojisine iyice yerleşmiş olan, Kanada'daki temsili demokrasinin belirli çıkarları haddinden fazla temsil ettiği ve dolayısıyla aşırı talepler altında ezildiği düşüncesiydi (Laycock 1994: 218).

Reform Partisi'nin siyaset eleştirisi bürokratikleşmiş refah devletinin yükselişine bir tepkidir. Bu anlamda, kendisinden önce gelen Sosyal Kredi hareketiyle arasında benzerlikler olduğu gibi, Batı Avrupa'da 1980'lerde ortaya çıkan, aşırı sağın protesto partileriyle de güçlü benzerlikler barındırır. Reform Partisi yeni popülizm dalgasına dahil edilebilir.

Günümüzde, parti sisteminin eleştirisi üzerinde yükselen bir diğer popülist parti örneği Birleşik Devletler'de Ross Perot'nun liderliğindeki Reform Partisi'dir. Perot'yu 2. bölümde Birleşik Devletler'de popülizmin son tezahürü olarak anlattıysam da, daha genel bir çerçevede, Perot'yu yeni popülizmin bir temsilcisi olarak görmek de mümkündür. Perot'nun başkan adayı olduğunda yarattığı çekim büyük ölçüde, Demokratlar ve Cumhuriyetçilerden oluşan mevcut parti sisteminin, bütçe açığına ve ABD siyasetinin özel ve zengin çıkar çevreleri tarafından ele geçirilmesine çözüm getirememesinden kaynaklanıyordu.

Avrupa dışındaki yeni popülist partilerin özgül gündemleri,

Batı Avrupa'dakilerden içerik açısından farklıysa da, bu partilerin de tümü ülkelerindeki parti sisteminin kökten eleştirisi üzerinde yükseldi. Benzer bir popülist renkleri vardır ve Batı Avrupa'daki yeni popülist partilerle aynı zamanda ortaya çıkmaları, ileri refah devleti sistemlerinde liberal demokrasinin ciddi zorluklar yaşadığına işaret ediyor olabilir. Hem ABD hem de Kanada'da partilerin yararlanabileceği bir popülist miras var ve bunları belirli popülist geleneklerin en son halkası olarak görebiliriz; ancak bu durum, günümüz siyasetinde yeni popülizmin dünyanın farklı yerlerinde mevcut olduğunu gölgelememelidir.

"Yeni popülizm"in "yeni"sini, onun protestosunun köklerinin, liberal solun "yeni siyaset" partileriyle ortak olduğunu vurgulamak için kullandım. Yeni popülist partileri birleştiren, örgütlenme tarzları, kapsamlı kurum karşıtı ideolojileri ve ideolojik yelpazenin aşırı sağında konumlanmalarıydı. Onlara hayat veren bağlamlara baktığımızda, sabit parti sistemlerine sahip liberal demokrasilerce yönetilen gelişmiş refah devletlerini görürüz. Dolayısıyla yeni popülizmin "yeni"liği genel popülizmin bukalemunsu doğasının bir örneğidir.

Yeni popülizmin büründüğü değişik biçimlerin çeşitliliği asıl olarak, destek kazanmak için kullandıkları meselelerin farklılığından kaynaklanır. Bu partilerin gündemlerindeki meselelerin böylesine çok yönlü olması, neden bu partiler karşısında bu kadar farklı yaklaşımların geliştirildiğini açıklar. Ulusal bağlama göre göç, bölgecilik ve vergi gibi konular farklı ölçülerde vurgulanır. Popülistlerden beklenen de budur, çünkü bukalemunsu bir doğaları vardır; ulusal sosyal ve siyasal bağlamın içerdiği siyasal tartışma çizgilerinin renklerini benimserler.

Popülizm özünde, bulunduğu ülkelerdeki siyasal partilerin doğasına ve dolayısıyla da temsili siyasetin biçimine yönelik bir sal-

dırıdır. Yeni popülistler, hem büründükleri biçim hem de benimsedikleri konum itibariyle, mevcut partilerin radikal bir eleştirisini sunarlar. Örgütsel olarak, bilinçli bir biçimde kendilerini düzen partilerine benzemeyecek şekilde kurarlar. Yeni popülistler toplumu bölen konuları kullanarak, parti sisteminin merkezindeki uzlaşmadan uzaklaşır, kendilerini farklı kılar ve genel olarak siyasete yabancılaşmış seçmenlerin desteğini kazanırlar.

Yeni popülist partileri birleştiren şey, içinde bulundukları parti sistemine ve siyasal partilerin aldığı biçime yönelik aşırı bir tepkidir. Bunun nedeni de siyasal arenada yaşanan bir yakınlaşmadır. Batı Avrupa'da görülen bu yakınlaşmanın temeli savaş sonrası düzen ve bunun çöküşüyle, daha da önemlisi bu çöküş karşısında siyasetin ve siyasal kurumların yapılanmasıyla ilgilidir. Gündemde yaşanan yakınlaşma, genelde merkez-sol ya da merkez-sağdan yerleşik kitle partileri lehine parti sistemlerini dışarıya kapatmış, ancak bu sistemleri yozlaşma olasılığına ve yozlaşma suçlamalarına açık hale getirmiştir (Hayward 1996; Hine 1996; Mény 1998). Bu durum popülistlerin değirmenine adeta su taşır ve bu fırsatı kullanan yeni popülistler seçkinlerin yozlaşması temasıyla destek toplar.

Popülizmin kendi kendisini kısıtlaması olgusu, yeni popülizmde de görülür. Kurumlara karşıt bir yönelimi olduğundan, genel popülizmin kurumlar karşısındaki ikilemini yeni popülizm de yoğun olarak yaşar. Yeni popülizmin kaderinin apaçık görülen bir yönü partilerin iç yaşamıyla ilgilidir. Parçalanmalar ve özellikle de liderlik çekişmeleri adeta bu partilerin doğasında vardır. Kitle partisi modelindeki daha bürokratik temsil kurumlarının yerini karizmatik liderlik aldıkça, liderlik çekişmeleri artar. Almanya'da *Republikaner*, Schönhuber'in liderliği konusunda yıpratıcı bir çekişme yaşadı. Danimarka'da Mogens Glistrup, Kjærsgaard liderliği ele geçirince partisinden atıldı. İsveç'te Wachtmeister'in liderliği ve Karlsson'la farkları, önce parçalanmaya sonunda da Wachtmeis-

ter'in ayrılışıyla partinin ölümüne yol açtı. Le Pen'in *Front National* üzerindeki gücü dahi, Megret'nin 1998 ve 1999'da aşırı sağın liderliğini alma çabalarıyla birlikte bölücü ve yıpratıcı bir rekabete maruz kaldı. Her ne kadar kimi yeni popülist partiler, son derece kişiselleşmiş liderlik yapısının sorunlarıyla baş ediyor görünseler de bu, yeni popülist partilerin tümünün göğüslemek zorunda olduğu bir sorundur.

Yeni popülizmin büyük başarı yakaladığı İtalya'da Bossi ve Berlusconi arasındaki iç çekişme, hükümetteki konumlarının altını oymuştur. Bu pek şaşırtıcı sayılmaz, çünkü iktidara gelmek popülistlerin karşısına önemli bir zorluk çıkarır. Siyasetin dışından geldikleri ve siyasetçilere karşıt oldukları imgesiyle iktidara geldikleri için, hem bu desteği sürdürmek hem de siyaset içerisinde, profesyonel siyasetçiler haline gelmek zorundadırlar.

Yeni popülizm bize popülizmin kurumlara karşıtlığını en net gösteren örnektir. Böylesine geniş ve bazı yönleriyle farklı bir örnek kümesine bakarken popülizmin, siyasal partilerin ve onların aldıkları biçimin bir reddi olduğu göze çarpar. Yeni popülistler, birçok liberal demokraside, temsili siyasetin aktörleri olan partilerin zorda olduğunun kanıtıdır. Siyasal partiler kitle partisi modelinden giderek uzaklaşıyor. Ayrıca, birçok liberal demokraside yurttaşlar siyasete yabancılaşıyor ve olumsuz bakıyor. Sorun, popülistlerin buna çözüm olarak partilerin reddini ve dolayısıyla siyasal örgütlenmeye verilen önemin ve dolayısıyla temsili siyasetin reddini savunmasında yatar. Bu, popülistler için de sorun yaratır ve bu sorun karşısında temsili siyaseti kaldırmaktan başka bir çözüm öneremezler. Yeni popülizmin varlığı, partilerle ilgili sorunların göstergesidir, ancak popülizmin partiler karşısındaki kararsızlığı ve yeni popülizmin pratikte benimsediği parti biçimini ideolojik olarak reddetmesinden kaynaklanan zorluklar, yeni popülistlerin bu sorunlara bir çözüm öneremediği anlamına gelir.

İKİNCİ KISIM
Popülizmin Karakteristik Özellikleri

Eva Peron bir mitingte konuşurken.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Popülizm, Halk ve Anayurt

Popülizm özellikle halkın değerleri seçkinlerin değerleriyle çeliştiği ölçüde "halk"ı yüceltir. Kimileri "halk"a bağlılığı popülizmin temel tanımlayıcı özelliği olarak alır. Kesinlikle, popülizmin en yaygın özelliklerinden biri halkın yanında olduğunu savunmasıdır. Popülizmin seçkin karşıtlığı da bu konumundan türer. Ancak, bu "halk"a bağlılığın ne anlama geldiğini kendimize sormalıyız. Bu soruyu yanıtlamak, popülizmin "halk"a retorik düzeyindeki bağlılığının, popülist düşüncenin kimi kilit bileşenlerini temsil etmesi anlamında gerçek olduğu, ancak "halk" kavramının karmaşık olduğu ve en azından kısmen popülizmin başka kavramlara bağlılığından türediği ortaya çıkar.

POPÜLİZM VE HALK

Kimi yorumcular popülistlerin sözlerini doğru kabul edip, popülizmi "halk"ı temsil eden bir hareket olarak tanımlar (Westlind 1996: 99). Diğerleriyse daha belirli bir bakış açısı geliştirip, popülizmi belirli sosyal sınıflarla ilişkisi içimde tanımlar (örneğin, Di Tella

1965; Conway 1978). Latin Amerika popülizmi örneğinde, kentli işçi sınıfının emek hareketi kanalıyla siyasete katılımının, popülizmin seçim başarısı için çok önemli olduğu ortadadır. Ancak popülizmin bağlamını değiştirdiğimiz anda, ilişkili olduğu sınıfın da değiştiğini görürüz. Rus köylüleri, Kuzey Amerikalı çiftçiler ve tarım işçileri, özel sektörde çalışan kentli işçi sınıfı gibi her bağlamda farklı bir sınıfla karşılaşırız. Açıktır ki, her popülizmin belirli bir sınıf tabanı olabilir, ama popülizmin kendisinin bir sınıf tabanı yoktur (Laclau 1977: 145). Popülizmin sınıf tabanı olan bir hareket olduğunu düşünmek, genel popülizmi ortaya çıktığı bağlamlardan herhangi birine fazla sıkı bağlamak anlamına gelir.

"Halk" neden popülist denklemin böylesine önemli bir öğesi? Basit bir yanıt, "halk" kavramının, popülizmin istediği ölçüde esnek ve bükülgen bir kavram olmasıdır. Buna göre, popülizm şekillendirilebilir araçlara ihtiyaç duyar ve "halk" da tam böyle bir araçtır. Ancak "halk" kavramının esnekliği yüzünden kullanıldığını söylemek, bu fikrin belirli bir anlamı olmadığı anlamına gelmez. Bu retorik aracın farklı popülist hareketlerce kullanılması tesadüf değildir. Popülistlerin kullandığı halk göndermesinin bir çekirdeği ya da "yürek"i vardır; ve bu çekirdekle, bu çekirdeğin farklı popülizm pratiklerinde genişletilmiş biçimlerini ayırt etmeyi bilmeliyiz.

Popülizmi "halk"tan ayrıştırırken, yararlı bir başlangıç noktası, "halk" fikrinin neden popülistlere bu kadar cazip geldiğini sormaktır. "Halk"ın popülist bir nesne olmasının nedeni, *kim* olduğu, *kim* olmadığı, *nasıl* bir şey olduğu ve *kaç kişi* olduğudur.

"Halk"m önemli bir özelliği onu oluşturan kişilerin sayısıdır. Terimin kullanımı, halkın kalabalık ve çoğunlukta olduğunu ima eder. Bunun pratik bir faydası vardır: "onlar" kalabalık olduklarından, onlar adına konuşan kişilere daha fazla meşruiyet sağlarlar ve tamamen kazanıldığı takdirde, karşısına çıkacak her gücü alt edecek bir potansiyel kitle teşkil eder. Halkın kalabalık oluşu po-

pülistler için önemliyse de, bu çoğulluk ya da çeşitlilikle karıştırılmamalıdır. Popülist "halk" kavramı temel olarak monolitiktir. "Halk" bir bütünlük olarak resmedilir. Temel çelişkileri olmayan, birleşik ve dayanışma içindeki bir varlık olarak görülür. Popülist düşünceye göre "halk", şimdiden tamamen olgunlaşmıştır ve kendisinin bilincindedir. Kolaylıkla tebaaya dönüşmesini sağlayan da budur. "Halk" göndermesi kolaylıkla yapılır ve derhal algılanır.

Popülistlerin "halk" adına konuşmasının bir nedeni de "halk"ın kim olduğudur. Bu durumda, popülizmin "halk"tan yararlanmasının nedeni, Margaret Canovan'ın (1999: 5) belirttiği gibi, bunun "*bizim* halkımız, çoğunlukla da bizim soyumuz"a denk düşmesidir. "Halk" belirli erdemlere sahip olduğu için yüceltilir. "Halk"ın popülist retorikte nasıl kullanıldığına bakarak, "halk"ın belirli karakteristik özellikleri kavranabilir.

"Sessiz çoğunluk" yakın dönem Kuzey Amerika popülist söyleminde kullanılan bir temadır ve başka yerlerdeki popülistler için de "halk" adına konuşma iddialarını güçlendiren bir işlevi olmuştur. "Sessiz çoğunluk" fikri "halk"ın, kendisine gürültücü azınlığın sesini bastırma hakkı veren belirli nitelikleri olduğunu çağrıştırır. Bu hak, kısmen sessizliklerinden kaynaklanır. Sessizliğin erdemden kaynaklandığı ima edilir. Çoğunluğun sessizliğinin nedeni, çalışıyor, vergi ödüyor ve sessiz sakin yaşıyor olmasıdır. Bu, medeni ve üretken ama siyaseten hareketsiz yurttaşlar oldukları anlamına gelir. Azınlık (yani seçkin) tarzı siyasete bulaşma eğilimi hiç olmayan bu yurttaş kitlesi nüfusun yüreğini ve hatta ülkenin ruhunu temsil eder. ABD bağlamında, bunun örneği, bu insanların yaşadığı mitsel bir coğrafi bölgeye işaret eden "Orta Amerika" göndermesidir. Arkasına Orta Amerika'yı almış bir siyasetçi gerçek bir temsilci gibi konuşma hakkına sahiptir. Ama aradaki bağlantı kopunca, sessiz çoğunluğun harekete geçmesi ve tekrar ağırlığını hissettirmesi gereklidir.

Sessiz çoğunlukla temsilcileri arasındaki bağlantı, popülist söyleme göre, birbiriyle ilişkili iki mesele nedeniyle kopabilir. Birincisi, siyasetin yozlaşması siyasetçilerin yozlaşmasına neden olabilir ve hatta bu süreci daha genel bir toplumsal çürüme ve ahlaki çöküntü çerçevesinde ifade edenlere göre siyasetçinin yozlaşması kaçınılmazdır. Sağ popülistler sık sık buna değinir, çünkü muhafazakârlıkları nedeniyle, geçmişin bilgeliğinde saklı değerlerden, istikrar ve düzenden uzaklaşılmasının kaynağını ahlaki ve toplumsal bir çöküşte görme eğilimindedirler.

Siyasetçilerle sessiz çoğunluk arasındaki bağlantıyı koparabilecek bir diğer sorunun da "özel çıkarlar"ın siyaseti ele geçirmesi olduğuna inanılır. Sol popülistlere göre, bu özel çıkarlar genelde büyük şirketler gibi ekonomik devlerdir. Birleşik Devletler'deki Popülist harekete göre bankacılar, sanayiciler ve demiryolu şirketleri ayrıcalıklı özel çıkar çevrelerini meydana getirir. Sağ popülistlere göreyse özel çıkarlar daha çok özel haklar talep eden "azınlık" gruplardır. Bu gruplar, göçmenler, işsizler, çevreciler ya da feministler olabilir. Hangi "azınlık" grup söz konusu olursa olsun, bunların "merkezdeki" siyasetin dışında olduğu düşünülür.

Sessiz çoğunluğu harekete geçirmekten çıkan anlam, çoğunluğun siyasete gönülsüzce girdiği ve bu gönülsüzlükten ancak kriz ya da çöküş hissi gibi olağanüstü koşulların yarattığı zorunluluk nedeniyle çıktığıdır. Popülistlere göre, bu gönülsüz yurttaşlar ordusu bir kez harekete geçince, onların iktidar talebinin başkalarından daha haklı olmasının nedeni, onların kim olduğudur. Başlangıçta siyasal hırsları olmadığından, bir kere siyasallaştıkları zaman elleri daha güçlüdür. Onların suskun ve razı yurttaşlar olarak geçirdikleri yıllar da ellerini güçlendirir. Seslerini duyurmayı hak ederler, çünkü uzun zamandır suskun kalmışlardır ve bu suskunluklarıyla milletin üretken yüreği olduklarını kanıtlamışlardır.

Pratikte popülistler kim olmadıklarını, kim olduklarından

çok daha iyi bilirler. Belirli toplumsal grupların lanetlenmesi ve özellikle de seçkinlere duyulan antipati, popülistlere bir düşman sağladığı gibi bir kimlik oluşturma çabasının da önemli bir parçasıdır. Yeni popülizm; örneğin göçmenler, işsizler ya da karşıt bir bölgesel ya da etnik bir topluluk gibi belirli sosyal grupları hedef seçip, yeni popülist kitle tabanını kimin dışlandığına göre tanımlayarak, aslen sınırları belirsiz ve heterojen olan bir kitleye kimlik oluşturma yolunda aşikar bir çabadır. Bunda yeni bir yan yoktur. Daha çok, popülistlerin kendilerini, rahatsız edici gördükleri toplumsal gruplara karşıtlık içerisinde tanımlama eğiliminin bir yansımasıdır bu. Popülist retoriğin dili, sivri kafalı entelektüeller, bürokratlar, köşe yazarları, şişman zenginler, hırsız baronlar, beat kuşağı ve para babalarıyla ilgili sayısız olumsuz ve şeytanlaştırıcı imgelerle doludur.

Popülistlerin belirli sosyal grupları şeytanlaştırmasının iki etkisi vardır. Birincisi, şeytanlaştırılmış gruba diş bileyenleri bir araya toplar. Yani popülistlerin desteğini artırır. İkincisi, bu grupları şeytan olarak görenler arasındaki dayanışma hissini güçlendirir (hatta sıfırdan yaratır). Popülizmin destekçileri arasında başka bağlar yoksa bu ikinci etki önem kazanır. Birlikte bu iki etki düşmanları ve dayanışmayı yaratır.

Ancak "halk"ı tamamen negatif bir düşünce olarak da görmemeliyiz. Popülistlere göre "halk"ın tespit edilebilir nitelikleri vardır. Wiles'ın (1969: 166) tanımladığı biçimiyle popülizmin önemli bir varsayımı şudur: "Erdem, ezici çoğunluğu teşkil eden basit insanlarda ve onların kolektif geleneklerinde gizlidir." "Halk"a üstün çıkma hakkını veren, sıradanlığı ve terbiyesidir. Bu nitelikler genelde seçkinlerin yozlaşmışlığı ve aptallığıyla karşılaştırılır. Popülistler bilgeliğin sıradan insanda bulunduğunu düşünür. Sıradan insanlardan gelen sağduyu, kitabi bilgiden daha iyidir.

Popülistlerin "halk" kavramını kullanmasına başka bir açı-

dan daha bakılabilir. Bu da "halk"ı *nerede* olduğuna bakarak kavramaktır. Buraya kadar, popülizmi popülistlerin sözlerini doğru kabul ederek, imgeler yaratmak ve düşmanlarını kışkırtmak için seçtikleri dile ve kavramlara bakarak inceledik. Popülistlerin kullandığı dilin ötesine ve (belki de) arkasına bakarak, hitap edilen farklı "halklar"ı birleştiren süreklilik çizgilerini görebiliriz. Bu süreklilik, "halk"ın mekânı olan anayurtta gizlidir.

ANAYURT SİYASETİ

Popülist retoriğin "halk" söylemini kullanmasının nedeni, kitlelerin hâkimiyetine içtenlikle inanması değil "halk"ın bir anayurtta yaşaması ve popülistlerin asıl vurgulamak istediklerinin de bu anayurt olmasıdır. Gördüğümüz gibi "halk" kelimesinin belirli bir derinliği olsa da, kavram, popülizmin rehber ilkesi olamayacak kadar çok çeşitlilik barındırır. Retoriğin bir aracı olarak "halk"a durmaksızın gönderme yapılmasının nedeni, bunun popülist tahayyüle derin kök salmış, üstünde erdemli ve birleşik bir nüfusun yaşadığı, zımni bir anayurt anlayışından türemesidir.

Anayurt, tahayyülde varolan bir toprak parçasıdır. Ancak zorluk zamanlarında alenen dile getirilir ve süreç içerisinde, net olmayan, ancak savunmaya değer bir yaşamı ve nitelikleri çağrıştırarak çok güçlü hale gelen ve popülistleri siyasal eyleme iten bir kavram olarak ortaya çıkar. Anayurt, gündelik yaşamın olumlu özelliklerini kendisinde toplayan yerdir.

İdeolojilerin ideal toplumları vardır. İdeal toplumlar, ideologların savundukları kilit değerlerin hayat bulması halinde dünyanın alacağı biçime ilişkin geleceğe dönük öngörüleridir. Bazen bu ideal dünyalar birer ütopya biçimine bürünür (Levitas 1990; Kumar 1991). Anayurtsa ideal toplumlardan ya da ütopyalardan ayrılır, çünkü popülistler tahayyüllerini geçmişe yöneltip, günümüzde yitik olan şeyi kurgulamaya çalışırlar. İdeal toplumlar ve özellikle

de ütopyalar zihnin ve kafanın kurgusuyken, anayurdun gücü yürekten, zorunlu olarak rasyonel ya da rasyonelleştirilebilir olması gerekmeyen duyguların uyandırılmasından kaynaklanır.

Anayurt göndermesi, popülizme ilişkin bir diğer yaygın yoruma götürür bizi. Pratikte belirli sınıfların desteğine bağlı olan popülizmin kuramsal açıdan sınıflar üstü hatta sınıfsız olduğu düşünülür. "Halk" vurgusunda, bu halkın farklılaşmamış bir kitle olduğu fikri gizlidir. Bilgeliği üretmesini sağlayan da bu kolektifliğidir. Anayurdun tekil oluşu, nüfusunun da tekil olduğu anlamına gelir. Tahayyülde varolan tekil bir toprak parçası olarak anayurt, tekil bir nüfus gerektirir. Anayurdun hayali sakinlerinin bütünlüğü ve homojenliği, popülist retoriğin neden "halk"ı her zaman homojen kabul ettiğini açıklar.

Anayurt yalnızca geçmişe gönderme yapılarak değil, bu anayurdun sınırları çizilerek de kurgulanır. Kısacası anayurt, şeytanlaştırılan grupların dışlanmasına meşruiyet sağlar. Kimin dahil edildiği çok net olmasa da, popülistler kimin dışlandığını çok daha iyi bilir. Popülistlerin belirli grupları gerçek "halk"tan olmamaları düşüncesiyle alenen dışlama eğilimi, anayurt anlayışında güçlü bir yankı bulur. Bu anlayışın bir yanı, anayurdun milli (veya başka bir tür) kimliğin dayandığı toprak parçasının bir kısmı olduğu, ancak daha saf bir kısım olduğu fikridir. Anayurdun merkezde olduğu fikri kilit önem taşır. Anayurt cemaatin çekirdeğidir ve marjinal ya da uçta olanı dışlar. Popülistler kendilerini her şeyin merkezinde, tam kalbinde görür.

Anayurdun önemi, popülizmin içeriye dönük özelliğini de açıklar. Enternasyonalizm ya da kozmopolitlik popülistlere göre birer lanettir. Popülistler, seçilmiş halkın sınırlarının dışındaki meseleleri umursamaz. İzolasyonizm ve kendini tecrit etmek, popülistler için doğal eğilimlerdir. Popülizmin, (yeni popülizm örneğinde olduğu gibi) etnik milliyetçilikle ve (20. yüzyıl ABD popülizmindeki gi-

bi) dış siyasette izolasyonizmle ilişkilendirilmesi bundan kaynaklanır. Anayurdun dışından gelen fikirler ve meseleler popülistler için ikincil önemde hatta tamamen önemsizdir. Bu, tahayyüldeki toprak parçasının sınırını güçlendirerek, anayurdun bütünlüğü hissini kuvvetlendirir.

Popülist anayurt kavramının bu içe dönüklüğünü milliyetçilikle eşitlemek cazip görünse de, bu ikisinin ayrı kavramlar olduğunu ve bunlara bağlılığın farklı sonuçlar yaratabildiğini görmek şarttır. Anayurt anlayışı, bir millete gönderme yaptığı ölçüde, elbette milliyetçilik sayılabilir ve bir dizi sosyal grubu dışlar. Doğal bir dayanışması olan organik bir cemaat fikri temelinde yükselir ve dolayısıyla milli sınırlar içindeki cemaatten daha sınırlı bir cemaattir bu. Popülizm, anayurdun değerlerini ifade ettiği ölçüde milliyetçilikle özdeşleşir, ancak millete bağlılığın anayurt fikrinden kaynaklandığı ama bunun tersinin geçerli olmadığı açıktır.

Popülist siyasette anayurt karşımıza nasıl çıkıyor? Birincisi, "halk"tan bahsedilme biçiminde ve popülistlerin "halk"a yüklediği niteliklerde karşımıza çıkar. Burada anayurdu ancak dolaylı olarak görürüz. Zaman zaman popülizm retoriğinde dolaysız olarak da ortaya çıkabilir. ABD'deki "Orta Amerika" deyişi, Amerikan anayurdunun aleni ifadesidir. Bunun bir benzeri, İngiliz siyasetinde, "Orta İngiltere"nin, İngiltere'nin merkez ılımlı anayurdunun meydana getirdiği hayali bir kitleye gönderme olarak kullanılmasıdır. Bu da, Orta Amerika ifadesi gibi, "sağduyu"ya dayalı merkezci siyasetin hedef aldığı çekirdek kitleyi anlatan, romantize edilmiş bir sıradanlığı çağrıştırır.

Rus narodniklerinin çok aleni bir anayurt anlayışı vardı. Rus kırsal yaşamının çekirdeği olarak gördükleri şeyi alıp soyutlayarak, bir yaşam tarzı olarak yücelttiler ve bir toplumsal dönüşüm modeli kıldılar. Köylüler, onların değerleri, yaşam ve siyaseti örgütleme biçimleri, Rus popülistleri için birer ikon haline geldi. Narod-

nikler *obşçina*'yı yücelterek kendi anayurt kavramını başka hareketlerden daha fazla ayrıntılandırdılar.

Popülizmin belirli zamanlarda nasıl halk adına canlandığını ve harekete geçtiğini gördük. Halkın sıradanlığı inancı ve kurumlara karşı güvensizlik, popülistlerin harekete geçme biçiminde ve savundukları şeylerde de görülür. Doğrudanlık, basitlik ve açıklık popülizmin önemli sloganlarıdır. Popülizm herkesin anlayacağı bir biçimde sağduyulu çözümler savunur.

Merkezin ve memleketin gelenekleri, popülistlerin diline ve tarzına yansır. Bu sembollerin gücü, popülistlerin "halk"ı sıradan ve özü itibariyle erdemli olduğu iddiasıyla yüceltmesine bağlıdır. Destek toplamak için bu tür bir seçmen kitlesine gönderme yapmak faydalıdır. Aslında popülistlerin gözünde halkın böylesine erdemli olmasının bir nedeni de halkın genelde siyasal olarak aktif olmamasıdır. Dolayısıyla popülistler kendi kitlelerini harekete geçirme yöntemleri arar. Bu yöntemlerden biri halkı eğitip aktifleştirmektir. Ancak bu durum popülistlerin karşısına, harekete geçme sürecinden kaynaklanan gerilimler çıkartır. Halka liderlik etme, halkı eğitme ve harekete geçirme süreçlerinde aktif olmak, en azından bir bakıma, halkın iradesinin aşağıdan değil yukarıdan yaratıldığı anlamına gelir.

Popülizmi "halk"la özdeşleştirmek potansiyel bir çıkmazdır. "Halk", bize popülist kitle tabanının doğasıyla ilgili bir şey söyleyemeyecek ölçüde geniş bir kavramdır, ancak popülistlerin elinde, büyük bir sembolik çağrışımı olan güçlü bir araç haline gelir. Aslında oldukça dağınık olan çıkarlara hitap ettiğinden popülistlerin çok işine yarar. Aynı zamanda, "halk"a sürekli gönderme yapılması, popülistlere bir yandan temsili siyaset demokrasisini reddederken, diğer yandan kendi demokratlıklarını vurgulama fırsatı sağlar. Güçlü bir fikirdir, çünkü demokrasideki halk egemenliğiyle çoğun-

luğun tiranlığı olasılığı arasındaki gerilimden beslenir.

Anayurt ise, popülistlerin "halk" göndermesini anlamamızı sağlayan bir araçtır. Popülistlerin bu kitle adına konuşma iddiası boş değildir. Popülistler için bir dizi anlam ihtiva eder. Ne yazık ki, demokratik fikirlerin hakimiyeti ve buna bağlı olarak halk egemenliğine verilen önem nedeniyle, "halk" kelimesi öylesine yaygın biçimde ve öyle farklı anlamlarda kullanılır ki, fiilen anlamsızlaşır ve özellikle de popülistlerin ona yüklediği özgün anlamdan kopar. Bu nedenle, her popülizm örneğinde bir anayurt tasavvur etmenin daha yararlı olduğunu öne sürüyorum. Anayurt, ona baktıkça, popülistlerin "halk"ta yücelttiği şeyin ne olduğunu ve dolayısıyla popülistlerin "halk"a bağlılığının nedenini anlamamızı sağlayan bir araç olur. Anayurt kavramı, popülizmin farklı görünümlerinin ortak yönlerini görmemizi sağlarken, her bir tekil popülizm dinamiğinin de kendi özgün anayurt anlayışını oluşturmasına izin verir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Popülizmin Kurumsal İkilemleri

Popülizmin taraftarlarının gözündeki kuvvetli ve neredeyse içgüdüsel cazibesi, popülist hareketlere güçlü bir dinamizm ve ivme sağlayıp, olağanüstü bir nitelik kazandırır. Bu durum özellikle popülist hareketlerin başlangıç döneminde geçerlidir. Bunun maliyeti ise uzun vadede ortaya çıkar. Belirli bir süreklilik kazanmak isteyen her hareketin (ki bunu hedeflerine ulaşmak zaman alacağı için istediğini varsaymalıyız), kendisini nasıl örgütleyeceği ve kurumsallaştıracağı meselesiyle yüzleşmesi gereklidir. Çoğu popülist harekette geçerli olan kendiliğindenlik hissi bu süreci zorlaştırır, çünkü aynı anda hem bir kendiliğindenlik havasını sürdürmek hem de kurumsallaşmak güçtür.

Popülizm, siyasal bir ifadeye büründüğü haliyle, genellikle kısa ömürlü bir olgudur. Çünkü kurumlara karşı tavrı bir takım ikilemler yaratır ve bunlar da popülizmin kendi kendini kısıtlaması sonucunu doğurur. Popülizm büyümesinin sınırlarını kendi içinde barındırır. Bu sınırlar popülizm ve kurumlar arasındaki sorunlu ilişkiden kaynaklanır.

Siyasal parti, temsili siyaset sürecinin kilit kurumudur ve dolayısıyla popülistler için bir yandan eleştiri nesnesiyken, diğer yandan da destek sağlama mekanizmasıdır. Bu durum belirli sorunlar yaratabilir ve aynı zamanda, popülizmin karşı karşıya bulunduğu kurumsal ikilemi gözler önüne serer. Popülizmin temsili siyasetin kurumlarına karşı geliştirdiği tepki, onun için önemli bir itici güçtür, ancak bu gücün bir yerlere varması için popülizm bu kurumları kullanmak durumundadır. Partiler temsili siyasetin vazgeçilmez bir bileşenidir ve dolayısıyla popülizm onlara güvenmese de, onları kullanmak zorundadır.

Popülistlerin partilere antipatisini gözlemlemek için uzaklara bakmamıza gerek yok. Kanada'nın Alberta bölgesinde Sosyal Kredi Partisi'nin 1930'lardaki müthiş yükselişi, lideri William Aberhart'ın dini şevki kadar, toplumun mevcut partilere güvenini yitirmesinden de kaynaklanıyordu. Kendisi de bir parti olduğu halde, kendisini bu şekilde tarif etmemeye özen gösteriyor ve "Sosyal Kredi" ya da "Sosyal Kredi Birliği" ifadelerini tercih ediyordu. 19. yüzyılda Birleşik Devletler'de Popülizm hareketinin ortaya çıkış nedeni, parti sisteminin siyasal bölünmeleri yansıtmamasıydı, ama orada dahi, İttifak bile gelişkin bir parti haline gelip seçimlere girmeden önce uzun ve sancılı bir dönem geçirdi. Bu açıdan, George Wallace'ın 1968 başkanlık seçimine bağımsız aday olarak katılması ve mevcut partileri danışıklı dövüş yaptıkları iddiasıyla alaya alması anlamlıdır. Yeni popülizmin partilere, kendi reddettiği siyaset tarzına vücut verip bunu savundukları için duyduğu öfke adeta yeni popülizmin karakterinin ve motivasyonunun temelini oluşturur. Tüm yeni popülist partiler, belirli bir ölçüde, parti sistemini gerçek halka kapalı ve kimseyi temsil etmeyen yoz bir kartel olarak niteler.

Siyasal partilerin popülistlere yaşattığı ikilem, popülizmin başlangıçtaki cazibesinin büyük ölçüde hâkim siyasal partilerin ürettiği siyasetin eleştirisine dayanmasından doğar. Popülistler des-

tek ve ivme kazandıkça, bu desteği sağlamlaştırmak için kendilerinin ne kadar farklı olduklarını vurgulasalar da, içinde yer aldıkları temsili siyasetin kurumsal mantığı onları eleştirdikleri siyasal parti biçimini benimsemeye zorlar. Popülistler, başarıya ulaşınca, istemedikleri şeye dönüşmek durumunda kalır. Sonuçta, popülizm uzun vadede (Sosyal Kredi örneğindeki gibi) ya daha az popülist hale gelir ya (yeni popülizm örneğindeki gibi) iç çekişmelerle sarsılır, ya da (Halk Partisi örneğindeki gibi) sadece çöker. Bu alternatiflerin tümü de popülizmin kendi kendini sınırlama eğilimini gösterir.

POPÜLİST, KARİZMATİK VE OTORİTER LİDERLİK

Popülistlerin bu kurumsal ikileme getirdiği çözümlerden biri liderlerin rolünü vurgulamaktır. Popülistler, liderliğe yaptıkları vurguda, erdemi liderlerinin kişiliğinde somutlaştırırken, erdemin ne olduğunu alenen açıklama derdinden de kurtulmuş olurlar. Nasıl bilgelik halkın bağrında yatan şeyse, iş siyasal eyleme gelince de, doğru yol doğru liderin seçtiği yoldur. Liderlik düzeyinde kişiliğin ve ilkenin birleşmesiyle, halk düzeyinde erdemi anayurtta yaşayan insanlardan türetmek birbirine eşdeğerdir. Yukarıda bahsedildiği gibi popülizmin yüreğinin boş oluşu, yani kilit değerlerinin olmaması, kişilik siyasetine son derece meyilli olduğu anlamına gelir.

Birçok popülistin liderliği karizmatik olarak görülebilir. Arjantin'de Juan Peron'dan, Alberta'da William Aberhart'a, ondan Fransa'da Jean-Marie Le Pen'e, popülistler yalnızca kişiselleştirilmiş liderliğe değil, belirli bir tipte kişilik gerektiren bir liderliğe, yani karizmatik lidere bağlanma eğilimindedir. Weber'in (1968: 241-5) karizmatik otoriteyi geleneksel otoriteden ve hukuki-rasyonel otoriteden ayırması meşhurdur. Weber, modern toplumda ortaya çıkan hukuki-rasyonel otorite çerçevesinde, liderlerin meşruiyetinin hukuk ve kurumlarda yattığını ve eğer demokrasi söz konusuysa yönetilenlerin rızasına dayandığını belirtir. Meşruiyeti çok eski

geleneklere dayanan geleneksel otoriteden farklı olarak karizmatik otorite, yapılardan veya tarihten değil, liderlerin karakter özelliklerinden ve takipçilerin liderlere yüklediği çeşitli niteliklerden kaynaklanır (Weber 1968: 244; Willner 1984: 202-3).

Karizmatik otorite ve popülizm kavramları arasında bir dizi benzerlik göze çarpar. Karizmatik liderliğin dini liderlikle güçlü benzerlikleri vardır. "Karizma" kelimesi "inayet" [*grace*] kelimesinden gelir ve karizmatik liderler takipçilerinden dini bir adanmışlığı çağrıştıran ve imana dayalı bir sadakat görür. Willner'in (1984: 7) belirttiği gibi, karizmatik liderlerin takipçileri, "liderlerine adanmışlık, huşu, hürmet ve kör bir imanla, kısacası dini inanışa benzeyen duygularla karşılık verir." Liderlere de neredeyse insan üstü ve takipçilerinin sıradanlığıyla karşıtlık oluşturan güçler atfedilir. Aynı şekilde popülizm de yoğun biçimde dini hareketleri çağrıştırır ve dolayısıyla dini yankılar barındıran bir otorite biçimi içerir. Popülist fikirlerin ahlaki köktenciliği ve popülist hareketlerin pratikte sık sık büründüğü yarı dini ton, popülizmin karizmatik liderlere yönelmesine neden olur.

Karizmatik liderliğin doğası, karizmatik liderin iradesini kurumlar ve kuralların yerine koymaktır. Bu popülistler açısından kimi sonuçlar doğurur. Popülistleri harekete geçiren şey, temsili siyasete içkin olan kurumsallaşmayı reddetmeleridir ve dolayısıyla bu hareketlenmeyi karmaşık kurumsal yapılardan yararlanmadan yapmayı tercih ederler. Karizmatik liderliğin getirdiği biçimsel basitlik, popülistlerin siyasal ve kurumsal basitlik ve doğrudanlık eğilimiyle iyi örtüşür.

Karizmatik otorite özellikle gerilim ve zorluk zamanlarında ortaya çıkar. Popülizm, yukarıda vurgulamaya çalıştığım gibi, taraftarları bir kriz ve ahlaki çöküş duygusuna kapıldığı zaman ortaya çıkar. Başka bir ifadeyle, sıradışı zamanlarda sıradışı önlemler ya da eylemler gerekir. Kriz zamanlarında belirli kişisel nitelikleri

olan bireylerin ortaya çıkması, potansiyel takipçilerinde genellikle bir rahatlama yaratır, çünkü bu liderler felaketin iyice yaklaştığı bir duruma hazır bir çözüm sunar.

Karizmatik liderlikle popülizm arasındaki son bir benzerlik de, her ikisinin de geçici ve istikrarsız olmasıdır. Karizmatik liderlik başka otorite biçimlerine dönüşme eğilimindedir, çünkü aksi takdirde ilişkili olduğu bireyin ömrüyle sınırlı olur. Bu ikinci olasılık oldukça muhtemeldir, çünkü kişiselleşmiş liderliğin bir bireyden diğerine aktarılması olağanüstü zordur (çünkü, söylemeye gerek yok, ikisi aynı insan değildir). Popülizm, karizmatik liderlere dayandığı durumlarda, uzun vadeli bir süreklilik kazanmakta zorlanır. Karizmatik liderlere dayanmadığı durumlarda dahi süreklilik kazanmakta zorlanır; çünkü doğasında siyasetin kurumsallaşmasına karşıdır, ancak her siyasal hareket ayakta kalmak için kurumsallaşmak zorundadır.

Popülizm karizmatik liderliğe yönelir, ancak bunun altında, genel olarak güçlü bir liderliği tercih etmesi yatar. Karizmatik liderlik biçimi, sadece popülistlerin hem kendi tabanlarının sıradanlığını hem de liderlerinin sıradışılığını yüceltmesinin bir semptomudur. Bu popülizm için bir gerilim yaratır. Bu gerilim zaman zaman karizmatik liderliğin yolunu açtığı gibi, otoriter ya da yarı otoriter bir liderliğe de çıkabilir.

Popülist hareketlerin ve partilerin genelde oldukça merkezi bir yapısı vardır. Yeni popülist diye adlandırdığım bir parti kümesi, belirli bir ölçüde, kitle partisinin bürokratik modeline karşı konumlandırdıkları ve dolayısıyla merkezileşmeye ve kişiselleşmiş liderliğe dayanan yapılar içerir. Geniş bir çerçeveden Peron, Perot, Aberhart, Wallace, Long, Glistrup, Bossi, Berlusconi ve Le Pen'in popülizmine bakarsak, bu kişiler örgütsel ve sembolik anlamda kendilerini merkez alan partiler inşa etmiştir. Uç noktada, kimi popülist liderler kendilerine yönelik muhalefete karşı son derece ta-

hammülsüz olabilir. Peron'un kendi liderliğine muhalefet edenlere sert muamelesi bunun bir göstergesidir. Muhalefete tahammülsüzlük ve popülistlerin bu tahammülsüzlüğe gösterdiği tahammül, popülistlerin siyaseti reddedişinin bir başka göstergesidir. Popülizm sorunları çözmek için, siyasetin karmaşık süreçlerindense Liderlik gibi basit bir çözümü yeğler.

Popülistlerin liderliği tercih etmesi hem kurumsal karmaşıklığı azaltma arzusunu hem de popülist imanın liderlikte cisimleşmesini yansıtır. Bu iki ayrı eğilimin ikisi de aynı sonuca yol açar ve aynı ikilemleri yaratır. Popülizm için liderliğin ikilemi, sıradan insanlara seslenen bir hareketin lider olarak en sıradışı insanları görmesidir. Uç noktada, bu liderler otoritelerinin temeli olarak karizmaya yaslanırlar. Bu liderlik karizmatik olmasa bile, otoriter ya da en azından oldukça merkezi olma eğilimindedir. Bunun nedeni, popülistlerin, kurumlara antipatileri nedeniyle basit örgütlenme biçimleri inşa etmeleri ve bu basitliğin de liderlik üzerindeki denetimin azalmasına ve dolayısıyla yapının başındakilerin elinde büyük bir güç toplanmasına yol açmasıdır. Dolayısıyla popülizm, uzun vadede sürdürülmesi pratikte çok zor olan ve "halk"ın itici güç olarak yüceltilmesi tavrıyla çelişen bir liderlik biçimine yönelir.

DOĞRUDAN DEMOKRASİ

Popülizmin kurumsal ikilemlerini çözmenin bir yolu da doğrudan demokrasiyi savunmak olmuştur, çünkü doğrudan demokrasi nüfusla doğrudan bağlantı kurulmasını ve aynı zamanda siyasal parti biçiminden kaçınmayı sağlar. Popülizm zaman zaman neredeyse doğrudan demokrasiyle eşanlamlı kabul edilir. Ancak, her ne kadar popülizmin doğrudan demokrasiyle güçlü benzerlikleri olsa da, ikisini aşağı yukarı eşanlamlı görmek demek, hem doğrudan demokrasi kuramının genişliğini gözden kaçırmak hem de popülizmin yalnızca bir parçasına yoğunlaşmak demektir. Popülizm, standart

olarak doğrudan demokrasi araçlarını kullanan bir siyaset biçimi savunduğu için doğrudan demokrasiyle ilişkilendirilebilir. Çeşitli popülist hareketler doğrudan demokrasi mekanizmalarını kendi hedeflerine ilgiyi çekecek ve hareketlerine destek toplayacak bir çekim merkezi gibi kullandığı için de popülizm, doğrudan demokrasiyle ilişkilendirilebilir.

Doğrudan demokrasi popülistler tarafından temsili siyasette katılımın olmayışını eleştirmek için (Arblaster 1994) veya temsili demokrasiyi daha katılımcı hale getirecek bir kurumsal mekanizma olarak (Budge 1996) kullanılır. Pratikte, doğrudan demokrasi mekanizmaları en yaygın biçimde İsviçre'de ve ABD'nin kimi eyaletlerinde kullanılır. Her iki örnekte de bu mekanizmalar temsili demokrasi kurumlarına bir ek rolündedir.

Birleşik Devletler'de doğrudan demokrasi kurumlarının temsili siyaset arenasına girişi genelde bir popülizm biçimi olarak algılanır. İnisiyatifler, referandumlar ve geri çağırma mekanizmaları temsili siyasetin temsil öğesinin yerine geçmek ya da onu güçlendirmek için eyalet çapında yaşama geçirilmiştir.

Amerikan eyaletlerinde inisiyatif mekanizmasının kullanılışı, bunun popülist bir araç olabildiğini gösterir. David Magleby (1994: 238) ABD'de 1978 ve 1992 arasında sunulan 399 inisiyatifin içeriğini incelediği araştırmasında bunların yüzde 76'sının dört kategoriye girdiğini belirtir. Bunlar, hükümet ya da siyasette reform, kamu ahlakı, vergi veya bono ve sermaye ile emek ilişkilerinin düzenlenmesi kategorileridir. Bu kategoriler önemlidir, çünkü halk ahlakı, kurumlara güvensizlik ve vergi gibi popülistlerin en çok sevdiği söylemleri oluştururlar. En meşhur inisiyatiflerden biri olan ve 1978'de Kaliforniya Eyaleti'nde oya sunulan Önerge 13, mülkiyet vergisiyle ilgiliydi ve diğer eyaletlerde de benzer türden vergi isyanlarını tetikledi. (Peters 1991: 182-4). Howard Jervis'in başını çektiği Önerge 13 kampanyası birçok popülist öğe içeriyor-

du. Medya tarafından bir halk kahramanına dönüştürülen Jervis'in kampanyası, siyasetçileri ve bürokratları hedef alıyor ve Önerge 13'ün mülkiyet vergisinde üçte ikilik bir kesinti sağlayacağını savunuyordu (Sears ve Citrin 1982: 26-31). Her ne kadar bu inisiyatif bir doğrudan demokrasi örneği olarak ün yaptıysa da, belki asıl önemli olan inisiyatifin yol açtığı siyaset tarzıydı. Kampanyanın lidere bağımlı, seçkin karşıtı ve vergi indirimi yanlısı tavrı kullandığı mekanizmanın kendisinden çok daha popülistti.

Kimi doğrudan demokrasi kurumlarının kullanılması, bizzat doğrudan demokrasinin hayata geçirildiği anlamına gelmez, çünkü bu kurumlar temsili siyasetin kurumlarını desteklemek için de kullanılabilir. Bunların kullanımı zorunlu olarak popülizmle ilişkili değildir. Siyasetçilerin ara ara referanduma başvurması da iktidarlarından vazgeçtikleri anlamına gelmez. Referandumlar genelde bir danışma mekanizması olarak görülür ve dolayısıyla temsilcilere halkın eğilimini ister uygulama ister göz ardı etme hakkı tanıdığı düşünülür. Doğrudan demokrasi kurumları anayasallaştıkları ölçüde popülist bir biçim alırlar. Bu tür bir durum, ABD'de, bir danışma mekanizmasının ötesinde anlamı olan ve ülke siyasetindeki popülist damarın cisimleşmesini temsil eden inisiyatifler için söz konusudur.

KOMPLO KURAMLARI

Popülizmin kurumsal ikilemlerine verilen bir diğer tepki olan komplo kuramlarına başvurma eğilimiyse, doğrudan demokrasi kadar pratik bir çözüm sunmaz. Popülistlerin seçkinleri şeytanlaştırma ve sürekli etraflarında tehlike algılama eğilimi, onları bu tür kuramlara son derece açık hale getirir. Bankacılar, siyasetçiler, entelektüeller ve büyük sanayiciler gibi çeşitli seçkin gruplarını aynı kefeye koyduktan sonra, bunların bir komplo çerçevesinde ortaklık kurduğunu söylemek işten bile değildir. Bu tür kuramlar harekete geçirici bir rol de oynar. Toplumun hoşnutsuz kesimlerinde

yankı bulan komplo kuramları, normalde birbirinden kopuk görünen gerçeklere ortak bir anlam verir ve böylece bireyleri, kendi arzularını boşa çıkaran komploları boşa çıkarmak için bir araya gelmeye teşvik eder.

Komplo kuramları, komploya karışanların bunu çıkarları için ve gizlilikle yaptığını varsayar. Diğer yandan, birçok siyaset bilimi kuramı da hem seçkinlerin toplumu yönettiğini, hem de bu seçkinlerin farklı kesimlerinin bu yönetim sistemine belirli bir biçimde katıldığını savunur. Bu konum, liberal demokrasiyi belirli toplumsal gruplara çok fazla güç verdiği için eleştiren, demokrasi seçkinleri kuramını savunan kuramcıları (örneğin Mills 1956), hem de toplumun belirli bir sınıfın çıkarları doğrultusunda yönetildiğini düşünen Marksist ya da sınıf temelli kuramları kapsar (Miliband 1969). Bu seçkinci ve sınıf temelli kuramlar, kabalaştırılmış biçimleri altında, komplo kuramına benzeseler de, oldukça farklıdırlar. Bunları komplo kuramlarından ayıran şey, yönetim sistemini bir avuç bireyin işbirliğinin ya da isteminin sonucu olarak değil sistematik ve kurumsal olarak kabul etmeleridir. Seçkinci ya da sınıf temelli kuramlar komplo davranışını istemli bir davranış olarak görmez. Komplo kuramı; komplonun kanıtlanamaz olduğunu ve dolayısıyla ortada bir komplo görmediğimize göre onun varlığının kanıtladığını savunduğundan, dairesel bir yol izler. Bu da, tanımı gereği komplo kuramlarının deneysel araştırmayla çürütülemeyeceğini gösterir. Bir komplo kuramcısına göre, komplonun varlığını ya da yokluğunu kanıtlamak için yapılacak akademik bir araştırma en hafif deyişle işe yaramaz, en ağır ifadeyle komplonun bir parçasıdır. Böylece, popülistler iktidarla ilgili daha kuramsal ve akademik açıklamaları bir kenara atmak için bir bahane daha bulmuş olurlar.

Komplo anayurdun karşıtıdır. Nasıl anayurt özü itibariyle belirsiz ve karanlık olan ama müthiş bir yankı yaratan bir kavram-

sa, bir komplo kuramı da anayurda yönelik belirsiz, ama sonuçta gerçek ve etkili bir tehdidi dillendirir. Seçkin iktidarının gerçekliğini sarmalayan bir dizi miti zenginleştirir ve böylece popülist hareketlenmeyi meşrulaştırır.

Komplo kuramları, popülistlerin siyasal bir hareket ya da parti olarak süreklilik kazanmakta yaşadığı zorluklar için de bir açıklama sunar. Bu kuramlar, popülizmin dünya görüşüne iyi uyan açıklamalardır; çünkü böylelikle popülizm, hâkim seçkinlere karşı çıkmaktan bir adım geri atıp, siyaseti kontrol eden gizli seçkinlere karşı çıkma noktasına gelir. Komplo kuramları, kurumsal ikilemler karşısında iyi bir zihinsel sığınak olsa da, popülistlerin tabanı olan sıradan insan kitlesinin zayıflığını vurguladıkları için, birer hareketlenme aracı olarak çok yararlı değildirler.

Siyasal bir olgu olarak popülizmin dönemsel doğası büyük ölçüde kurumlarla arasındaki oldukça kararsız ilişkiden kaynaklanır. Bu zorunlu olarak kısa ömürlü olmasına yol açar. Popülizmin kurumlarla sorunları vardır. Popülistler iyi zamanlarda bile kurumlardan rahatsızlık duyar, kriz zamanlarındaysa onları kötü niyetli olarak görmeye başlar. Popülistler siyasete girdiklerindeyse kurumlarla başka türden sorunlar yaşarlar. Popülizmin siyasal bir hareket ya da güç olarak düzen kazanıp harekete geçmesi için gereken kurumsallaşmanın gerekleri, popülizmi ya kişiselleşmiş veya merkezileşmiş liderlik gibi bir çözüme ya da parçalanma ve çözülmeye iter. Popülistler liderliğe ya da kurumsallaşmaya doğru ilerlerlerse, başlangıçtaki cazibelerinin bir kısmını ya da en azından kimliklerinin bir kısmını yitirirler. Kısacası, başta meydan okudukları şeye dönüşürler.

Kurumlar karşısındaki bu tavır, kısmen popülizmin siyasal etkinliğe karşı temel kararsızlıklarından da kaynaklanabilir. Popülistler siyasetin başkası tarafından yapıldığını görmeyi tercih ederler. Siyaset sürecinden çok, hükümetin sonuçtaki icraatını önemser-

ler. Popülistler yalnızca baskı altında kaldıklarında siyasal hareketler ya da partiler oluştururlar. Bunu göz önüne alıp popülistleri siyaset karşıtı olarak nitelemek bir yoldur. Bir diğer yolsa, bu siyaset karşıtı tonun, kurumlarla olan sorunlarından kaynaklandığını belirtmektir. Popülistlerin siyaset karşısındaki rahatsızlığı kısmen, popülizmin kurumlara, özellikle de temsili siyaset kurumlarına bulaşmasının kendisine sadece zarar getireceği fikrinden doğar.

Popülistlerin kurumlar karşısındaki kararsızlığı, popülizmin neden ancak nadiren gelişkin bir harekete ya da güce dönüşebildiğini de açıklar. Bu kararsızlık, popülizmin kendi kendini kısıtlamasına neden olur. Öte yandan, popülizmin kurumlar karşısındaki eğilimi, bir tarz ya da retorik araç olarak popülizmin neden bu kadar yaygın olduğunu da kavramamızı sağlar. Popülizm, siyasal kurumlar karşısındaki geçici ya da anlık bir hayal kırıklığını ifade etmek için uygun bir araçtır. Her siyasal proje ya da hareket bir aşamada bu hayal kırıklığını yaşar. Popülizm de siyasal kurumlar karşısındaki bu tür hayal kırıklıklarını ifade etmek isteyenlere güçlü bir dayanak noktası sağlar. Bu hayal kırıklığı, uzun vadede, bir geçiş aşaması olabileceği gibi, bir kriz zamanında temel bir siyasal içgüdünün ifadesi de olabilir. Dolayısıyla da, içten ama tam olgunlaşmamış olan popülizm bu tür duygulara uygun bir kılıf ve zemin sağlar. Bir yandan, popülizmin kurumlar karşısındaki kararsız duruşu, tam gelişmiş popülist olguların neden böylesine az olduğunu açıklarken, diğer yandan da, neden her ideolojik renkten siyasetçinin popülizmi tam olgunlaşmamış bir duygu, ton veya üslup olarak kullandığını da açıklar.

ONUNCU BÖLÜM

Popülizm ve Temsili Siyaset

Demokrasi, çağımızın hâkim siyasal görüşüdür. Günümüzde kolayca (ve aşağı yukarı haklı olarak) "artık hepimiz demokratız" diyoruz. Ancak burada demokrasi fikrine mi yoksa demokrasi kurumlarına mı gönderme yapıldığı önemli bir ayrım noktasıdır. Demokrasi fikrinin günümüzdeki yaygınlığı aslında bu fikrin çok farklı biçimlerde kavranmasına bağlı. Başka bir deyişle, demokrasi erdemlerinin böyle genel bir kabul görmesinin nedeni demokrasi terimine çok farklı anlamlar yüklenmesidir. Demokrasi kelimesi bu geniş yelpazeyi birleştirerek, aslında dünyaya ilişkin temel anlayış ve yorumlardaki kaçınılmaz farklılıkların üstünü örter. Tüm kilit siyasal kavramlar, doğaları gereği "özleri itibariyle tartışmalı kavramlar"dır, yani bunların anlamına ilişkin tartışma ve çekişme olması doğaldır. Demokrasi de aynı şekilde tartışmalıdır (Gallie 1962).

Demokratik siyaset kurumlarının, diğer bir deyişle, demokrasi fikrinin uygulamaya geçirilme biçiminin, ne olduğu konusundaysa daha fazla ortaklaşma var. Eğer demokrasiye eşlik eden ku-

rum ve uygulamaların listesini yaparsak; demokrasinin, seçmenlerin rakip siyasal partiler arasından seçim yapıp meclis, parlamento ve konseylere göndermesine izin veren, kitlesel seçme ve seçilme hakkı üzerine kurulduğuna ilişkin oldukça geniş tabanlı (ve bu sefer gerçek) bir görüşbirliği bulunduğunu görürüz. Kimilerine göre bu uygulama demokrasinin sadece asgari koşulunu oluştururken, kimilerine göreyse tek başına demokrasiyi meydana getirir. Her iki durumda da, kurumlara bakışta, temsili demokrasi modeli yaygındır. Modern demokratik siyaset pratikte, temsili demokratik siyasete neredeyse eşittir.

Seçimler, meclisler ve siyasal partilerin kolay tespit edilebilen varlığına dayanan temsili demokrasi çoğu kişi için demokrasinin ölçütü olmuştur. Bu araçlar adeta demokrasinin alet çantasını meydana getirir. Bu araçların çok farklı kullanımları söz konusu olsa da, çok sayıda ve çok farklı siyasetçi, hareket ve rejimin meşruiyetini bu araçların kullanımına dayandırması kayda değerdir. Liderler meşruiyet edinmek için partilerini bu araçlar üzerine kurar. Rejimler hükümetleri meşrulaştırmak için seçime başvurur. Avrupa Birliği gibi uluslararası kurumlar, üyelik şartı olarak temsili siyasetin bu kurumsal donanımlarının varlığını talep eder.

Temsili demokratik kurumların yaygınlığı liberalizmin gelişimiyle iç içe geçmiştir. Yurttaş hakları, devletin sınırlanması ve hukukun üstünlüğü gibi fikirler modern siyasete büyük ölçüde nüfuz etmiştir. Bunları temsili siyaset kurumlarıyla birlikte düşünürsek, liberal fikirlerin neredeyse hegemonik bir statüsünün olduğunu görürüz. Bazıları bunu sevinçle karşılayıp, liberalizmin zaferiyle "tarihin sonu"nun geldiğini ilan ederken, kimileriyse bunu uğursuz bir gelişme olarak değerlendirip, bunun "serbest piyasa"yı ve kaçınılmaz güç ve zenginlik eşitsizliğini gizleyen bir paravan olduğunu savunur.

TEMSİLİ SİYASETE TEPKİ OLARAK POPÜLİZM

"Temsili siyaset" terimi liberal demokrasi kurumları çerçevesinde gelişen siyaset tarzını ifade eder. Her ne kadar, ulusal ya da yerel bağlama göre, farklı siyasal sistemlerin farklı kurumsal dağılımları ve farklı siyasal norm ve değerleri olduğu için siyaset çeşitlilik gösterse de, temsili siyasetin temsil ilkesini temel alan demokrasilerde görülen belirli bir siyaset tarzı olduğunu tespit etmek yararlıdır.

Temsili siyaset, bir süreçler yelpazesinden meydana gelir. Temsili siyaset; iki seçim arası dönemler, parti siyaseti, kamusal tartışmalar ve kamusal politika üretilmesi gibi bir dizi bağımsız ve etkileşim halindeki süreçlerden oluşmaktadır. Bu dönem ve süreçler boyunca fikirler şekillendirilir, sonuçları ifade edilir; bu fikirler ve sonuçlar başka fikirlerle karşı karşıya getirilir ve seçilen fikirler ortak kamusal politikalar olarak yaşama geçirilir.

Çok soyut bir düzeyde popülizm, yönetilenlerin yönetenlere karşı derinden gelen tepkisinin cisimleşmesi olarak nitelenebilir. Ancak bu çok soyut bir niteleme olur, çünkü birincisi, böylesi bir olgu aşırı geniş bir yelpaze barındırır ve ikincisi, popülizm ancak sistematik bir fikirler kümesinde açık ifadesine kavuştuğunda popülizm olur. Temsili siyasetin süreçleri, siyasal programların sistematik bir biçimde geliştirilmesini ve savunulmasını içerir ve dolayısıyla popülist fikirlerin kurgulanması da buna dahildir. Popülizmin siyasal bir hareket haline gelmesi için, temsili siyasetin süreçlerine hem karşıt olarak hem de bu süreçlerden geçerek yapılanması gerekir.

Kısım Bir'de incelenen popülizm örnekleri temsili siyasete duyulan tepkiyi gözler önüne serer. Rus narodniklerinin kimliği, Rusya'ya özgü bir devrim biçimine yönelik inançlarıyla iç içe geçmişti ve bu da, *de facto* (fiilen) demokrasinin devrimci bir fikir olduğuna ilişkin mevcut fikirlerin reddi anlamına geliyordu. Rus köylülerinin kurumlarını yüceltmeleri, temsili siyasetle ilişkili kurumları alenen reddettikleri anlamını taşıyordu. Alberta'daki Sosyal Kredi hareketinin

popülist fikirlerindeki, ekonominin işleyişini ve sosyal adaletin gerçekleşmesini düzenleyecek oldukça teknokratik bir yapının kurulmasına yönelik gaye, temsili siyasetin köklü bir inkârı anlamına geliyordu. Bu fikir, halkın (ya da temsilcilerinin) yeterliliğini reddediyor ve aynı zamanda kamusal politikalar üretilmesiyle ilişkili her türlü siyasetin ya da siyasal sürecin es geçilmesine denk düşüyordu. Bu, siyaseti kamunun elinden alma girişimiydi, oysa temsili siyasetin mantığı siyasetin kamu tarafından üretilmesidir.

Peronizm örneğinde, liderliğin önemini vurguladım. Peron'da, karizmatik ya da kişiselleşmiş liderlik eğiliminin belirtileri görülebilir. Kitlenin görüşüne liderlik etmekle bu görüşü takip etmek arasındaki fark nedeniyle, liderlikle temsili siyaset arasında karmaşık bir ilişki vardır. Kişiselleşmiş ya da karizmatik liderliğin temsili siyasete ters düştüğünü, çünkü kitleler ve temsilcileri arasındaki ilişkiyi tersine çevirdiğini söyleyebiliriz. Karizmatik liderlik altında, takipçiler liderleri kim olduğuna bakarak takip ederken, temsili siyasette liderler kimi temsil ettiklerine göre seçilir.

Yeni popülizm de, temsili siyasete karşı en hafif deyişle kararsızdır. Yeni popülist partiler protesto partileridir. Yeni popülistlerin günümüz siyasetine yönelik eleştirisi kısmen, azınlıkların haddinden fazla temsil edildiği iddiasına odaklanır. Devletin ya örgütlü çıkar çevrelerinin ya da liberal seçkinlerin uzlaşmasının elinde olduğuna inanan yeni popülizm, günümüz temsili siyasetini işlevsiz olmakla suçlar. Yeni popülizm hem temsili siyasetin işleyişine belirli eleştiriler yöneltir hem de siyasete ilişkin dağınık ama kuvvetli bir tatminsizlik hissi içerir.

Eğer, ileri sürdüğüm gibi, popülizmin kökleri yönetilenlerin yönetenlere karşı tepkisinde gizliyse, buradan iki sonuç çıkar. Birincisi, popülizm kökünde biçimlendirilmemiş ve dağınıktır. Bu duygu çok çeşitli görünümler alabilir. Böylesi belirsiz bir duygu siyasal eylemlerde ya da fikirlerde (ya da her ikisinde birden) ifadesini bulur-

ken, hâlihazırdaki kimi varsayımlara ve çok farklı bağlamlara nüfuz edecek ve farklı farklı görüntülere bürünecektir. Dolayısıyla, temsili siyasetin yapılandırıcı etkisi, farklı popülizm türlerine hayat verir.

İkinci sonuç ise, popülizmin moderniteye karşı bir tepki *olmamasıdır*. Bu çıkarım, popülizmin köklerinin modernleşmeye karşı gerici bir tepkide yattığını savunan birçok analizle karşıtlık oluşturur (bkz. örneğin, Lipset 1963). Popülizmle modernite arasındaki bağlantı sanıldığından karmaşıktır. Modernite popülizmin sistematik hale gelmesinin ve popülist hareketlere dönüşmesinin koşullarını hazırlar. Aynı zamanda modernite, karmaşık siyaset biçimleri ve kurumsal yapılar oluşturduğu için popülistlerin yönetiliyor olmaktan duyduğu rahatsızlığı şiddetlendirir. Bu siyaset biçimleri ve kurumsal yapılar popülist kaygıların hedefi haline gelir.

Modern toplumların boyutu da, popülizmin ortaya çıkışını hazırlayan etkenlerdendir. Daha büyük bir boyut, yöneten ve yönetilenler arasındaki mesafeyi açar ve daha da önemlisi, yönetenlere ve yönetilenlere ilişkin soyutlama yapma eğilimini güçlendirir. Feodal bir derebeyini baskıcı olarak tanımlamak ayrı, derebeyinin bu niteliğinin bir sınıf bireyi kapsayacak şekilde genişletilmesiyse apayrı bir şeydir. Popülizm "o"nun "onlar" olduğu noktada ortaya çıkar. Benzer biçimde, halkın, tekil bireyin katlandığı koşullara ve hayal kırıklığına maruz kalan genelleştirilmiş bir varlık olarak tanımlanmasıyla "ben" de "biz" olur.

Siyasetin günümüzdeki bağlamı, temsilin kapsamını, boyutunu ve karmaşıklığını artırır. Avrupa Birliği gibi uluslararası kurumlar yeni siyaset arenaları yaratmış ve geliştirmiş, aynı zamanda bireylerin temsilinin kapsamını potansiyel olarak genişletmiştir. Modern siyasette oy verme edimi karşımıza nadiren tek başına çıkar, çünkü oy verme ve temsil aynı anda yerel, ulusal ve uluslararası olmak üzere birkaç düzeyde gerçekleşir. Temsili siyasetin kapsam ve

karmaşıklığının bu şekilde artması, temsilin kapsamını da genişletir ve popülizme de daha fazla olanak ve kaynak sunmuş olur.

POPÜLİZM VE TEMSİLİ SİYASET ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Popülizmin temsili siyasetle ilişkisi tek yönlü değildir. Popülist hareketlerin de, ortaya çıktıkları temsili siyaset sistemi üzerindeki çeşitli etkilerinden söz edilebilir. Popülist hareketler temsili sistemler üzerinde belirli etkilere yol açar. Popülist retoriğin "halk"a vurgu yapması (her ne kadar bu 8. Bölümde gördüğümüz gibi belirli bir halk anlayışına denk düşse de) temsili siyasetin köşe taşlarından birine başvurduğu anlamına gelir. Bu şaşırtıcı değildir, çünkü temsili siyasette yer alan pek çok hareket bir biçimde halktan olma iddiası taşır. Ancak popülizm, halkı alenen seçkinlerin karşısında konumlandırarak, oldukça sönük bir sloganı potansiyel bir siyasal silaha döndürür.

Popülizm, sadece temsili siyasetteki varlığıyla bile siyasetçilerle halk arasındaki ilişkiyi dönüştüren bir bağlam yaratır. Shils'e göre popülizm "halkın yöneticilerle eşit olmakla kalmayıp, aslında onlardan iyi olduğu" fikriyle, "tersyüz edilmiş bir eşitlikçilik" ortaya atar (Shils 1956). Bu, diğer temsil kurumlarının meşruiyetlerini dayandırdıkları ve kamusal politikalar hakkında iddialarda bulundukları temelin yapısını dönüştürür. Popülizm, içerdiği basitlik siyaseti, halk egemenliği siyaseti ve dikotomi siyasetiyle, siyasal tartışmaları üç açıdan dönüştürür.

Popülizm bir basitlik siyaseti yaratmaya çalışır. Siyaset sade insanın bilgeliğini içermelidir ve bunun için de basit ve doğrudan olmalıdır. Popülizm bu iddiayı dillendirerek bile kısmi başarı elde eder. Diğer parti ya da hareketler popülist iddialara karşıt olarak ve popülizmin basit tarzını taklit ederek kendi konumlarını değiştirmek durumunda kalır. Dolayısıyla popülizmin varlığı karmaşık ya da teknik politika üretme inisiyatiflerinin meşruiyetini zedeler.

Popülizm siyasal tartışmaların dilini de belirleme eğilimindedir. Bunun nedeni büyük ölçüde demokrasi fikrinin yayılmasıdır. Popülizmin sürekli olarak halk (anayurdun nüfusu) adına konuşma iddiasıyla, siyasetin halk egemenliğini içerdiği ölçüde demokrasinin meşru olduğu yargısı arasında bir örtüşme vardır. Dolayısıyla, popülizmin "halk"a bağlılığı en hafif deyişle belirsiz bir iddia olsa da, popülist iddiaları meşrulaştırır.

Popülizmin siyasal tartışmalar üzerindeki sonuncu etkisi de meseleleri dikotomilere indirgemesi ve meselelerin sadece lehte ve aleyhte konumlarla ifade edilmesini dayatmasıdır. Popülizm bir siyasal düalizm eğilimi barındırır. Bu kısmen, doğrudan temsili sağlayacak basit bir siyaset oluşturma girişimiyle ilgiliyse de, aynı zamanda popülizmin daha derinlerinde gizli birşeylerin de belirtisidir. Düalizm, seçkinler ve kitleler kutuplaşmasını bir bütün olarak görmeyi sağlar. Her iki güç de oldukça monolitik olarak resmedilir; popülizm nasıl seçkinler arasındaki bölünmeleri görmeyi, bu tür incelikler seçkinlerin temelde çıkar ve hedef birliği ettiği düşüncesini sulandıracağı için reddederse, "halk"ı da ayrıştırmayı ve bölmeyi reddeder. Seçkinlerin ve halkın genel parametreleri belli olsa da, bu kategorilerin iç detayları şaşırtıcı derecede eksiktir.

Siyaset dünyasının popülizm tarafından düalizm temelinde bölünmesi, siyasal çıkarlar kadar siyasal meseleler için de geçerlidir. Tıpkı siyaset dünyası iki rakip güce bölündüğünde olduğu gibi, siyasal meseleleri de aynı şekilde okumak anlamlı olur. Siyaset hem oyuncular hem de oyun düzeyinde ikiye bölünür. Bu durum da iyi ve kötü, doğru ve yanlış gibi basit bir siyaset tarzı yaratır. Aynı zamanda, popülistlerin neden laik köktencilikten ahlaki köktenciliğe ve yarı dini imgeleme kaydığını da açıklar.

Toplumun ve bu toplumun alması gereken kararların karmaşıklığı kısmen demokratik siyasetin gereğidir. Temsili demokrasi uygulaması bunun iyi bir göstergesidir. Kararların temsilcilerce

alınmasının sezgisel nedeni, bu kararları halkın doğrudan almaması gerektiği gibi olumsuz bir gerekçe değil (ki bütün demokratlar ideal olarak halkın doğrudan karar alması gerektiğini savunur), birilerinin yalnızca bu kararları almakla meşgul olması gerektiğidir. Buna göre, siyaset yapmanın gerekleri, bize aslında bu kararları alma hakkını veren diğer faaliyetlerimizle çeliştiği için temsilcilere ihtiyaç duyarız. Yani, "halk" olmamız işte, evde yaşamsal faaliyetlerle uğraşmamızı zorunlu kılar ve dolayısıyla yalnızca siyasetle uğraşmamızı engeller.

Temsili siyaset belirli bir yelpazedeki siyasal konumların ifade edilmesine olanak tanır. Aslında temsili siyasetin varlığı bu konumların çokluğu varsayımına dayanır ve bu konumların avantaj ve dezavantajlarının tartışılmasıyla kamusal politikaların üretilmesine izin veren bir mekanizma olarak çalışır. Popülizmse diğer ideolojilerden bir ölçüde farklıdır, çünkü bu temsil kurumlarındaki tartışmalara değil, bu kurumların kendilerine karşı tepki olarak doğar. Popülizm, temsili siyaset süreçlerine ve uygulamalarına derin kökler salmıştır, fakat yalnızca zaman zaman sistematik bir ifadeye kavuşur.

Popülizmin ironisi, insanlara kurumlar karşısında hayal kırıklığı yaşatan sistemin, aynı zamanda bu hayal kırıklığını temsil etmek ve ona destek toplamak için sistem içi araçlar da sunmasından doğar. Popülizm her ne kadar demokratik olmayan sistemlerde de varolsa bile, sadece, dağınık popülist hisleri yapılandırıp siyasal bir hareket ya da partiye dönüştürme olanağı sunan rejimlerde gerçek anlamda ortaya çıkar. Oysa, popülizmin içindeki protesto öğesi kısmen, bizzat temsili siyaset sisteminin yetersiz olduğu hissine dayanır.

Popülizm, en "uç" biçimlerinde, demokrasiden uzaklaşıp otoriterliğe yaklaşabilir. Peronizmin ve çeşitli yeni popülist partile-

rin deneyiminde bunu görüyoruz. Popülizm bu şekilde temsili siyasetin hoşgörü sınırlarını zorlar. Ancak, bu kitapta ele alınan tüm popülizm örnekleri, kendilerini halkı (bu her nasıl tanımlanıyorsa) belirli bir ölçüde temsil etme iddiasıyla meşrulaştırır ve Rus narodnikleri hariç tümü seçime girmiş ve parti kurmuştur.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Sonuç

Popülizmi doğru kavramamız çok önemli. Bunun bir nedeni, terim çok yaygın ve keyfi bir biçimde kullanıldığından, terimi odaklayarak, terimin ya da en azından etrafındaki tartışmanın gerçek bir anlam taşımasını sağlamaya ilişkin gerekliliktir. Ancak kavramsal hassasiyet ve tartışma türünden entelektüel inceliklerin ötesinde de bir neden var. Popülizmin böylesine yaygın bir terim olması, gerçekten de modern siyasetin tüm alanlarında her zaman mevcut olmasından ileri geliyor. Popülizmin yalnızca zaman zaman ciddi bir siyasal hareket ya da partiye dönüştüğünü teslim etmek gerekse de, popülizm temsili siyasetin her yerinde potansiyel bir güç olarak mevcuttur. Popülizmin olanaklılığının bilincinde olmamız bize, günümüz temsili siyasetine ilişkin daha derin bir içgörü sağlar.

Popülizmi anlamamız gerekli, çünkü böylece popülizme eklemlenen ideolojileri de daha iyi anlayabiliriz. Popülizmin yüreğindeki boşluk, mutlaka başka ideolojilerin sahip olduğu değerlerle doldurulmalıdır. Bu ideolojilerin içeriğini anlayabilmek için, bunların bir bileşeni olarak popülizmi anlamamız şarttır.

Popülizmi iyi ya da kötü olarak resmetmekten bilerek uzak durdum. Popülist reçeteleri gerçekçi değil ya da tehlikeli diye bir kenara atmak kolaydır. Ancak bu, popülist hareketleri göz ardı etmemize yol açmamalı. Popülizm temsili siyaset sistemlerinin sağlıklı olup olmadığını ölçebileceğimiz bir denektaşıdır. Aslen siyasete karşı gönülsüz olan popülistlerin bir hareket ya da parti kurduğu yerlerde, temsili siyasetin işleyişini incelemek ve her şeyin yolunda gitmediğinden kuşku duymak için yeterince gerekçe mevcuttur. Bu, popülist çözümleri kabul edeceğimiz anlamına gelmese de, popülizmin varlığına karşı duyarlı olmamız gerektiği anlamına gelir. Bu noktada, sosyal bilimlerdeki parçalı ve oldukça seyrek popülizm kavramsallaştırmaları bize çok yardımcı olmaz.

Temsili siyasetin ve kurumlarının hegemonyası, liberal fikirlerin gücünü gösteriyor. Liberalizm, yurttaşı devlete karşı korumak ve devletin temelini halkın rızasına dayandırmak amacı güden bir fikirler kümesi olarak ortaya çıktı. Liberalizmin kimi çekirdek fikirlerine bakarsak, popülizmin en genel anlamda, ona karşı bir tepki olduğu anlaşılır. Liberalizm, bireyler etrafında yapılanan bir dünya görüşü içerir. Popülizmse halkı organik bir bütün olarak yücelterek toplulukları temel alır. Liberalizm bireylere haklar atfederek, devletin onların özgürlüğüne haksız yere müdahale etmesini engellemeye çalışır. Popülizmse bu haklar söylemine karşı çıkar; çünkü haklar, tanım gereği, zor durumdaki azınlıkların işine yarar, oysa popülizm aslında çoğunluğun zorda olduğunu düşünür ve bu adaletsizliğin kaynağında devletin azınlıkların hak taleplerine fazla önem vermesini görür. Liberalizm ekonomik düzenleme biçimi olarak içgüdüsel bir biçimde piyasayı devlete tercih eder. Popülizm devletin ekonomiye müdahalesinden hiç rahatsız olmadığı gibi, otoriter ve dolayısıyla potansiyel olarak müdahaleci rejimlere eğilim gösterir.

Popülizm liberalizme karşı kesintili ancak tekrarlı bir tepki-

dir. Elbette, liberalizme karşı tepkilerin sadece bir tanesidir. Siyasetin kesintisiz bir sol-sağ doğrusu boyunca uzanan fikirlerin kümesinden ibaret olduğu gibi basit ve belirli bir döneme özgü bir anlayışı bir kenara atarsak, liberalizme karşı diğer tepkileri de görebiliriz. Milliyetçilik ve köktendincilik liberalizme ve onun siyaset anlayışına karşı kapsamlı ve inatçı birer meydan okumadır. Bu ideolojiler, net sınırlara sahip tabanları olduğu için popülizmden ayrılır. Hatta bu ideolojiler milli ya da etnik gruplarla ya da imanla güçlü bir özdeşleşme üzerine kuruludur. Popülizm de kendisini temsili siyasete tepki olarak kurmayı amaçlar. Bu işte kullandığı hammadde "halk"tır ve bu kavramın temsili siyasetin retoriğiyle kısmen örtüşmesi popülizmin işine gelir.

Liberal siyaset, temsili siyasetin uygulama, süreç ve yapılarında cisimleşir. Popülizm temsili siyasetin içinden, içinde ve dışına doğru büyür. Popülizmin itici gücü temsili siyasetin yarattığı hayal kırıklığından kaynaklanırken, popülizmin ancak bu temsili siyaset sistemlerinde sistemli bir siyasal harekete dönüşme olanağı bulması, tam bir ironidir.

Liberal fikirlerin neredeyse hegemonik konumu bir yana, günümüz siyasetinde kimi büyük değişimler yaşanıyor. Çağdaş siyaset artık ulus devlete bağlı olmayan ciddi siyasal kurumlarm inşasına tanık oluyor. Avrupa Birliği gibi birimler, yapı ve siyaset itibariyle, devlet benzeri niteliklere sahipse de, eskilerinin yerine geçecek yeni bir ulus-devlet ya da uluslararası kurum olarak görülemez. Bu kurumların boyutunun genişlemesi, ulus devletler çerçevesindeki temsili siyasete el koydukları ya da bunu geçersiz kıldıkları anlamına gelmiyor. Bunun asıl anlamı, temsili siyasetin boyutunun ve karmaşıklığının artması. Bu da, temsili siyasetin yeni biçimlerine tepki olarak popülizmin ortaya çıkma olasılığını artırıyor.

Temsili siyasetin bağlantı mekanizması olarak siyasal parti-

lerin biçimi ve yapısı da değişmiş durumda. Partileri, temsilci konumundaki liderleri bir grup aktivist aracılığıyla temsil edilen konumundaki seçmene bağlayan siyasal örgütlenme kurumları olarak kabul edersek, artık parti içi güç dengeleri değişmiştir. Partilerin giderek içi boşalmış, aktivistler grubu küçülmüş ve niteliksizleşmiştir. Kitle iletişim araçlarını ve maddi güçlerini kullanan tek tek bireyler kolaylıkla ve şaşırtıcı bir hız ve başarıyla parti kurabiliyor. Perot ve Berlusconi gibi çağdaş popülistler bu değişimin yarattığı olanakları sonuna dek kullanmıştır.

Birinci Bölüm'de tespit ettiğim temalara dönersek, çağdaş siyasetin değişen bağlamı popülizmin kapsamını genişletti. Temsili demokrasi kurumlarının ulusal düzeydeki yaygınlığı ve bunları uluslarüstü düzeye de taşıma girişimleri, temsili siyasete karşıt olan popülistlerin daha fazla şikâyet gerekçesi bulacağı anlamına geliyor. Küreselleşmeyle ve "küresel bir cemaat"in (hayali ya da gerçek) inşasının kimliklerde yaratacağı belirsizliklerle birlikte, kendini dışlanmış hissedenlerin hayali bir anayurda sığınma isteği daha da şiddetlenecek. Bu durum, özellikle yeni küresel cemaatten dışlandığını hissedenler bir kriz duygusuna kapıldıkça söz konusu olacak. Bunu şimdiden, kimi grupların gerçek ya da hayali küresel güçler karşısında bir etnik ya da ulusal kimliğin şemsiyesine sığınmasında görüyoruz. Siyasetin boyutlarındaki genişlemenin anlamı, daha belirgin ideolojilerin kamusal imgelem üzerindeki gücünün zayıflaması ve popülizmin iç içe geçebileceği ideolojilerin sayısının artmasıdır. Her ne kadar popülizmin varlığı temsili siyasetin genel sorunlar yaşadığını gösterse de, popülizm, bukalemunsu niteliği nedeniyle, her tekil örnekte içinde bulunduğu siyasal bağlamın izini taşıyacaktır.

Popülizmi anladıkça, onun kendi kendini sınırlayıcı niteliğini daha iyi kavrayabiliyoruz. Eğer popülist hareketleri destekliyorsak, popülizmin kurumsal ikilemlerini aşacak yeni yollar bulma-

mız gerekecek. Eğer popülist hareketlere karşıysak da, eski ama derin ikilemlere çözüm bulmanın güç olduğu bilgisiyle rahatlayabiliriz. Her iki durumda da popülizmi anlamamız şart, çünkü bu etrafımızda bu kadar yaygın olan temsili siyaseti de anlamamızı sağlayabilir.

Kaynakça

Allcock, J.B. (1971) 'Populism': a brief biography, *Sociology*, 5: 371-87.

Andersen, J.G. (1992) Denmark: The Progress Party - populist neo-liberalism and welfare state chauvinism, in P. Hainsworth (der.) *The Extreme Right in Europe and the USA*. Londra: Pinter.

Anderson, K., Berman, R.A., Luke, T., Piccone, P. ve Taves, M. (1991) The Empire Strikes Out: a roundtable on populist politics, *Telos*, 87: 3-70.

Arblaster, A. (1994) *Democracy*, ikinci baskı. Buckingham: Open University Press.

Bell, D. (der.) (1963) *The Radical Right*. New York: Anchor.

Berlin, I. (1978) *Russian Thinkers*. Londra: Hogarth Press.

Berlin, I., Hofstadter, R., MacRae, D. vd. (1968) To define populism, *Government and Opposition*, 3: 137-79.

Betz, H.-G. (1994) *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. New York: St Martin's Press.

Betz, H.-G. (1998) Introduction, in H.-G. Betz ve S. Immerfall (der.) *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies*. Basingstoke: Macmillan.

Budge, I. (1996) *The New Challenge of Direct Democracy*. Cambridge: Polity.

Burnham, W.D. (1970) *Critical Elections and the Mainsprings of American Politics*. New York: W.W. Norton.

Canovan, M. (1981) *Populism*. Londra: Junction.

Canovan, M. (1982) Two strategies for the study of populism, *Political Studies*, 30: 544-52.

Canovan, M. (1984) 'People', politicians and populism, *Government and Opposition*, 19: 312-27.

Canovan, M. (1999) Trust the people! Populism and the two faces of democracy, Political Studies, 47: 2-16.

Carter, D.T. (1995) *The Politics of Rage: George Wallace, the Origins of the New Conservatism, and the Transformation of American Politics*. New York: Simon & Schuster.

Cheles, L., Ferguson, R. ve Vaughan, M. (der.) (1995) The Far Right in Western and Eastern Europe, ikinci baskı. Harlow: Longman.

Conniff, M.L. (1999) Brazil's populist republic and beyond, M.L. Conniff (der.) *Populism in Latin America* içinde. Tuscaloosa: University of Alabama Press.

Conway, J.F. (1978) Populism in the United States, Russia and Canada: Explaining the roots of Canada's third parties, *Canadian Journal of Political Science*, 11: 99-124.

Crasweller, R.D. (1987) *Peron and the Enigmas of Argentina*. New York: W.W. Norton.

Di Tella, T.S. (1965) Populism and reform in Latin America, C. Veliz (der.) *Obstacles to Change in Latin America* içinde. Oxford: Oxford University Press.

Di Tella, T.S. (1997) Populism in the twenty-first century, *Government and Opposition*, 32: 187-200.

Dulles, J.F.W. (1967) *Vargas of Brazil: A Political Biography*. Austin: University of Texas Press.

Eatwell, R. (1982) Poujadism and neo-Poujadism: from revolt to reconciliation, P. Cerny (der.) *Social Movements and Protest in France* içinde. Londra: Frances Pinter.

Gallie, W.B. (1962) Essentially contested concepts, M. Black (der.) *The Importance of Language* içinde. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Gentile, P. ve Kriesi, H. (1998) Contemporary radical-right parties in Switzerland: history of a divided family, H.-G. Betz ve S. Immerfall (der.) *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties ve Movements in Established Democracies* içinde. Basingstoke: Macmillan.

Germani, G. (1978) *Authoritarianism, Fascism, and National Populism*. New Brunswick, Ni: Transaction.

Gold, H.J. (1995) Third party voting in presidential elections: a study of Perot, Anderson ve Wallace, *Political Research Quarterly*, 48: 75 1-74.

Goodwyn, L. (1976) *Democratic Promise: The Populist Movement in America*. New York: Oxford University Press.

Grant, S.A. (1976) *Obschina and mir, Slavic Review*, 35: 636-51.

Hair, W.I. (1991) *The Kingfish and his Realm: The Life and Times of Huey P. Long*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.

Hainsworth, P. (der.) (1992) *The Extreme Right in Europe and the USA*. Londra: Pinter.

Harris, G. (1990) *The Dark Side of Europe*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Hayward, J. (1996) The populist challenge to elitist democracy in Europe, J. Hayward (der.) *Elitism, Populism, and European Politics* içinde. Oxford: Clarendon.

Hicks, J.D. (1961) *The Populist Revolt: A History of the Farmers'Alliance and the People's Party*. Lincoln: University of Nebraska Press.

Hine, D. (1996) Political parties and the public accountability of leaders, J. Hayward (der.) *Elitism, Populism and European Politics* içinde. Oxford: Clarendon.

Hoffman, S. (1956) *Le Mouvement Poujade*. Paris: Librarie Armand Colin.

Hofstadter, R. (1955) *The Age of Reform*. New York: Alfred A. Knopf.

Husbands, C.T. (1992) Belgium: Flemish legions on the march, P. Hainsworth (der.) *The Extreme Right in Europe and the USA* içinde. Londra: Pinter.

Ignazi, P. (1992) The silent counter-revolution hypotheses on the emergence of extreme right-wing parties in Europe, *European Journal of Political Research*, 22: 3-34.

Ignazi, P. (1996) The transformation of the MSI into the AN, *West European Politics*, 19: 693-714.

Immerfall, S. (1998) The neo-populist agenda, H.-G. Betz ve S. Immer fail (der.) *The New Politics of the Right Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies* içinde. Basingstoke: Macmillan.

Ionescu, G. ve Gellner, E. (der.) (1969a) *Populism: Its Meaning and National Characteristics*. Londra: Weidenfeld ve Nicolson.

Ionescu, G. ve Gellner, E. (1 969b) Introduction, G. Ionescu ve E. Gellner (der.) *Populism: Its Meanings and National Characteristics* içinde. Londra: Weidenfeld and Nicolson.

Irving, I.A. (1959) *The Social Credit Movement in Alberta*. Toronto: University of Toronto Press.

Johnson, C. (1998) Pauline Hanson ve One Nation, H.-G. Betz ve S. Immerfail (der.) *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies* içinde. Basingstoke: Macmillan.

Kazin, M. (1995) *The Populist Persuasion: An American History*. New York: Basic Books.

Kitching, G. (1989) *Development and Underdevelopment in Historical Perspective: Populism, Nationalism and Industrialization*, gözden geçirilmiş baskı, Londra: Routledge.

Kitschelt, H. ve A. J. McGann (1995) *The Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Kornhauser, W. (1959) *The Politics of Mass Society*. Londra: Routledge & Kegan Paul.

Kumar, K. (1991) *Utopianism*. Buckingham: Open University Press.

Laclau, E. (1977) *Politics and Ideology in Marxist Theory*. Londra: Verso. [Türkçesi: İdeoloji ve Politika (1998), çev. Hüseyin Sarıca, İstanbul: Belge]

Lasch, C. (1991) *The True and Only Heaven: Progress and Its Critics*, New York: W.W. Norton.

Laycock, D. (1994) Reforming Canadian democracy? Institutions and ideology in the Reform Party project, *Canadian Journal of Political Science*, 27: 213-47.

LeDuc, L. (1994) The Canadian federal election of 1993, *Electoral Studies*, 13: 163-8.

Lesher, S. (1994) *George Wallace: American Populist. Reading*, MA: Addison-Wesley.

Levine, R.M. (1970) *The Vargas Regime: The Critical Years, 1934-1938*. New York: Columbia University Press.

Levitas, R. (1990) *The Concept of Utopia*. New York: Philip Allan.

Lipset, S.M. (1963) *Political Man: The Social Bases of Support*. New York: Anchor. [Siyasi İnsan (1961), çev. Mete Tunçay, Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği]

Lipset. S.M. ve Raab, E. (1971) *The Politics of Unreason: Right-Wing Extremism in America, 1790-1970*. Londra: Heinemann.

Long, H. (1933) *Every Man a King: The Autobiography of Huey P Long*. New Orleans: National Book Co.

Luther, K.R. (1992) Consociationalism, parties and the party system, *West European Politics*, 15: 45-98.

McCann, J.A., Rapoport, R.B. ve Stone, W.J. (1999) Heeding the call: an assessment of mobilization into H. Ross Perot's 1992 presidential campaign, *American Journal of Political Science*, 43: 1-28.

McCarthy, P. (1996) Forza Italia: the overwhelming success and the consequent problems of a virtual party, R.S. Katz ve P. Ignazi (der.) *Italian Politics: The Year of the Tycoon* içinde. Boulder, CO: Westview.

McGuigan J. (1992) *Cultural Populism*. Londra: Routledge.

Macpherson, C.B. (1962) *Democracy in Alberta: Social Credit and the Party System*, ikinci baskı. Toronto: University of Toronto Press.

Magleby, D.B. (1994) Direct legislation in the American States, D. Butler ve A.

Ranney (der.) *Referendums Around the World: The Growing Use of Direct Democracy* içinde. Basingstoke: Macmillan.

Malloy, J.M. (1977) Authoritananism and corporatism in Latin America: the modal pattern, J.M. Malloy (der.) *Authoritarianism and Corporatism in Latin America* içinde. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

Mény, Y. (1998) *The People, the Elites and the Populist Challenge*, Jean Monnet Chair Papers. Fiorence: European University Institute.

Merkl, P.H. ve Weinberg, L. (der.) (1993) *Encounters with the Contemporary Radical Right*. Boulder, CO: Westview.

Mills, C.W. (1956) *The Power Elite*. Oxford: Oxford University Press. [Türkçesi: *İktidar Seçkinleri* (1974), çev. Ünsal Oskay, Ankara: Bilgi]

Miliband, R. (1969) *The State in Capitalist Society*. Londra: Weidenfeld & Nicolson.

Mouzelis, N. (1985) On the concept of populism: populist and clientelist modes of incorporation in semi-peripheral politics, *Politics & Society*, 14: 329-48.

Newell, J.L. ve Bull, M. (1997) Party organisations and alliances in Italy in the 1990s: a revolution of sorts, *West European Politics*, 20: 81-109.

Nugent, W.T.K. (1963) *The Tolerant Populists: Kansas Populism and Nativism*. Chicago: University of Chicago Press.

Page, J.A. (1983) *Peron: A Biography*. New York: Random House.

People's Party (1978) The Omaha Platform, July 1892, G.B. Tindall (der.) *A Populist Reader: Selections from the Works of American Populist Leaders* içinde. Glouster, MA: Peter Smith.

Peters, B.G. (1991) *The Politics of Taxation: A Comparative Perspective*. Oxford: Blackwell.

Piccone, P. (1991) The crisis of liberalism and the emergence of federal populism, *Telos*, 89: 7-44.

Piccone, P. (1995) Postmodern populism, *Telos*, 103: 45-86.

Pipes, R. (1964) Narodnichestvo: a semantic inquiry, *Slavic Review*, 23: 441-58.

Pipes, R. (1995) *Russia under the Old Regime*, ikinci baskı. Londra: Penguin.

Richards, J. (1981) Populism: a qualified defence, *Studies in Political Economy*, 5: 5-27.

Riedlsperger, M. (1998) The Freedom Party of Austria: from protest to radical right populism, H. Betz ve S. Immerfall (der.) *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies* içinde. Basingstoke: Macmillan.

Ritter, G. (1997) *Goldbugs and Greenbacks: The Antimonopoly Tradition and the Politics of Finance in America, 1865-1896.* Cambridge: Cambridge University Press.

Rock, D. (1986) *Argentina 1516-1982: From Spanish Colonization to the Falklands War.* Londra: Tauris.

Rogin, M.P. (1967) *The Intellectuals and McCarthy: The Radical Specter.* Cambridge, MA: MIT Press.

Sears, D.O. ve Citrin, J. (1982) *Tax Revolt: Something for Nothing in California.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Seisselberg, J. (1996) *Forza Italia:* a 'media-mediated personality-party', *West European Politics*, 19: 715-43.

Seton-Watson, H. (1967) *The Russian Empire 1801-1917.* Oxford: Clarendon Press.

Shils, E. (1956) *The Torment of Secrecy: The Background and Consequences of American Security Policies.* Glencoe, Illinois: Free Press.

Shils, E. (1962) The intellectuals in the political development of the new states, J.H. Kautsky (der.) *Political Change in Underdeveloped Countries: Nationalism and Communism* içinde. New York: Wiley.

Smith, W.S. (1983) The return of Peronism, F.C. Turner ve J.E. Miguens (der.) *Juan Perön and the Reshaping of Argentina* içinde. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

Svasand, L. (1998) Scandinavian right-wing radicalism, H.-G. Betz ve S. Immerfall (der.) *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies* içinde. Basingstoke: Macmillan.

Swyngedouw, M. (1998) The extreme right in Belgium: Of a non-existent Front National and an Omnipresent Vlaams Blok, H.-G. Betz ve S. Immerfall (der.) *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies* içinde. Basingstoke: Macmillan.

Taggart, P. (1995) New populist parties in Western Europe, *West European Politics*, 18: 34-51.

Taggart, P. (1996) *The New Populism and the New Politics: New Protest Parties in Sweden in a Comparative Perspective.* Basingstoke: Macmillan.

Taguieff, P.-A. (1995) Political science confronts populism, *Telos*, 103: 9-43.

Telos (1991) Populism vs. the new class: the second Elizabethtown *Telos* conference, *Telos*, 88: 2-155.

Telos (1991-92) Special Section on the Leagues in Italy, *Telos*, 903-88.

Telos (1995a) Special Issue on Populism I, *Telos*, 103.

Telos (1995b) Special Issue on Populism II, *Telos*, 104.

Ulam, A.B. (1981) *Russian's Failed Revolutions: From the Decembrists to the Dissidents*. Londra: Weidenfeld and Nicolson.

Ulam, A.B. (1998) *Prophets and Conspirators in Prerevolutionary Russia*. New Brunswick, New Jersey: Transaction.

Venturi, F. (1960) *Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in Nineteenth-Century Russia*. Londra: Weidenfeld and Nicolson.

Walicki, A. (1969) *The Controversy over Capitalism: Studies in the Social Philosophy of the Russian Populists*. Oxford: Ciarendon Press.

Walicki, A. (1980) *A History of Russian Thought from the Enlightenment to Marxism*. Oxford: Ciarendon.

Weber, M. (1968) *Economy and Society*, c. 1, der. G. Roth ve C. Wittich. New York: Bedminster Press.

Westlind, D. (1996) *The Politics of Popular Identity: Understanding Recent Populist Movements in Sweden and the United States*. Lund: Lund University Press.

Wiles, P. (1969) A syndrome, not a doctrine: some elementary theses on populism, G. Ionescu ve E. Gellner (der.) *Populism: Its Meanings and National Characteristics* içinde. Londra: Weidenfeld and Nicolson.

Wiliner, A.R. (1984) *The Spellbinders: Charismatic Political Leadership*. New Haven, CT: Yale University Press.

Winkler, J.R. ve Schumann, S. (1998) Radical right-wing parties in contemporary Germany, H.-G. Betz ve S. Immerfail (der.) *The New Politics of the Right Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies* içinde. Basingstoke: Macmillan.

Worsley, P. (1969) The concept of populism, G. Ionescu ve E. Geliner (der.) *Populism: Its Meanings and National Characteristics* içinde. Londra: Weidenfeld and Nicolson.

Wortman, R. (1967) The *Crisis of Russian Populism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dizin

1917 Devrimi 56
ABD 12-15, 17, 18, 22-25, 29-31, 33-35, 41-44, 47, 51, 52, 72, 81, 96, 99, 107, 111, 120, 121
  demokrasisi 25, Halk Partisi 20, popülizmi 8, 50, siyaseti 46
ABD'deki popülist hareket 7
Aberhart, William 80-83, 98, 116, 117, 119
Aborijinler 97
açıklık 112
Afrika 13, 14, 16, 17, 23
ahlâk 18, 107
ahlâki çürüme 33, 118
ahlâki köktencilik 118, 131
aile mülkiyeti 21
aktivist 49, 59, 135
Alberhart, William 22, 45-47, 78, 79
Alberta 77, 79, 81, 98, 116, 117, 127
Aleksander, Çar II. 54
Aleksander, Çar III. 61
Almanya 20, 89, 92, 101
altın 39
altın standardı 35
Amerikanizm 30, 31, 43
anayurt 3-6, 43, 43, 51, 65, 81, 109, 110-113, 117, 123, 130, 136
apolitik 18
Arjantin 7, 68, 70, 73, 77, 82, 117
Asya 13, 14, 17
aşırı sağ 8, 11, 13, 87, 91, 92, 96, 99
Avrupa 8, 14, 15
  Birliği 129, 135
Avustralya 96, 97
Avusturya 89, 91
  Özgürlük Partisi 91
Aydınlanma 30
azınlıklar 108, 128, 134

Bakunin, Mikhail 59
bankacılar 108
basitlik 112, 130
Batı Avrupa 9, 85-88, 93, 96, 99, 100
beat kuşağı 109
Belçika 89
Berlin 19
Berlin, Isaiah 2, 18, 19
Berlusconi, Silvio 49, 94, 95, 101, 119, 135
Bignasca, Giuliano 96
bilgelik 117
bilim ve teknoloji 18
Bolivya 20
Bolşevik 12, 53, 63, 66
Bossi 95, 101, 119
bölgecilik 87, 100
Brezilya 69
Britanya 22
Bryan Jennings, William 40, 41
bukalemun 3, 5, 6, 10, 52, 63, 65, 67, 88, 100
Bulgaristan 21
burjuvazi 58
bürokratlar 46, 108

Calgary 78
Canovan, Margaret 20-24, 107
Carter, Jimmy 23, 47, 48
cemaatler 18, 24
Cezayir 20
Cezayir Savaşı 90
Cincinnati 43
cinsiyet 86
Cleveland, Grover 35, 40
Coughlin, Frank 31
country 46
Cumhuriyetçiler 29, 32, 35, 38, 40, 50, 99

Çarlık rejimi 60
Çarlık Rusya 58, 63
Çaykovskiciler 58
Çekoslovakya 21
Çerni Peredel 62
çevrecilik 86, 108
çiftçiler 20, 30, 36-38, 106
çoğulculuğun reddi 14

dağınık inanç sistemleri 2
Danimarka 92, 93, 101
demiryolları 39
demiryolu şirketleri 108
demokrasi 21, 57, 63, 64, 125, 126, 130
  vaadi 33
Demokratlar 29, 32, 35, 36, 39, 41, 44, 48, 40, 42, 46, 47, 50, 99
devlet müdahalesi 18
devlet üniversiteleri 13
devrimci 30, 56, 57, 59, 63, 65, 68 75
  popülizm 23, devrimci sosyalizm 63

Di Tella, Torcuato 14-16
dikotomi 130
Dillen, Karen 96
din 18, 59, 82, 117, 118, 131
doğrudan demokrasi 21, 22, 91, 98, 120
doğrudanlık 112
Doğu Avrupa 14, 21
Dolguşin 58, 59
Donnelly, Ignatius 32, 39
Douglas, Cliff 78, 79, 81, 82
dönemsel 1, 5, 10
Duarte, Maria Eva (Evita) 70
düalizm 130, 131

eğitim 12
ekonomik kalkınma gücü 18
ekonomik kooperatifçilik 42
ekonomik kriz 51
eleştirel kuram 25
eleştirel toplum 24
endüstrileşme 16
entelektüeller 9, 18, 20, 48, 53, 56, 57-59, 61, 63, 65, 66, 108
enternasyonalizm 111
erdem 117
eşitlik 4
eşitsizlik 18
etnik milliyetçilik 111
Evita 71, 73, 74

Farmer's Alliance 36
faşizm 87
feminizm 4, 86, 108
Fini, Gianfranco 95
Flaman 95, 96
Florida 38

folk 13
Forza Italia 49, 94, *95*
founding fathers 51
Fourier *56*
Fransa 89, 90, 117
Front National 89, 90, 101

geleneklik 112
Gellner, Ernest 16, 17
Gemeinschaft 18
geri çağırma 22, 120
gerici popülizm 21, 22, 33
gizli oy 39
Glistrup, Mogens 92, 93, 101, 119
Goodwyn, Lawrence 42
göç 87, 93, 100
  sınırlamaları 39, yasaları 91
göçmen karşıtı 96, 97
göçmenler 108
gönüllü kooperatifçilik 21
Granger Movement 37
grassroots 23, 32
Green Uprising 21
Greenback Party 34, 36-38
gümüş 35, 36, 39, 40
güney popülizmi 45

Hagen, Cal 93
Haider, Jörg 91
haklar 134
Halk Partisi 30, 32, 36, 38-41, 43, 47, 50, 77, 117
halk 4, 20, 21, 23, 105-107, 109-111, 113, 120, 129, 130, 135
  ahlâkı 121, egemenliği 17, 113, 130, kavramı 4
Halka Gitme 58, 59, 61, 62, 65
halkçı-demokratik 20
halkın iradesi 13
Hanson, Pauline 97
Herzen, Alexander 53, 56-58, 62-65
Hıristiyan demokratlar 94
hırsız baronlar 108
Hitler 91
Hofstadter, Richard 42

ırk ayrımı 44
ırkçılık 18, 25, 46, 89

İç Savaş (1861-1865) 29, 33-35, 41, 42, 51
içki karşıtı 31
ideal toplumlar 110
idealleştirilmiş 4
ideoloji 1, 3, 4, 10, 17, 25, 57, 65, 110, 131, 135, 136
ihanet 33
iktidar 12
iktidar bloku 20
İlerleme Partisi 92, 93
ilerleme 23
İllinois 35, 38
inayet 117
İncil 59
infomercials 49
inisiyatif 22, 39, 120
Ionescu, Ghita 16, 17
İskandinav 89
İskandinavya 92
İsveç 93, 101
İsviçre 22, 89, 96, 120
işbirlikçi seçkinler 33
işçi sınıfı 24, 31
işsizler 108

İtalya 24, 89, 94, 101
İtalyan Sosyal Hareketi 95
izolasyonizm 18, 51, 111

Jervis, Howard 121
justicialismo 72, 73, 75

Kaliforniya 121
Kanada 8, 20, 77, 78, 96, 98, 99, 116
Kansas 38, 42
kapitalizm karşıtlığı 17
karizmatik 15, 74, 77, 101, 118, 119, 127, 128
Karlsson, Bert 93, 101
karşıtlık olgusu 17
Katolik karşıtlığı 44
Kazin, Michael 30, 31
kentli 18
  işçi sınıfı 21, 74, 105, 106
kentlilik karşıtlığı 17, 21
kırsal 18, 41, 42, 74
kilise 13
kilit değer kümesi 4
kimlik 108
Kitching, Gavin 16
kitle partisi 86, 101, 119
kitleler 13-15, 130
Kjærsgaard 92, 101
Klan, Ku Klux 44
Knights of Labor 37
Kolokol 56
komplo 33, 121-123
komünizm karşıtlığı 51
Kornhauser 14
kozmopolitik 111
köktendincilik 135
kölelik 34, 35
köşe yazarları 108
köy komünleri 55, 56
köylü komünü 58
köylü partiler 21
köylücülük 17
köylüler 16, 20, 53, 54, 59-61, 65
köylülük 8
kriz 5, 118, 123
kuramcılar 46
kuramlara güvensizlik 121
kurtuluşun öznesi 18
Kuzey Amerika 9, 107
Kuzey Birliği 94, 95
Kuzey ve Güney Dakota 38
küçük adam popülizmi 23
küçük çaplı üretim 16
Külkedisi kompleksi 2
kültür 13
kültürel popülizm 6
küresel bir entelektüel cemaat 13, 136
küresel ekonomi 68
küreselleşme 51, 136

Laclau, Ernesto 2, 19, 20
laik köktencilik 131
Lange, Anders 93
Latin Amerika 7-9, 14, 16, 17, 21, 67-70, 76, 105
Lavroy, Peter 59
Le Pen 89, 90, 101, 117, 119
Lega dei Ticinesi 96
Lega Nord 24
Leninist 56
liberal 88, 134
  demokrasi 14, 63, 99, 122,
  liberal siyaset 135

liberal sol 99
liberalizm 4, 24, 25, 65, 126, 134, 135
libertaryanizm 86
liderlik 15, 68, 69, 73-75, 82, 83, 86, 88, 101, 112, 117, 119, 123, 127, 128
lien system of credit 36
Lincoln 35
London School of Economist 16
Long, Huey 7, 21, 43-45, 50, 119
Louisiana 21, 43, 45

Macune, Charles 38, 42
Makyavelci 21
mali sermayedar 18
manevi 19
Manning, Ernest 98
Manning, Preston 98
Marksist 122
Marksizm 19, 55, 56, 64, 65
Leninizm 63, 66
Marx 65
Maryland 47
Maspoli, Flavio 96
McCarthy 13, 31
McCarthycilik 12, 13
Megret, Bruno 90
merkez-sağ 100
merkez-sol 100
merkezileşme 68
metropol 13
millet 18
milliyetçilik 17, 87, 89, 134
Minnesota 38
mir 55
modernite 14, 15, 128
modernleşme 19
muhafazakârlık 4, 91, 107
Mussolini 70
müdahaleci 134
mükâfat 68
mülkiyet 12

narod 55
Narodnaya Volya 61
narodniçestvo 12, 20, 55, 62, 66
narodniki 54, 55, 61
narodnikler 7, 58-60, 64-66, 77, 81, 112, 127, 132
Natanson, Mark 60
nativist 33
Nazi 12, 92
neo-faşizm 87, 90, 95
neo-popülizm 87
New Deal liberalizmi 24, 25, 43, 51
Nixon, Richard 31, 47, 48
Norveç 93
nükleer enerji 86

obşçina 55, 58, 61, 63, 112
Omaha Platformu 32, 39-41
Orta Amerika 107, 111, 112
Orta İngiltere 112
orta sınıf 24
Otomobilciler Partisi 96
otorite 118
otoriter 74, 119, 132
otoriter popülizm 23

öğrenci hakları 86
özel çıkarlar 108
özgürlük 4
para 68
babaları 109

Paris 90
parti karşıtı 88
partiler 116, 124, 132, 135
People's Party 13, 22, 29, 30
Peron, Juan 7, 21, 30, 67, 71-75, 77, 82, 117, 119
Peronist Parti 71, 74
Peronizm 12, 74, 127, 132
Perot, Ross 48, 49, 51, 99, 119, 135
pietism 30
Pipes, Richard 55
piyasa 134
Polonya 21
popülist 6
  demokrasi 14, 21, popülist diktatörlük 21, iman 119, retorik 108
popülizm terimi 6, 16, 19
Poujade, Pierre 89, 90
Poujadizm 89, 90
Powell, Enoch 22
proletarya 58
protectionism 51, 97
Protestan 30

radikal sağcı popülistler 87
rasyonalizm 30
Reagan, Ronald 25, 31, 47, 48
refah devletleri 89, 99
referandum 22, 39, 98, 120, 121
Reform Partisi 49, 50, 98, 99
reformist 1, 30, 68
Republikaner 92, 101
Rio de Janeiro 69
Romanya 21
Roosevelt Delano, Franklin 24, 29, 31, 43
Roosevelt, Theodore 49
Rossi, Umberto 94
Rus köylüleri 8, 106
Rus popülizmi 16, 54, 56, 57, 62, 63, 112
Rusya 9, 14, 17, 30, 53-55, 58, 59, 64-66, 127

sağ popülist 107
sağduyu 109, 112
Saint-Simon 56
sanayiciler 108
Schönhuber, Franz 92, 101
seçkin karşıtlığı 30, 97
seçkinler 1, 9, 13-15, 22-24, 30, 62, 107, 122, 123, 128, 130
seçkinlerin ideolojisi 19
serbest piyasa 126
sessiz çoğunluk 107
Share Our Wealth Society 44
Shils, Edward 12, 13, 17, 129
sınıf 122
  bilinci 18, tabanı 106
sıradan insan 33
sıradışı lider 18
siyah yurttaş hakları 46, 47
siyahlar 36, 44, 45, 47
siyasal hareketler 124
siyasal iktisat 16
siyasal parti 115, 116, 120
siyasal popülizm 21, 23
siyaset 3, 5, 129, 131, 135, 136
siyaset karşıtı 6, 124
Slavofil 56
Soğuk Savaş 31, 51, 72
sol 11, 85, 86
  popülist 108

Sosyal Kredi felsefesi 78
Sosyal Kredi Hareketi (Social Credit) 12, 20, 79-83, 98, 116, 127
Sosyal Kredi Partisi 116
sosyal demokrasi 15, 86
sosyal demokratlar 91, 92
sosyalist 63, 96
devrim 66
sosyalizm 4, 17, 55, 56, 58, 62, 65, 80
sömürgeci güçler 18
sözcüler 86
sözde-entelektüeller 46
SSCB 72
St. Louis 39, 40
Standard Oil 44

şiddet 18, 60
şişman zenginler 108
tanım 2, 18

Tanzanya 20
tarım işçileri 106
tarımsal popülizm 21
taşra 13
Tek Ulus 97
tekbiçimliliğin savunusu 14
Teksas 37
İttifakı 36
Telos 24, 25
temsil 129
temsili demokrasi 22, 57, 126, 131, 136
temsili siyaset 2, 4, 5, 10, 24, 29, 50, 64, 82, 100, 101, 113, 115, 116, 120, 126-128, 131-135
temsili siyaset düşmanı 3
tepki 3
terör 53, 60, 61
tersyüz edilmiş bir eşitlikçilik 130
toplumsal farklılaşma 14
toplumsal gruplar 15

Ulam 59
ulus devlet 135
Ulusal Cephe 90
Ulusal İttifak 95
Union de Défense des Commerçants et Artisans 89
Union et Fraternité Française 90
United Farmers of Alberta 79
United We Stand America 49

Üçüncü Dünya 16, 17, 68
Üçüncü Konum 72, 73

Vaalms Blok 95
Vargas, Getulio 69, 75
Venturi 63
vergi 87, 92, 93, 100, 121
reformu 39
verili düzen 18
Vlaams Blok 96
Volk 55

Wachtmeister, Ian 93, 101
Wall Street 21, 44
Wallace, George 7, 22, 31, 45-47, 50, 51, 116. 118
Weaver, James 40
Weber 3, 117
Wiles, Peter 18
Winn 43

Worsley, Peter 17
yabancı düşmanlığı 91
Yahudi karşıtlığı 17
Yeni Demokrasi 93
yeni popülizm 87-90, 93, 95-97, 99, 100, 101, 102, 108
yeni sağ partiler 87
yeni siyaset 85, 86, 99
yeni sol 46, 47, 86
yeni toplumsal hareketler 86
yeşil partiler 86
yoksullar 15, 21
Zasuliç, Vera 61
Zemlya i Volya 60

popülizm

PAUL TAGGART

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları bu kitapla *Sosyal Bilimlerde Kavramlar* adıyla yeni bir diziye başlıyor. Bu dizinin siyaset bilimi, siyaset felsefesi ve uluslararası ilişkilere ilgi duyan, bu konularda dünyada süregelen güncel tartışmalardan uzak kalmak istemeyen okurların ve özellikle öğrencilerin ilgisini çekeceğine inanıyoruz.

İngiltere'de Sussex Üniversitesi öğretim üyelerinden Paul Taggart'ın *Popülizm* adlı kitabı çok zengin bir literatüre sahip olan bu kavramı enine boyuna incelerken, kısa ama özlü yorumlar getiriyor. Popülizmin özü itibariyle, kavramsal bir kayganlığa sahip olduğu için kavranmasının güç ve elle tutulmasının zor olduğunu öne süren yazar; popülizmi savunan siyasetçilerin fiiliyatta temsili demokrasiye karşı olduklarını, siyasal katılımdan kaçındıklarını, partiler, parlamento vb. siyasal temsil araçlarını pek ciddiye almadıklarını savunur.

Popülizmi tarih boyunca ilericilerden gericilere, mutlakiyetçilerden demokratlara, soldan sağa kadar her kesimin elinde "yararlı" bir araç olarak görüp, kullandığı bir kavram biçiminde tanımlayan Paul Taggart, popülizmi özünde bukalemunsu bir nitelikle ve her ortama uyan özelliklere sahip sıradışı değerler toplamı olarak ele alırken, ünlü düşünür Isaiah Berlin'e gönderme yaparak, kusursuz bir popülizm tanımını aramanın bir yanılsama olduğunu ve hiçbir zaman böyle bir sonuca ulaşılamayacağını özellikle belirtir.

SOSYAL BİLİMLERDE KAVRAMLAR

ISBN: 975-8998-02-1

9 789758 998029

www.bilgiyay.com

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI